

061.3.1.10
11.11.07

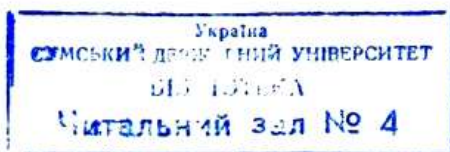
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВИКЛАДАЧІВ, АСПІРАНТІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ**

ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
Частина друга

23-27 квітня 2007 року

СУМИ – 2007

КАФЕДРА ПРАВА

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Доп. - ст. викл. Курдес О.Л.

Серед завдань господарського судочинства одним із основних є забезпечення ефективності захисту порушених чи оспорюваних прав і законних інтересів суб'єктів господарської діяльності. Не завжди прийняття судового рішення може гарантувати реальне відтворення порушених прав і законних інтересів учасників господарського процесу. Правосуддя у сфері господарювання реально буде ефективним лише в тому разі, коли судові рішення буде виконано і тим самим будуть поновлені порушені права і інтереси.

Актуальність даної статті полягає в тому, що за умов зазначених вище, виникла потреба в реформуванні господарського процесуального законодавства та комплексному вирішенні проблем правового регулювання в забезпеченні ефективності захисту порушених чи оспорюваних прав і законних інтересів суб'єктів господарської діяльності. Мета статті проаналізувати норми чинного законодавства щодо забезпечення позову в господарському процесі, виявлення проблем при їх застосуванні та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Як засоби, які забезпечують поновлення порушених прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, є засоби забезпечення позову, які застосовуються господарським судом. Суть їх полягає в тому, щоб зробити все необхідне для реального виконання судового рішення. Засоби забезпечення позову є важливою гарантією захисту і реального поновлення прав учасників господарського процесу. Поняття засобів забезпечення позову можна визначити як застосування судом процесуальних засобів тимчасового характеру, які гарантують можливість реалізації позовних вимог або сприяють збереженню існуючого положення між сторонами до винесення

судового рішення. Оскільки відповідно до ст.66 ГПК України право звернутися до господарського суду із заявою про вжиття заходів забезпечення позову мають сторони, то виникає питання, у яких випадках може звернутися відповідач. У юридичній літературі існують різні точки зору стосовно того, чи може відповідач у справі звернутися із заявою про забезпечення позову до господарського суду. Так, М. Д. Олегов вважає, що відповідач може реалізувати дане право тільки в тому разі, якщо він пред'явить зустрічний позов. Тобто коли відповідач стає позивачем за зустрічним позовом [1]. А на думку М. А. Рожкової, значення інституту забезпечення позову складається з того, що за його допомогою захищаються права та законні інтереси позивача і, відповідно, третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, але не відповідача і не третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, яка не є суб'єктом спірних матеріальних правовідносин і не претендує на предмет спору [2]. Ярков В. В. вважає, що заява про засоби забезпечення може бути подана не тільки позивачем, але і відповідачем, наприклад, щоб гарантувати стягування судових витрат відповідачем з позивача при необгрунтованому, на думку відповідача, поданні позову [3].

Остання позиція, на наш погляд є більш правильною, оскільки забезпечує рівний судовий захист прав і законних інтересів всіх учасників господарського процесу. Сторони в господарському процесі користуються рівними процесуальними правами, тобто користуються рівними правами щодо подання клопотань, надання доказів, здійснення інших процесуальних прав та обов'язків, передбачених ГПК України. Тобто, господарський суд не має права своїми діями ставити будь-яку із сторін в переважне становище. Пунктом 2 Роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» від 23.08.1994 р. № 02-5/611 (у редакції роз'яснення від 31.05.2002 року №04 5/609) визначено, що забезпечення позову як засіб запобігання можливим порушенням майнових прав чи охоронюваних законом інтересів юридичної або фізичної особи

може застосовуватися як за основним, так і за зустрічним позовом на будь-якій стадії процесу, включаючи перегляд рішення, ухвали, постанови в апеляційному або у касаційному порядку [4]. Чинне законодавство України свідчить про наявність у змісті засобів забезпечення матеріально-правових елементів. Наприклад, відповідно до ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. (у редакції від 11 липня 2001 р.) до завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти до винесення рішення чи ухвали суду певні дії, а саме: виготовлення, відтворення, продаж, здавання в майновий найм, прокат, ввезення на митну територію України та інше передбачене цим законом використання, а також транспортування, зберігання або володіння з метою введення в цивільний обіг примірників творів, у тому числі комп'ютерних програм і баз даних, а також записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, і засобів обходу технічних засобів захисту (п. 1).

Отже, вказана норма, поряд із нормою ст. 66 ГПК України передбачає можливість застосування засобів забезпечення судом самостійно без наявності відповідної заяви з боку позивача. Незважаючи на те, що чинним законодавством можуть бути передбачені конкретні види засобів забезпечення, порядок їх застосування регулюється виключно ГПК України. Крім того, п. 1 Роз'яснення визначено, що перелік осіб, які вправі порушувати питання про забезпечення позову, наведений у ст. 66 ГПК України, є вичерпним. Чинний ГПК України передбачає застосування забезпечення позову лише в тому разі, якщо невжиття таких заходів можуть утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду (ст. 66). Таким чином, можна зазначити, що застосування забезпечення позову може мати місце лише за наявності підстав, вказаних в законі. При поданні заяви про забезпечення позову заявник

насамперед повинен обґрунтувати причини звернення із заявою відповідними обставинами, які підтверджують необхідність прийняття засобів забезпечення. Отже, заявнику необхідно надати докази, які підтверджують обставини, на які він посилається, оскільки відповідно до ст. 33 ГПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. У Роз'ясненні вказано, що умовою застосування заходів щодо забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення, що майно (в тому числі грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитися за кількістю або погіршитися за якістю на момент виконання рішення. Разом з тим існують випадки, коли заявники не обґрунтовують клопотання про забезпечення позову, не наводять будь-яких доводів, а суд задовольняє клопотання з вказівкою лише на те, що «неприйняття таких засобів може утруднити чи зробити неможливим виконання судового акта», а також без будь-якого обґрунтування. Така практика не відповідає вимогам господарського процесуального законодавства, відповідно до якого судові акти, які приймаються господарськими судами повинні бути законними та обґрунтованими. Внаслідок чого ухвала господарських судів щодо забезпечення позову дуже часто підлягають скасуванню вищестоящими господарськими судами.

Стаття 66 ГПК України передбачає, що забезпечення позову допускається в будь-якій стадії господарського процесу. Проект нового ГПК України у цьому питанні на наш погляд більш прогресивний. Так, ст. 88 Проекту визначено, що заява про забезпечення позову подається до господарського суду при поданні позовної заяви або протягом провадження у справі на будь-якій стадії судового процесу до ухвалення господарським судом рішення у справі. Клопотання про забезпечення позову може бути викладене в позовній заяві. Крім того, заяву про забезпечення позову може бути подано до пред'явлення позову за правилами, які визначені в ст. 94 проекту. Що стосується строків розгляду господарським судом заяви про забезпечення

позову, то чинним законодавством це питання не вирішено. Це є суттєвим недоліком, оскільки в деяких випадках від цього залежить доля майна або безпосередньо суб'єкта господарювання. Проте новітнім законодавством, а саме ст. 90 проекту встановлено, що заява про забезпечення позову розглядається господарським судом, у провадженні якого перебуває справа, не пізніше наступного робочого дня після її надходження без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі. Існують різні точки зору стосовно того, на якій стадії можна застосовувати засоби забезпечення позову. Так, С. А. Іванова вважає, що застосування засобів забезпечення позову можливе тільки після того, як справу прийнято суддею до провадження, і допускається у будь-якому становищі справи [5].

Існує і інша точка зору. На думку Є. Пучкарьова, забезпечення позову допускається на будь-якій стадії арбітражного процесу, тобто в тому числі і на стадії порушення провадження, з моменту подання позовної заяви до суду і до вирішення питання про прийняття позовної заяви судом [6]. Ми вважаємо така позиція є спірною, оскільки тягне за собою питання, як поступити в тій ситуації, коли засоби забезпечення були прийняті, а в подальшому суд, вирішуючи питання про прийняття позовної заяви, дійде висновку, що вона підлягає поверненню на підставах, визначених ГПК України.

У такому разі слід враховувати, що засоби забезпечення позову — це процесуальні дії суду або судді у справі, яка прийнята до розгляду. Але ст. 94 Проекту передбачає можливість приймати за заявою фізичної або юридичної особи попередні заходи забезпечення позову, спрямовані на забезпечення майнових інтересів заявника до пред'явлення позову. Про забезпечення позову господарський суд відповідно до ст. 66 ГПК України виносить ухвалу. Як засоби забезпечення позову ст. 67 ГПК України називає:

- накладання арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачеві;
- заборона відповідачеві вчиняти певні дії;

- заборона іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;

- зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.

Перелік засобів забезпечення позову, визначений вказаною статтею, є вичерпним. Проте проектом нового ГПК України встановлено, що господарський суд може застосувати інші заходи забезпечення позову або кілька способів забезпечення позову (ст. 89). Аналіз практики застосування господарськими судами засобів забезпечення позову дає підстави стверджувати, що найбільш розповсюдженим видом таких засобів є саме накладання господарським судом арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачу на праві власності.

Сутність цього виду засобів забезпечення складається з того, що господарський суд забороняє відповідачеві, а також іншим особам, в яких перебуває майно відповідача, розпоряджатися відповідними коштами або іншим майном: воно не може бути продане, передане в користування або управління іншим особам, обмінене, подароване, здане в оренду, заставлене тощо. При цьому, як правило, накладений арешт не є перепорою у користуванні майном, на яке такий арешт накладений, якщо це не тягне за собою його знищення або зменшення його цінності. Приймаючи рішення про накладання арешту на грошові кошти або інше майно, яке належить відповідачу, господарський суд повинен діяти відповідно до Роз'яснення, в якому визначено, що у позовному провадженні при накладанні арешту на грошові суми відповідача слід обмежувати піддані арешту кошти розміром суми позову та можливих судових витрат. Накладання господарським судом арешту на рахунки боржника чинним законодавством не передбачене. За позовами про визнання права власності або витребування майна арешт може бути лише накладений на індивідуально визначене майно.

У провадженні у справах про банкрутство арешт може накладатися на все належне боржникові (закріплене за ним) майно незалежно від поділу його на основні чи оборотні засоби.

Арешт на майно громадянина-підприємця може бути накладено на загальних підставах за винятком майна, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України може бути звернено стягнення.

За позовами про витребування майна в ухвалі про накладання арешту на майно боржника та виданому на її підставі наказі господарський суд повинен чітко охарактеризувати ознаки, за якими той чи той предмет відрізняється від подібних. Не можна, наприклад, накладати арешт на автомобіль, не зазначивши його видових ознак, державного реєстраційного номеру, номеру двигуна та ін., що відрізняло б саме цей автомобіль від будь-якого автомобіля взагалі. У ряді випадків для забезпечення реального виконання судового акта і попередження завдання значних збитків особі, яка вносить клопотання про забезпечення позову, господарський суд має право заборонити відповідачеві вчиняти певні дії, які стосуються предмету спору. Зокрема, при розгляді справ, що виникають з орендних відносин, господарський суд має право заборонити орендодавцю укладати договори оренди цього майна з іншими особами до винесення судового акта. В аналогічному порядку господарський суд має право застосувати вказаний вид засобів забезпечення не тільки до відповідача, але й до інших осіб незалежно від того беруть вони участь у справі чи ні.

Роз'ясненням передбачається, що приймаючи ухвалу про заборону вчиняти певні дії, господарський суд повинен точно визначити, які саме дії забороняється вчиняти. Помилковими слід визнати ухвали, якими боржникам забороняється користуватися їх майном, якщо через особливості цього майна користування ним не тягне знищення або зменшення його цінності. За наявності підстав для застосування такого заходу забезпечення позову господарський суд може заборонити витрачання майна на власні потреби, відчуження його у будь-який спосіб, у тому числі здійснення тих чи тих платежів або перерахування авансом певних сум тощо. Таке правило повинне

застосовуватися і до інших осіб, яким на підставі ст. 67 ГПК України забороняється вчинення дій щодо предмета спору.

Слід зазначити, що існують непоодинокі випадки, коли майно, яке є об'єктом спору вимагає особливих умов зберігання, оскільки без належної уваги до нього з боку відповідача воно може зіпсуватися або його стан може погіршитися. З урахуванням цього, у ст. 89 проекту нового ГПК України перелік засобів забезпечення позову доповнений покладанням на відповідача обов'язку вчиняти певні дії з метою уникнення пошкодження, погіршення стану майна, яке є предметом спору. Залежно від сутності деяких категорій справ господарський суд може застосовувати специфічні засоби забезпечення позову. Зокрема, при розгляді позовів про визнання такими, що не підлягають виконанню, документи, за якими стягнення здійснюється у безспірному порядку, господарський суд (ст. 66 ГПК України) може призупинити за документом, що оскаржується.

Ухвала господарського суду про забезпечення позову виконується у порядку, який встановлений для виконання судових актів господарських судів. Ухвали про забезпечення позову розсилаються сторонам, прокурору, який брав участь у судовому засіданні, третім особам не пізніше п'яти днів після їх прийняття або вручаються під розписку відповідно до ст. 87 ГПК України.

Статтею 68 ГПК України встановлено загальне правило, згідно з яким забезпечення позову може бути скасоване господарським судом, що розглядає справу із зазначенням про це в рішенні чи ухвалі. У свою чергу, п. 10 Роз'яснення визначає, що враховуючи, що забезпечення позову застосовується як гарантія задоволення законних вимог позивача, господарський суд не повинен скасовувати вжиті заходи до виконання рішення або зміни способу його виконання, за винятком випадків, коли потреба у забезпеченні позову з тих чи тих причин відпала або змінилися певні обставини, що спричинились до застосування заходів щодо забезпечення позову.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в цілому засоби забезпечення позову спрямовані на те, щоб учасники судового процесу мали гарантії реального захисту своїх прав і законних інтересів. Засоби забезпечення, які застосовуються господарським судом повинні не тільки гарантувати можливість реалізації прийнятого в подальшому судового акта, але й не зачіпати прав і законних інтересів особи, стосовно якої такі засоби застосовуються.

Література:

1. Комментарий к Арбитражному процессуальному кодексу российской Федерации (постатейный) / Отв. Ред. М.С. Шакарян, М.Д. Олегов. – М.: Проспект, 2003. – С.238.
2. Рожкова М. А. обеспечительные меры арбитражного суда // Законодательство. – 2003 – №4. – С.23.
3. Комментарий к Арбитражному процессуальному кодексу российской Федерации (постатейный) / Под. Ред. В.В. Ярков. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – С. 238.
4. Збірник роз'ясень Вищого господарського суду України / Відп. ред. Д. М. Притирка. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – С. 230.
5. Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу РСФСР / Под ред. М. К. Треушникова. – М.: Спарк, 1997. – С. 193.
6. Пучкарев Е. Решение – фикция // Юрист. – 2003. – № 35. – С. 23.
7. Господарське процесуальне право України : Підручник / В. Д Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, Д. М. Лук'янець; За заг. Ред. к. ю. н. В.Д. Чернадчука. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006.

РОЗВИТОК ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Доп. – ст. викл. Сінченко Ю.П.

Прагнення мати свою державу було притаманне в різні часи кожній нації, кожному народу.

Свідомість національної єдності може існувати віками, незважаючи на несприятливі фактори та намагання певних сил придушити, стримати та применшити це почуття. За певних умов національна ідея породжує могутній рух, що приводить до створення нової державної організації. Виникненню таких умов сприяють визвольні війни, розпад великих держав, імперій, революції, тощо.

В наш час ця ідея набула особливого поширення в країнах колишнього СРСР, Східної та Південно-Східної Європи.

У деяких державах, зокрема в Естонії, Латвії, Грузії концепція національної держави поступово набуває статусу офіційної доктрини.

Особливої актуальності це питання набуло і в Україні, бо основним призначенням держави є забезпечення та створення найсприятливіших умов для існування та розвитку певної нації.

Втілення національної доктрини для сучасної України може мати дуже позитивне значення – сприятиме розвитку демократії, зміцненню незалежності держави, підвищенню її авторитету на міжнародній арені. В той же час, при негативному розвитку подій, ця ідея може спричинити колосальну шкоду – викликати загрозу розколу України.

Метою цієї роботи є посильна спроба дослідити сутність та зміст ідеї національної держави, значення її для життя суспільства, позитивний вплив та можливі наслідки даної ідеї на процес державотворення в сучасних умовах.

Ідея національної держави має неоднозначну оцінку в теорії держави та права, в політичній практиці. Свого часу В.Винниченко виступав проти правонаціоналістичних позицій у Центральній Раді, М.Бердяєв характеризував цю ідею

національної держави як міщанську, різко критикував націоналізм у будь-якій формі А.Швейцер та інші представники вчених кіл гуманістичного напрямку.

Над цією темою працюють сучасні українські вчені – П.М.Рабинович, М.С.Кельман, В.В.Сухонос, С.Л.Лисенков, О.Ф.Скакун та інші. Значний вклад в розвиток ідеї національної держави вніс відомий український громадський діяч і політик Євген Кушнар'юв.

В той же час, ця тема дуже мало досліджена. Російські вчені взагалі намагаються її не торкатися, зважаючи на особливості побудови багатонаціональної Російської держави. За цих причин ця тема мало вивчалася і в колишньому СРСР.

Такої ж позиції дотримуються вчені-науковці багатьох країн Західної Європи.

На сьогодні, у вчених навіть не існує єдиного підходу до тлумачення таких понять як “нація”, “національність”, “народ”, “народність”.

Настав час більш детально розібратися в актуальних питаннях ідеологічного, політичного та правового розвитку України, пов'язаних з розбудовою національної держави.

В правовій літературі досліджені два різновиди національної ідеології та національної ідеї.

Перший заснований на етнокультурному підході та пов'язаною з ним правосвідомістю народу.

Другий – на соціально-політичній та громадянській самосвідомості.

Кожен народ в різні історичні епохи обирає свою модель побудови держави та нації.

В Україні, як і в більшості радянських республік, наприкінці існування СРСР, сформувалася перша модель національної ідеї. Була сформована та пристосована до того історичного моменту доктрина української нації як етнокультурної винятковості. Базувалася вона на таких чинниках, як мова, героїчна історія українського народу, поняття титульної нації, а також, в значній мірі, на протипагу до Росії.

На перших етапах української незалежності такий підхід був зрозумілим, бо відроджував гордість за своє минуле і допомагав мобілізувати суспільство на розбудову самостійної незалежної держави. Але при цьому майже не враховувався фактор, що до складу народу України входять представники близько 100 національностей і народностей, які, в свою чергу, мають свою історію, культуру, мову, релігію, і було б помилкою не рахуватися з цим.

На думку Є. Кушнарєва, сьогодні настав час розробити нову національну ідеологію, в якій замість етнокультурної єдності (мови, релігії, історії, культури), на перше місце виходить громадянська, політична та соціальна єдність, тобто приналежність до єдиної Української держави, не виключаючи при цьому етнокультурний фактор.[1, с.1]

Для безпосереднього розкриття теми, необхідно, насамперед, визначити поняття “народ”, “етнос”, “нація”, “національність”.

Прийнятого загального поняття “народ” до цього часу не існує, хоча і в міжнародно-правовій, і в етнографічній літературі дискусії точаться з ХІХ століття. В 1945 р. народ став загальновизнаним суб’єктом міжнародного права та в Статуті ООН був закріплений принцип “рівноправності та самовизначення народів”.

Більшість визначень сходяться на тому, що народ – це стала спільність людей, яка історично склалася на певній території, відрізняється від інших єдиною мовою, відносно стабільними особливостями культури та психіки, а також усвідомленням своєї єдності та фіксованою самоназвою.

На практиці поняття “народ” в різних випадках вміщує поняття плем’я, групу племен, народність, етнічну націю, релігійну та мовну єдність.

В Конституційному розумінні термін “народ” це – “... все населення даної держави, що складає єдину соціально-економічну та політичну спільність незалежно від ділення його на будь-які національні спільності...” [2, с. 352]

Сучасні конституції визнають народ носієм суверенітету та єдиного джерела влади в державі (наприклад, ст. 5 Конституції України).

Народ в правовій літературі розглядається як “етнос” і як “демос”.

Народ – демос мешкає на певній території (регіоні), має повне право на самовизначення (відокремлення в самостійну адміністративну одиницю), на наступну зміну статусу цієї території. Тобто, можливе навіть утворення нового суб’єкту федерації або суверенної держави, при дотриманні, безумовно, законів, інтересів меншин, прав людини, демократичних принципів. Все населення регіону становить певну одиницю суверенності, хоча фактично там може бути декілька етносів та релігійних громад.

Етнос не можна ототожнювати демосу. Етнос не є суб’єктом права, тому право народів-етносів на самовизначення не є можливим.

В новітній історії народ (населення) майже кожної держави є етнічно неоднорідним, складається з різних національно-культурних груп. Тому, на думку М.С.Кельмана “...національність (національна належність) людини, групи людей – це об’єктивний результат передусім (хоча й не тільки) її реальної конкретно-історичної соціалізації. Він виявляється, головним чином, її соціально (а не біологічно) обумовлених, тобто “вирощених” певним соціумом (а не генами) власностях.”[3, с. 43]

Отже, базуючись тільки на етнокультурному принципі, неможливо розбудувати по-справжньому сучасну демократичну європейську державу.

Витоки ідеалів самовизначення та політичного суверенітету зароджені в 1789 р. Французькою революцією. Вона започаткувала зв’язок “нація – держава”.

На думку сучасного дослідника Андре Лібіха, держава є об’єктивною складовою одного суб’єкта – нації – держави.

[4, с. 453]

Не всі нації становляться державними, але, принаймні, повинні прагнути до того, щоб зватися націями.

Більшість вчених погоджуються на тому, що західні країни спочатку створювалися на етнічних принципах, а згодом набули якостей громадянських принципів. При цьому важливо визначити необхідні умови та ознаки особливостей перехідного періоду від етнічного націоналізму до громадянського.

Громадянському націоналізму притаманні: визначена територія, спільність законів та інститутів, існує єдина політична воля, рівні права для членів нації.

Етнічний націоналізм базується на відчутті спільного етносу: національної гордості, вшануванні традицій, єдиної мови, духовності, релігії.

Громадянському націоналізму Західної Європи (Німеччина, Швейцарія, Франція та ін.) притаманні гордість за політичні показники своєї країни, а саме: рівень демократії, соціальний захист та справедливість в країні, вплив на міжнародній арені.

Ознаки етнічного націоналізму: науково-технічна політика, спорт, мистецтво, література, історія характерні, в більшій мірі, країнам Східної Європи (Румунія, Польща, Чехія, Грузія, країни Прибалтики та ін.).

Наявність в країні моноетнічної культурної групи є підґрунтям для створення демократичної національної держави (наприклад: Португалія, Франція, Швеція, Японія).

Якщо ж в країні існують дві або більше етнокультурних групи, які вважають себе нацією, то можливе виникнення конфліктів між цими групами та ускладнення в розбудові демократичного суспільства. Це відбулося в Іспанії після смерті Франко, в середині ХХ ст. в Бельгії, в 1867 р. при створенні федерації в Канаді, в часи боротьби за незалежність в Індії. Ці держави рано чи пізно обрали модель, так званої "держави-нації", визнавши тим самим наявність більш ніж однієї культурної та національної ідентичності в країні.

Українська нація виникла набагато раніше, ніж держава. Ця обставина могла б переконливо довести існування в Україні моноетносу. Але подальше, 70-річне перебування України в

складі Радянського Союзу, створило умови для паралельного розвитку інших етносів – російського, кримсько-татарського, тощо.

Історія з'єднала територію Заходу та Сходу України спільними кордонами, але важче об'єднати їх етнос – тобто, мову, культуру, духовність, релігію, гордість за героїчне минуле.

Як співставити хоробрість запорізьких козаків та мужність російських військ, що розбили шведів під Полтавою? Хто більший патріот – Любов Шевцова чи Олена Теліга?

І таких запитань можна ставити безліч, та відповіді будуть різними... У кожного своя правда і важко сказати, чия “правдивіша”.

Тоді може правий Є. Кушнар'ов, який вважає, що “сегодня для собственного спасения Украине необходимо пересмотреть основы национальной идеологии от этнокультурных к гражданским и социально-политическим основам.

И это особенно актуально, когда политическая идеология этнокультурного национализма дошла фактически до апогея»? [1, с. 6]

Погодитися в повній мірі з цією думкою неможливо.

Хіба можна забути рідну мову, улюблену пісню, знайомі з дитинства історичні постаті? Без цього можна перетворитися на “Ивана , не помнящего родства”. Необхідно пам'ятати істину, що народ, який не вшановує свого коріння, історії не може мати майбутнього.

Сподіваюсь, що вихід з такої ситуації існує: створювати всім загалом, всією українською нацією (народом) спільні цінності в галузі економіки, культури, мистецтва тощо. Тобто, створювати єдиний спільний етнос.

Це можливо. Покликана об'єднати людей пісня, яка “подружила” українську вербу, що гне до долу вітер та російську берізоньку, квітучу черемшину та “взгруснувшую рябинушку”.

Вболівальники зі Львова, спостерігаючи на міжнародних змаганнях гру “Шахтаря” забувають про “колір” команди.

Успіхами українських співаків на “Євробаченні” пишаються жителі всіх регіонів України і, на щастя, таких прикладів – безліч.

Досягнення Україною в галузі машино-, авіа- та ракетобудування, технічного та наукового прогресу є загальнонаціональною гордістю, незалежно від того, які регіони приклали до цього більше зусиль.

За твердженням М.С. Кельмана, не може існувати єдиний, уніфікований еталон “... приналежності людини до певної нації, особливо, якщо окремі його частини протягом значного періоду існували у суттєво відмінних соціальних умовах. У цьому випадку можна говорити про різновиди певної нації (етносу), які є історично рівнозначними, “рівноправними” і не можуть порівнюватися, а тим більше протиставлятися один одному з точки зору національної “чистоти” [3, с. 43-44]

Україна після набуття незалежності стоїть перед вибором національної ідентичності: громадянської та етнічної, знаходиться в пошуку того, яку з цих ознак обрати в якості основної.

Як висновок, можна зазначити, що “національна держава – це держава, утворена відповідною нацією, що компактно проживає на певній території, в результаті здійснення її основного права на політичне самовизначення. Така держава забезпечує належні умови для збереження і розвитку здобутку цієї нації і для взаємозбагачення і розвитку всіх націй, етнічних груп, що мешкають в даній державі”.[5, с. 23]

В той же час, не можна не погодитися з думкою С.Л.Лисенкова про те, якщо ідею національної держави “... стануть тлумачити виключно в етнічному плані, ця теорія може тісно наблизитись до фашизму і набути якостей соціально небезпечної. У цьому разі вона може стати теорією національної винятковості, поширення якої на державу може знайти свій вираз у дуже небезпечних гаслах типу “Естонія для естонців”, “Україна для українців” тощо.”[6, с.144]

За таким розвитком подій в багатонаціональній державі неминує зростає напруга, конфронтація між націями аж до

наси́льства та ворожнечі (наприклад, події у колишній Югославії).

Сьогодні Україні слід переглянути основи національної ідеології, врахувавши найкращі надбання людства в цьому життєво важливому питанні.

Використані джерела:

1. Е. Кушнарєв. Новая украинская национальная идеология – час пробил. // “2000”, № 33. – 2006, с. 1, 6.
2. Большой юридический словарь. Под ред. А.Я.Сухарева, В.Е. Крутских. – М., 2002.
3. Загальна теорія держави та права. М.С.Кельман, О.Г. Мурашин, Н.М. Хома, - Львів, 2003.
4. Must Nations Become States? Nationalities Papers. – 2003, vol. 31, pp. 453.
5. Теорія держави і права в схемах і таблицях. Укладач Сінченко Ю.П., - Суми, 1997.
6. Теорія держави і права. За ред. С.Л. Лисенкова. – К., 2005.
7. Юрген Габермас. Громадянство і національна ідентичність. // Умови громадянства: 36 ст. / Під ред. Варта Ван Стінбергена. – К., 2005. – с. 49-70.
8. Теорія держави і права. За ред. В.В. Копейчикова. – К., 2002.
9. Основи загальної теорії права та держави. П.М.Рабинович. – К., 2001.
10. Словарь иностранных слов. – М., 1986.
11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. – Харків, 2001.

ЮРИСКОНСУЛЬТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Доп. – доц. Горевий В.І.

За сучасних умов Україна перебуває в стадії становлення правової держави. Ця суспільно-правова категорія охоплює собою сполучення, єдність і розмежування трьох влад - законодавчої, виконавчої, судової. їхній зміст полягає в суспільній необхідності належного правозастосування в усіх

галузях законодавства та в його окремих видах (формах), якими слід розглядати юридичне обслуговування підприємств.

Українська держава зацікавлена у функціонуванні сучасної юридичної служби. Кабінет Міністрів України постановою від 27 серпня 1995 року затвердив "Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу державної виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації", у якому зазначив про необхідність вдосконалення правової роботи у сфері громадського виробництва, створення правових і організаційних основ для ефективної діяльності юридичної служби щодо забезпечення законності в роботі міністерств, підприємств.

У виконанні завдань забезпечення законності важливу роль відіграють юристи підприємств.

Метою цієї статті є визначення основних напрямків діяльності юридичних служб підприємств, організацій та установ в сучасних умовах відповідна до чинних нормативно-правових актів і практичної діяльності з правового обслуговування підприємств.

Для ефективної юридичної допомоги підприємству юрисконсульту не досить володіти" знаннями лише в галузі права, необхідно вивчати економіку підприємства, де він працює за трудовим договором або обслуговує його на підставі цивільно-правової угоди, вміти розбиратися в його господарсько-фінансовій діяльності, в організації виробничого процесу.

Можна намітити декілька основних напрямків діяльності юрисконсульта по юридичному обслуговуванню підприємств: забезпечення законності в керівництві виробничими колективами з боку керівників адміністративно-управлінського апарату; опрацювання правових основ договірних відносин і фінансово-господарської діяльності; представництво від імені підприємства; підготовка і участь у розгляді справ в господарському та загальному судах адміністративних чи інших органах; сприяння в охороні прав і законних інтересів працівників; участь в опрацюванні правових основ наукової

організації праці і управління; роз'яснення трудовому колективу чинного законодавства [1].

У процесі керівництва трудовими колективами підприємств та структурних підрозділів видаються накази, інструкції тощо. Важливо щоб вони відповідали Закону. Тому будь-який наказ має піддаватися правовому контролю, при оцінці відповідності наказу, інструкції, законів, необхідно перевіряти їх форму та зміст. Не можна допускати недбалості в формулюваннях, невдалих виразів, всього того, що знижує правову культуру документа.

До завдань юрисконсульта входить роз'яснення відповідних нормативних положень шляхом індивідуальних консультацій чи групового інструктажу. Це сприятиме усуненню порушень законності і в усних розпорядженнях, які практично неможливо попередньо проконтролювати. Практика ведення наказів і розпоряджень на підприємстві потребує системного узагальнення, яке проводять юрисконсульти, що сприяє дотриманню законності в діяльності підприємств.

Робота з вивчення і встановлення найбільш раціональних договірних зв'язків, опрацювання правових методів впливу щодо недобросовісних контрагентів покладено на юрисконсульта. Договір має не лише відповідати закону. Важливо, щоб керівник підприємства міг використати його як ефективний важіль для покращення показників роботи підприємства. Тому юрисконсульт здійснює організаційну роботу по укладенню договорів у взаємодії з керівниками структурних підрозділів, суб'єктами правової роботи підприємства: відділів постачання і збуту, бухгалтерії, фінансів та ін.

Юрисконсульт перевіряє, щоб договори мали необхідні реквізити (суттєві умови), бере участь в опрацюванні конкретних умов договору. Він має також оформляти переддоговірні спори до господарського суду, коли розбіжності сторін не вдається усунути шляхом прямих переговорів заінтересованих підприємств (у випадках, передбачених законодавством). Залежно від того, в якості кого виступає підприємство в договорі поставки — покупця чи постачальника

- юрисконсульт відповідно складає протокол розбіжностей, або заяву в господарський суд, але в обох випадках він разом з керівником або сам на підставі довіреності бере участь в розгляді переддоговірних спорів у господарському суді.

Належне укладення договорів - це лише один із засобів забезпечення стійких взаємовідносин підприємств у процесі виробничої діяльності. Подальша робота юрисконсульта полягає в тому, щоб усіма правовими засобами домагатися виконання договорів. Для цього необхідно своєчасно доповідати керівнику про порушення зобов'язань однією із сторін, вивчати причини їх виникнення, пропонувати і застосовувати ефективні заходи впливу до винних осіб свого та іншого підприємства, з якими укладено той чи інший договір.

Важлива роль в забезпеченні виконання договорів відведена претензійній роботі юрисконсульта. Претензія дає первинний матеріал для підготовки господарського спору. Юрисконсульту важливо правильно оформити претензію, своєчасно її пред'явити, додавши докази, якими вона підтверджується.

Намагання врегулювати спір шляхом переговорів, обміну листами чи пред'явленням претензій (якщо це передбачено договором), не завжди дає позитивні результати. Тому представництво від імені підприємства, підготовка і участь у розгляді справи господарським судом є ще одним з видів діяльності юрисконсульта.

Рішення про ведення справи в суді приймається після детальної перевірки законних позовних вимог і заперечень.

Після винесення господарським судом рішення у спорі, в якому брало участь підприємство, в необхідних випадках (відмова в позові, часткове задоволення позову тощо), постає ряд питань, пов'язаних з оскарженням рішення суду. Юрисконсульт має дати керівнику підприємства кваліфіковану юридичну пораду з цих питань і скласти апеляційну скаргу на рішення суду.

Ефективність роботи юрисконсульта на підприємстві залежить не лише від його ґрунтовних знань чинного законодавства, а й від належного законодавчого забезпечення.

Для того, щоб юрисконсульт мав можливість під час роботи знайти потрібний нормативно-правовий акт і дати правильну відповідь чи прийняти правильне рішення, необхідно, щоб він належно вів систематичний облік законодавчих та інших нормативних актів, судової практики стосовно профілю діяльності підприємства. Облік законодавства проводиться з допомогою алфавітно-предметної картотеки або алфавітно-предметного журналу, куди заносяться нормативно-правові акти [2]. Облік законодавства може здійснюватись і на електронних носіях. Глибокі знання і робота над собою, дають змогу юрисконсульту глибоко обґрунтувати мотиви, закладені в тому чи іншому документі.

Необхідно зупинитися й на участі юрисконсульта в засіданні господарського суду, в якому він бере участь за довіреністю підприємства" самостійно або разом з його керівником. Готуючись до участі в цьому засіданні юрисконсульт має ретельно ознайомитись з матеріалами справи і всіма документами, що покладено в основу позову, а також з поясненнями другої сторони; з відповідними нормативно-правовими актами, практикою Вищого господарського суду України в аналогічних справах. У засіданні господарського суду юрисконсульт повинен мати при собі копії документів, що знаходяться у справі, а також законодавчі, нормативні акти та інструктивні матеріали, що стосуються розглядуваної справи. Важливою ділянкою роботи юрисконсульта на підприємстві є його участь у пропаганді і роз'ясненні законодавства у трудовому колективі.

Юрисконсульт має вести точний і повний облік усіх цивільних, трудових та інших (якщо такі є) справ, а також інших матеріалів правового характеру, які перебувають в його провадженні по підприємству, де він працює або котре він обслуговує на підставі цивільно-правового договору.

Юрисконсульту необхідно бути дуже уважним, щоб не пропускати терміну звернення до суду в тій чи іншій справі. Для цього слід оформити і вести журнали реєстрації вхідних, вихідних претензій і позовних заяв [2].

Юрисконсульту бажано спонукати бухгалтерію свого підприємства до своєчасної оплати одержаної від контрагента продукції, виконаних робіт, надання послуг, бо невчасна проплата призводить до зайвих видатків [1].

Юрисконсульт має займатися правовим вихованням і правовою пропагандою на підприємстві [3].

Юрисконсульт повинен бути організатором боротьби за дотримання і зміцнення законності, збереження майна підприємства, брати участь у розробці заходів впливу на правопорушників та аналізувати ефективність їх застосування [4].

Для цього він надає висновки стосовно правомірності списання матеріальних цінностей, дебіторської заборгованості, непродуктивних витрат та правову оцінку фактом нестач, крадіжок, безгосподарності, випуску недоброякісної продукції, псуванню майна; розглядає матеріали про відшкодування за рахунок винних осіб матеріальної шкоди, що готуються відповідними підрозділами на підставі економіко-правового аналізу даних бухгалтерського обліку і статистичної звітності [5].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що ми зупинилися лише на окремих питаннях роботи юрисконсульта на підприємстві.

Головними напрямками, які визначають характер і зміст юридичного обслуговування є: правильне застосування і додержання чинних правових норм у процесі виробничо-господарської й підприємницької діяльності; забезпечення правовими засобами зберігання майна власника; відстоювання інтересів останнього як при укладенні, так і при виконанні договорів, захист його інтересів у разі порушення договорів тощо; запобігання порушенням законодавства при трудових відносинах.

Як ми бачимо, правова робота за змістом носить універсальний характер, тому що вона охоплює всі сторони діяльності підприємств, але більш детально висвітлити всі її аспекти в обсязі однієї статті не є можливим.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. Титаренко, Х. Луцак. Юрисконсульт на підприємстві. // Право України. – 2004. - № 12. – с. 105-108.
2. В.І. Горевий. Юридична служба в агропромисловому комплексі. Навчально-методичний посібник. Міністерство агропромислового комплексу України. Навчально-методичний центр. – К.: - 1998. – с. 25.
3. Про національну програму правової освіти населення. Указ Президента України. // Офіційний вісник України. – 2001. - № 43. – с. 42.
4. А.М. Долгополов. Організація юридичної служби на підприємстві. – К.: Вид-во МАУП. – с. 63.
5. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу державної виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації. // ЗП України. – 1996. - № 1. – с. 20.

ПРО ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Доп. – ст. викл. Чередниченко Н.В.

Тривалий час в Україні ведеться робота над створенням нового Трудового кодексу України. Підготовка цього кодифікованого акту зумовлена тим, що розвиток ринкової економіки, поява приватної власності та багатоманітність форм підприємництва вимагають відповідного правового забезпечення, в тому числі у галузі трудових відносин. Незважаючи на те, що Верховна Рада України в грудні 2003 р. затвердила проект у першому читанні, над ним сьогодні продовжують працювати багато профільних організацій та окремих науковців. Його підготовка та доопрацювання ведуться з урахуванням Концепції реформування законодавства України про працю, розробленої відповідно до Проекту технічного співробітництва МОП „Україна: сприяння реалізації основних принципів та прав у світі праці”.

Метою цієї статті є аналіз чинного трудового законодавства (КЗпП), його відповідність сучасним умовам та порівняння з проектом нового Трудового кодексу України.

В незалежній Україні вже давно назріла потреба мати цілісне систематизоване зібрання нормативно-правових актів стосовно трудових відносин, яке б охоплювало всю їх різноманітність та адаптувало до ринкової економіки. Безперечно, що основополагаючим повинен бути оновлений підхід до регулювання трудових відносин, до стосунків роботодавця і найманого працівника.

Чинне законодавство про працю, яке в основі своїй базується на радянському Кодексі законів про працю, не в змозі забезпечити сучасну якість регулювання трудових відносин. Нині діючий кодекс не завжди позитивно впливає на рівень гарантій трудових прав працівників. Новий законодавчий акт має враховувати досвід держав із розвиненою ринковою економікою, відповідати міжнародним стандартам у сфері праці, забезпечувати належне правове регулювання трудових і соціально-економічних відносин, дотримання державних гарантій трудових прав працюючих, створення належних умов для захисту інтересів працівників і роботодавців у сфері організації виробничих відносин, а також можливостей для розвитку соціального партнерства.

Основними принципами побудови Трудового кодексу України є:

- оптимальне збалансування виробничої та соціальної функцій трудового права;
- принцип розвитку соціального партнерства;
- неприпустимість зниження існуючого рівня трудових гарантій працівників;
- забезпечення диференціації регулювання праці;
- рівне ставлення до чоловіків та жінок;
- приведення у відповідність національного законодавства до міжнародних норм і стандартів, визначених Конвенціями МОП, законодавством Європейського

Союзу, а також міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

В основу розробки Трудового кодексу покладено науково-теоретичні надбання, створені юридичною наукою, враховано вітчизняний і зарубіжний досвід правового регулювання трудових відносин, а також практичного застосування трудового законодавства. Весь проект Трудового кодексу спрямовано на раціоналізацію трудового законодавства, на оптимальне збалансування захисної та виробничої функцій трудового права, за допомогою яких має забезпечуватися збалансованість інтересів працівників і роботодавців.

Це стосується прав та обов'язків професійних спілок і інтересів організацій роботодавців. Засобом досягнення такого балансу стає зростаюча роль колективного трудового договору, а також механізм консультацій і узгоджень у колективних відносинах. Проектом пропонуються шляхи вирішення численних існуючих проблем. Розробниками застосовано підхід щодо забезпечення прав однієї сторони трудових відносин адекватно до обов'язків іншої.

Положення проекту узгоджено з чинним законодавством, враховано зміст нових Цивільного та Господарського кодексів України, законів України „Про охорону праці”, „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”.

Значно чіткіше ніж раніше визначено сферу дії трудового законодавства, в тому числі межі його поширення на відносини з участю іноземних працівників і роботодавців.

Вперше чітко визначено зміст трудової функції працівника та її співвідношення з переліками робіт, що наводяться у кваліфікаційних характеристиках.

Проведено розмежування між трудовою функцією працівника, що винагороджується тарифною ставкою (окладом) і додатковим навантаженням, яке оплачується окремо.

Посилюється роль колективно-договірного регулювання трудових відносин. В межах такого договору, який обов'язково визначає коло обов'язків працівника, роботодавцю надається право на переміщення працівника, зміну умов праці та її оплати.

Поза рамками трудового договору будь-яке переміщення працівника або зміна умов праці допускаються лише за наявності згоди сторін.

Комплексно врегульовано питання переведення на іншу роботу, в тому числі тимчасового, як у межах однієї організації, так і в іншу.

Встановлено порядок відсторонення від роботи, за якої роботодавець не може допустити до роботи особу, що знаходиться у стані наркотичного сп'яніння, але не має можливості здійснити наркологічний огляд працівника.

Виключено дискримінаційне обмеження права працівників, які працюють за строковим трудовим договором: в Трудовому кодексі пропонується залишити тільки визначення строкового трудового договору, поширивши на трудові відносини, що виникають на його підставі, положення про строкові трудові договори, в тому числі і ті, що встановлюють випадки, коли допускається укладення строкового трудового договору. Визнано право на розірвання трудового договору з власної ініціативи за працівниками, що уклали строкові трудові договори.

Вперше сформульовані загальні правила про склад робочого часу. Замість терміну „скорочення роботи” в проекті регулюється порядок скорочення тривалості робочого часу.

Передбачено матеріальну відповідальність роботодавця за шкоду, заподіяну майну працівників. Чітко визначено обставини, що підлягають врахуванню судом під час прийняття рішення про відшкодування шкоди.

Положення щодо відшкодування матеріальної і моральної шкоди замінено, а саме: встановлено граничні розміри моральної шкоди, що підлягає відшкодуванню – не нижчих за мінімальну заробітну плату і не перевищуючих п'яти мінімальних зарплат.

У книзі четвертій проекту Трудового кодексу сформульовано нові положення щодо особливостей регулювання трудових відносин за участю окремих категорій працівників та роботодавців: фізичних осіб, членів виробничих кооперативів,

селянських (фермерських) господарств, керівників установ, підприємств і організацій, за участю юридичних осіб - суб'єктів малого підприємництва.

Чітко окреслено предмет індивідуального трудового спору між працівником і роботодавцем, а також порядок участі виборного профспілкового органу у розв'язанні таких спорів. Запропоновано формування комісій із трудових спорів на паритетних засадах та прийняття ними рішень не більшістю голосів, а за погодженням.

Визначено положення про першочерговість виплати заробітної плати за рахунок коштів, що надходять до каси підприємства або на рахунок роботодавця.

У книзі п'ятій проекту Трудового кодексу зосереджено норми, які стимулюють зацікавленість роботодавців у підвищенні добробуту працівників.

Книга шоста проекту Трудового кодексу зосереджує норми, що регулюють колективні трудові відносини, визначають правовий статус зборів та конференцій працівників, роль колективних договорів та угод.

У проекті міститься чимало інших положень, які повинні вирішити проблеми трудового законодавства, що залишалися не розв'язаними до цього часу.

Трудові відносини в сучасних умовах значно ускладнилися і тому потребують правових норм, які б урахували національні особливості і були адаптовані до міжнародно-правових актів щодо недопущення дискримінації у сфері праці, заборону примусової праці, основні права працівника і роботодавця, тому що праця завжди була, є і буде головним джерелом багатства суспільства і засобом реалізації людської особистості.

Література

1. Проект Трудового кодексу України. Праця і зарплата, №42, листопад 2003.
2. В. П. Пастухов. Проект Трудового кодексу України: проблеми та шляхи їх вирішення. Адвокат, №1, 2004.

3. М.Солдатенков. На шляху нового трудового законодавства. Довідник кадровика, №2, лютий 2004.
4. О. Стоян. Яким бути Трудовому кодексу України? Праця і зарплата, № 116, червень 2003.
5. В. Хара. Друге народження Трудового кодексу. Праця і зарплата. №43, листопад 2005.

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРАВОВИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Доп. - ст. викл. Кононенко О.Я.

Дистанційне навчання - це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, що ґрунтується на використанні широкого спектра традиційних та нових інформаційних технологій та їх технічних засобів, що використовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації обміну викладача із студентом, коли процес навчання не залежить від їх розташування у просторі та часі, а також від конкретної освітньої установи [1, 23].

Однією з основних актуальних проблем у забезпеченні дистанційного навчання є забезпечення взаємодії викладача і студента, визначення проміжних результатів навчальної діяльності для подальшого коректування навчального процесу з метою досягнення оптимального результату. Інформація, отримана в результаті зворотного зв'язку, містить відомості про хід пізнавальної діяльності студента, про можливі проблеми та помилки, що виникають в процесі навчання. [2, 163].

Взаємодія викладача і студента допомагає уявити повну картину процесу розв'язання проблеми

Метою цієї статті є спроба дослідження проблеми взаємодії викладача і студентів при розв'язання правових, ситуативних завдань в умовах дистанційного навчання.

Головним призначенням дистанційного курсу „Правознавство” є формування правової культури, навичок правомірної поведінки студентів у відповідних життєвих

ситуаціях, поглиблення і розширення ними знань у різних галузях права.

В повній мірі це досягається за допомогою розв'язання на практичних заняттях правових ситуацій, при чому таких, які розвивають уміння працювати з текстами нормативно-правових актів, дають можливість перетворювати отриману інформацію в знання і набувати практичних навиків.

Для реалізації зазначених завдань в умовах дистанційного навчання використовуються сучасні комп'ютерні технології, що дозволяють організувати у навчанні взаємодію студентів з викладачем у різних формах:

- чатах проблемного характеру;
- консультаціях з використанням електронної пошти;
- спільних проектах, тощо.

Взаємодія викладача і студентів при розв'язання правових, ситуативних завдань дуже важлива, тому що в умовах дистанційного навчання безпосереднє спілкування між суб'єктами процесу навчання не можливе в звичайному розумінні.

Підготовка і проведення чату передбачає значну попередню роботу кожного з учасників. Зокрема, в ході підготовки викладач визначає завдання у вигляді проблемних ситуацій, список рекомендованої літератури та тематичні посилання.

Завдання з правових ситуацій добираються таким чином, щоб надати студентам можливість самостійно виконати аналіз запропонованої ситуації та знайти шляхи її розв'язання, діючи в межах правового поля. При цьому враховується також і те, що, матеріалу, який пропонується з даної проблематики в дистанційному курсі, недостатньо. Це спрямовує студента на пошук необхідної інформації, використовуючи можливості телекомунікаційних та комп'ютерних технологій. В Інтернеті розміщуються методичні матеріали, лекції, рекомендації по дисципліні. Основний метод пошуку інформації в Інтернеті безкоштовні або платні пошукові сервери адреси деяких з них пропонуються студентам для використання. Наприклад, досить поширеним є пошук інформації в мережі Інтернет за допомогою

пошукових серверів та серверів правового призначення. Адреси деяких з них пропонуються студентам для використання (сайт "Верховна Рада України", сайт "Кабінет Міністрів України", „Сервер законодавчих актів України“, „Liga Online“ (Україна), Універсальний пошуковий український сервер).

В ході електронної дискусії в чаті студенти пропонують власні шляхи розв'язання правової ситуації, яка була запропонована для обговорення. Причому кожен з учасників може познайомитися з варіантами інших учасників. Проаналізувавши варіанти вирішення ситуації, студенти обмінюються враженнями, відповідають на запитання викладача або іншого учасника. Позитивна риса взаємодії студентів між собою в тому, що вони працюють спільно, обмінюються думками стосовно предмету обговорення, оцінюють як свої знання так і знання інших учасників.

Ознайомившись з відповідями, викладач виділяє правильні відповіді, усуває протиріччя, що виникають при розв'язанні правової ситуації, спрямовує хід думок студентів в належному напрямку. Виходячи з умов проблемної ситуації, він ставить додаткові запитання, що допомагають студентам усвідомити особливості даної проблеми.

Аналізуючи результати електронної дискусії оцінюється участь кожного учасника групи, правильність відповідей, якість розв'язання правової ситуації, а також оригінальність запропонованого шляху. Визначається підсумкова оцінка пізнавальної діяльності студента при виконанні навчального завдання.

Досвід застосування віртуальних чатів при дистанційному навчанні показує, що подібну форму колективної роботи доцільно проводити в невеликих групах (4-6 учасників). Така кількість учасників дозволяє забезпечити оперативний прямий і зворотній зв'язок студентів не тільки з викладачем, але й між собою.

Взаємодія викладача і студентів при розв'язання ситуативних завдань дуже важлива, тому що в умов»^дистанційного

навчання безпосереднє спілкування між суб'єктами освіти не представляється можливим.

Схема побудови занять передбачає:

- 1) формування викладачем правової (проблемної) ситуації, запропонованої до розв'язання і постановка завдань учасникам (студентам);
- 2) аналіз правової ситуації, активізація опорних знань студентів з заданої теми, пошук відповідних нормативно - правових документів;
- 3) проведення дискусій щодо шляхів розв'язання правової ситуації;
- 4) аналіз викладачем результатів кожного з учасників дискусії та їх корегування;
- 5) оцінювання знань студентів.

Таким чином, реалізація в умовах дистанційного навчання колективних видів роботи з використанням мережевих та комп'ютерних технологій, забезпечує безпосереднє спілкування між суб'єктами процесу навчання. Разом з тим, процес розв'язання правових ситуацій, запропонованих студентам для колективного обговорення, сприяє формуванню уміння працювати з текстами нормативно - правових документів, що надає можливість перетворювати отриману інформацію в знання і набувати навиків застосування цих знань у відповідних життєвих ситуаціях.

Використана література

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение. - М.: 1997.
2. Кухаренко В. Н., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування / За ред. В. М. Кухаренка. - Харків: НТУ "ХШ". - "Торсінг", 2002.
3. Сисоева С. О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. -№3-4.

ФІНАНСОВО – ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Доп. – ст. викл. Сайко Л.Ю.

Екологічна політика держави у сфері регулювання діяльності підприємств формується у вигляді сукупності заходів, спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого та безпечного виробництва. Ці заходи передбачають формування системи екологічного менеджменту на підприємствах. На практиці екологічний менеджмент є сукупністю заходів для досягнення екологічно збалансованого виробництва (зокрема, заходи з розробки ресурсо- та енергозберігаючих технологій, зменшення відходів та запровадження екологічно ефективного виробництва). Екологічний менеджмент передбачає його інтеграцію в загальну систему менеджменту підприємства та доведення до мінімуму ризику, пов'язаного з виробництвом. Завдання держави при цьому є законодавче стимулювання підприємства до розробки та реалізації заходів з екологічного менеджменту та забезпечення ефективних економічних методів [1].

Метою цієї статі є аналіз існуючого фінансово – економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища і внесення окремих пропозицій щодо покращення його діяльності.

Відповідно до ст. 41 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» основними напрямками економіко – правового механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища (надалі НПС) є:

- встановлення взаємозв'язку усіх видів діяльності підприємств, установ, організацій з раціональним використанням природних ресурсів та ефективністю заходів щодо охорони НПС на основі економічних важелів;

- визначення джерел фінансування заходів щодо охорони НПС;
- встановлення лімітів використання природних ресурсів, викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення відходів;
- встановлення нормативів збору і розмірів зорів за використання природних ресурсів, викидів (скидів) забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів;
- надання суб'єктам господарської діяльності податкових, кредитних та інших пільг при впровадженні ними маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергії, здійснення інших ефективних заходів щодо охорони НПС;
- відшкодування в установленому порядку збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства. [2]

Ст. 42 вказаного Закону передбачає фінансування заходів щодо охорони довкілля, а ст. 43,44 плату за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища.

У ринкових умовах економічні механізми розробляються та впроваджуються з метою сприяння встановленню конкуренції між екологічно сприятливими та екологічно несприятливими підприємствами; наприклад, через надання пільг при оподаткуванні підприємств у разі реалізації заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони НПС, при переході на маловідходні, ресурсо- і енергозберігаючі технології тощо (ст. 48 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Прерогативою держави залишається регулювання діяльності підприємств за допомогою видачі дозволів на виробництво певних видів продукції за умов розробки та реалізації підприємствами екологічних програм.

Під екологічним менеджментом підприємств також розуміють сертифікацію виробництва та готової продукції за

умов досягнення відповідних екологічних стандартів, а також виконання пов'язаних із сертифікацією вимог.

Найпоширенішими системами стандартів і сертифікації продукції та виробництва, прийнятими в екологічному менеджменті, є системи ISO та EMAS.

EMAS вважається досконалішою системою стандартів і сертифікації, ніж ISO, оскільки, крім встановлення системи екологічного менеджменту, вона вимагає від підприємства складання та поширення екологічних звітів. Для сертифікації EMAS також необхідне постійне вдосконалення технологій виробництва, у той час як ISO взагалі не становить жодних вимог щодо технологій і тому вважається більш простою та гнучкою системою сертифікації.

Найчастіше ефективність екологічного менеджменту на підприємстві визначається за допомогою таких параметрів:

- забруднення повітря (обсяг основних забруднюючих речовин в атмосферу на одиницю ВВП);
- забруднення води (скиди у водні об'єкти);
- обсяг енергії, що використовується з обсягами забруднення (скидами, викидами та відходами);
- споживання пального транспортом.

Тому в системах сертифікації та екологічного менеджменту цілі формулюються у кількісному вигляді та з означенням терміну їх досягнення. Наприклад, підприємство може поставити за мету зменшення кількості викидів в атмосферу оксиду вуглецю на 10% протягом року шляхом застосування очисних споруд. Цілі можуть містити в собі наміри скоротити обсяги споживання енергії, ресурсів або зменшити рівень ризику, пов'язаного з виробництвом.

З погляду мінімізації витрат на впровадження екологічних технологій на виробництві досягнення таких цілей доцільно починати з енерго- та ресурсозбереження – економії світла, води, сировини тощо.

Відповідно до ст. 43 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” для фінансування

заходів щодо охорони НПС утворюються Державний фонд та місцеві екологічні фонди.

Фінансування екологічної галузі в Сумській області за останні роки здійснювалося, в основному, із фондів охорони навколишнього природного середовища. Основними джерелами формування фондів у 2005 році були збори за забруднення навколишнього природного середовища. Фактичні суми надходження коштів всього по області до Зведеного бюджету України в 2005 р. становить 2088,5 тис. грн. при нарахованій сумі 2098,2 тис. грн.

Станом на 01.01.05р заборгованість по збору за забруднення НПС по області до Зведеного бюджету України залишається в сумі 255,2 тис. грн.

Державним управлінням екології та природних ресурсів у Сумській області разом з іншими проридокорисними органами з залученням громадських формувань здійснювався державний контроль у сфері охорони, раціонального використання та відтворення навколишнього природного середовища, захисту життя і здоров'я населення. За порушення норм і правил щодо охорони НПС до юридичних і фізичних осіб пред'явлено 135 позовів на 595,130 тис. грн.. Через суди області фактично стягнуто 135 позовів на 595,130 тис. грн.. За порушення норм і правил щодо охорони НПС складено 1639 протоколів, накладено 1476 штрафів на загальну суму 82981грн., фактично стягнуто в добровільному порядку та через державну виконавчу службу штрафів на суму 55538 грн. [3].

Результати перевірок стану дотримання природоохоронного законодавства юридичними і фізичними особами дають матеріали для довгострокового планування роботи міськрайадміністрації та концентрують увагу керівників на основних проблемах адміністративних територій для урахування в плануванні роботи. При системності таких заходів виявляється можливість порівнювати стан роботи, оцінювати динаміку змін, поновлювати інформаційні дані про регіон.

Проаналізувавши фінансово – економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища,

можна прийти до висновку, що хоча по більшості екологічних показників Сумщина відноситься до екологічно стабільних областей, в області існує низка екологічних проблем, які потребують вирішення, як у сфері охорони атмосферного повітря, так і у сферах охорони водних ресурсів, поводження з відходами, охорони земельних ресурсів, надр, рослинного, тваринного світу. Є проблеми і у сфері управління: відсутність системного і комплексного підходу по вирішенню техногенно – екологічних проблем. Повільне впровадження ринкових методів управління навколишнім природним середовищем, зокрема, системи управління охороною НПС відповідно до міжнародних стандартів ДСТУ ISO 14000, недостатній рівень фінансування (20-25% від потреби) природоохоронних заходів, методичного забезпечення. Невідповідність санкцій ступеню заподіяної шкоди.

Несплата платежів за забруднення може свідчити про фінансову неспроможність підприємств. Якщо це стає характерним для всього регіону або галузі, то доцільніше скоротити загальні обсяги платежів за забруднення, ніж продовжувати дозволяти підприємствам уникати їх сплати.

Важливим завданням залишається суттєве обмеження чи скасування на державному рівні практики використання бартерних схем при розрахунках. Адже в Україні все ще функціонує багато збиткових, державних підприємств. І якщо по відношенню до такого підприємства прийнято рішення про його стратегічне значення для національної безпеки чи економіки, йому надається право сплачувати податки, використовуючи бартерні схеми.

Також однією з причин сучасних екологічних негараздів став недостатній рівень освіти та виховання і як наслідок – низький рівень культури та свідомості людини у ставленні до природи. Тобто, одно з першочергових завдань сьогодення – підвищення рівня культури і формування екологічно орієнтованого світогляду людей та відповідного стереотипу поведінки стосовно навколишнього природного середовища.

Поліпшенню екологічних індикаторів на виробництві, підвищенню рівня екологічної свідомості населення та професіоналізму керівників підприємств сприяло б включення курсу з екологічного менеджменту до програм ВУЗів на юридичних, економічних, агрономічних, технічних та інших факультетах.

Література:

1. Персонал. О.Фурдичко, М.Потапенко. К.-МАУП. –2003.- №8.-с.62-66.
2. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України №1264-ХІІ від 25.06.1991р.//ВВР. –1991. - №41. –ст.546.
3. Матеріали Державного управління екології та природних ресурсів у Сумській області.
4. Ane Kolk/Economics of Envizonmental Management/ Pearsons Edication Limited. –2000.-335р.
5. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування. – Суми,1999.
6. Економіко – правові питання екології / Шемшученко Ю.С., Малишева Н.Р., Єрофеев М.І. та ін. –К., 1996.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Доп. – викладач-стажист Ковальчук Є.Ю.

Перехід України до ринкової економіки зумовив глибокі зміни в суспільно-трудових відносинах, які потребують відповідного правового регулювання. Чинне нині трудове законодавство, котре представлене ще радянським Кодексом законів про працю, не завжди в змозі забезпечити належний рівень регулювання трудових відносин, що, як наслідок, негативно позначається на рівні гарантій трудових прав працівників.

За роки незалежності України було внесено зміни до більш ніж 180 статей радянського кодексу законів про працю зразка 1971 року. Крім того, було прийнято ряд законів, що регулюють певні аспекти сучасних трудових відносин, - наприклад, закон України "Про колективні договори (угоди)", "Про оплату праці"» Про відпуски", "Про охорону праці" та ін.

Метою даної статті є дослідження співвідношень чинного кодексу законів про працю України і проекту Трудового кодексу України, тому що виникла потреба в реформуванні трудового законодавства та комплексному вирішенні проблем правового регулювання трудових відносин.

Сьогодні є пріоритетним питання реформування чинного трудового законодавства та приведення його у відповідність до міжнародних норм і стандартів в галузі трудового права.

Слід відмітити, що чинний нині Кодекс законів про працю України виходить з інтересів найманого працівника, визначаючи пріоритетність його прав перед роботодавцем.

Прийняті ж вказані вище закони приймалися уже з урахуванням інтересів і найманих працівників, і роботодавців.

У проекті нового Трудового кодексу (а не КЗпП України) роботодавці і наймані працівники визначаються партнерами і їм надаються рівні права.

Хоча про яку фактичну рівність між ними можна говорити? Фінансово, юридично, професійно роботодавець має більш важелів на ситуацію, аніж найманий працівник. Сьогодні на одне вільне робоче місце претендує в середньому по країні три і більше осіб в залежності від спеціальності, галузі народного господарства регіону країни. Зрозуміло, що за такого розкладу в роботодавця є вибір і можливість диктувати свої умови претенденту на робоче місце. І ще один момент: роботодавець насамперед керується в своїй діяльності не соціальним, а економічним інтересом.

Але, не зважаючи на це, метою проекту нового Трудового кодексу є забезпечення правового регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин, дотримання державних гарантій трудових прав працюючих, створення належних умов для

захисту інтересів працівників і роботодавців у сфері організації виробничих відносин, а також можливостей для розвитку соціального партнерства всіх учасників трудових і пов'язаних з ними відносин.

Проект Трудового кодексу України побудовано за такими основними принципами: оптимальне збалансування виробничої та соціальної (захисної) функції трудового права; розвиток соціального партнерства (зміщення центру ваги правового регулювання трудових відносин із законодавчого рівня на договірній, передусім колективно-договірній); недопустимість зниження рівня трудових гарантій працівників; забезпечення диференціації регулювання праці; рівне ставлення до чоловіків і жінок; відповідність національного законодавства міжнародним нормам і стандартам, визначених конвенціями МОП, законодавством ЄС, а також міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

В основу розроблення Трудового кодексу покладено науково-теоретичне надбання, створене вітчизняною та зарубіжною юридичною наукою. Враховано вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання трудових відносин, а також практику застосування трудового законодавства.

Які ж нововведення пропонуються в проекті нового Трудового кодексу. Наведемо нижче основні із них. Наприклад, в проекті нового Трудового кодексу чітко визначені основні засади правового регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин. Чітко визначені поняття сторін трудових відносин - працівника і роботодавця.

На відміну чинного КЗпП України, в якому права і обов'язки найманого працівника і роботодавця визначені в кожній главі, в проекті нового Трудового кодексу права і обов'язки працівника і роботодавця конкретно визначені окремими нормами глави 3.

Проект нового Трудового кодексу надає з метою визначення відповідності професійних, кваліфікаційних, особистих та інших якостей особи вимогам до працівника, що виконує відповідні роботи або займають відповідні посади роботодавцю

право проводити тестування та співбесіди з претендентом на робоче місце або посаду.

Значно збільшений перелік осіб, для яких не встановлюється випробування при укладенні трудового договору.

На відміну від чинного КЗпП в проекті нового Трудового кодексу включені норми щодо атестації працівників, порядок проведення атестації. Сьогодні ці питання регулюються окремими підзаконними актами Кабміну, Міністерств і державних комітетів.

В проекті нового Трудового кодексу включені норми щодо права роботодавців на добір працівників, посередництво суб'єктів підприємницької діяльності у працевлаштуванні. Сьогодні це питання теж регулюється спеціальним законом України "Про зайнятість населення" та підзаконними актами Кабміну, Міністерств і державних комітетів.

З проекту нового Трудового кодексу виключена норма щодо укладення трудового договору на виконання певної роботи.

Суттєвим нововведенням є те, що трудова книжка пред'являється працівником за його бажанням. З власної ініціативи працівник може подавати під час прийняття на роботу характеристики, рекомендації, інші документи, що свідчать про виконання попередньої роботи, резюме.

Роботодавець, на вимогу працівника (на відміну чинного сьогодні трудового законодавства), зобов'язаний вносити до трудової книжки, що зберігається у працівника, записи про прийняття на роботу, переведення та звільнення з роботи.

Новим є те, що трудовий договір може укладатися в будь-який час до початку роботи, в тому числі до звільнення працівника з попереднього місця роботи. У цьому разі в трудовому договорі зазначається, що договір укладається на виконання роботи за основним місцем чи за сумісництвом. Сторони вправі підписати трудовий договір у будь-який час після виникнення трудових відносин.

Працівник зобов'язаний стати до роботи в день, визначений трудовим договором. Якщо в день, що визначений в трудовому договорі, працівник не став до роботи, роботодавець вправі

відмовитися від раніше укладеного трудового договору і відмовити працівникові в наданій роботі.

Відмова роботодавця допустити працівника до роботи, відповідно до укладеного трудового договору, дає працівникові право вимагати на власний вибір відшкодування моральної шкоди в розмірі заробітної плати за період до дванадцяти місяців з розрахунку тарифної ставки (окладу) або визнання трудових відносин такими, що виникли з дня, визначеного трудовим договором, із стягненням зарплати з розрахунку тарифної ставки (окладу) за період від дня виникнення трудових відносин, визначеного трудовим договором, до дня починання роботи.

Вище зазначені лише основні, але далеко не всі нововведення в проєкті нового Трудового кодексу, над вдосконаленням якого сьогодні працюють відповідні комісії Верховної Ради України, Міжвідомча група при Міністерстві праці України, вчені, практики, а також окремі викладачі кафедри права СумДУ.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Кодекс законів про працю країни. З постатейними матеріалами. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. Київ. Юрінком Інтер. Частина I. № I, 2004.
2. Проєкт нового трудового кодексу. Праця і зарплата. Спецвипуск
№ 42, листопад 2003р.
3. Профспілки - за трудовий кодекс перехідного періоду.
Г.Осовий. Пенсійний кур'єр. № 2 від 9 січня 2004р.
- 4 Проєкт Трудового кодексу. М.Папієв. Праця і зарплата.
№ 42.- 2003р.

ВИЯВЛЕННЯ І АНАЛІЗ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ТА НЕУЗГОДЖЕНОСТЕЙ МІЖ ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ

Доп. – асист. Яцина О.М.

16 січня 2003 року Верховною Радою України прийнято Цивільний кодекс України, який набрав чинності з 1 січня 2004 року. Крім цього, в цей же день також прийнято Господарський кодекс України, який теж вступив в дію 1 січня 2004 року.

Як виявилось, вищевказані кодекси регулюють такий вид Договору як поставка. Тому, виходячи з цього, метою цієї статті є дослідження норм Цивільного та Господарського кодексів та виявлення між ними неузгодженостей щодо регулювання Договору поставки.

Правове регулювання Договору поставки передбачене Параграфом 3 Глави 54 Підрозділу I Розділу III Цивільного кодексу України та Параграфом 1 Глави 30 Розділу VI Господарського кодексу України.

Відповідно до ст. 712 Цивільного кодексу України, за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму. До договору поставки застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає з характеру відносин сторін. Законом можуть бути передбачені особливості регулювання укладення та виконання договорів поставки, у тому числі договору поставки товару для державних потреб.

Згідно ст. 264 Господарського кодексу України, матеріально-технічне постачання та збут продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання як власного

виробництва, так і придбаних у інших суб'єктів господарювання, здійснюються суб'єктами господарювання шляхом поставки, а у випадках, передбачених господарським кодексом, також на основі договорів купівлі-продажу. Законодавством можуть бути передбачені особливості поставки окремих видів продукції виробничо-технічного призначення або виробів народного споживання, а також особливий порядок здійснення поставки продукції для пріоритетних державних потреб. Основні вимоги щодо укладення та виконання договорів поставки встановлюються господарським кодексом, іншими законодавчими актами. Крім цього, статтею 265 Господарського кодексу України передбачено, що за договором поставки одна сторона - постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні - покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму. Договір поставки укладається на розсуд сторін або відповідно до державного замовлення. Сторонами договору поставки можуть бути:

1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Умови договорів поставки повинні викладатися сторонами відповідно до вимог Міжнародних правил щодо тлумачення термінів "Інкотермс". Реалізація суб'єктами господарювання товарів негосподарюючим суб'єктам здійснюється за правилами про договори купівлі-продажу. До відносин поставки, не врегульованих господарським кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України про договір купівлі-продажу.

Таким чином, аналізуючи вищевказані норми статей, слід зробити висновок, що ст. 712 Цивільного кодексу України досить невелика, а тому суперечності між кодексами існують в частині визначення договору поставки та сфери його застосування.

Визначення договору поставки за ст. 264 Господарського кодексу України майже нічим не відрізняється від визначення договору купівлі-продажу. Щоб зрозуміти особливості договору поставки за господарським кодексом необхідно додатково дивитися ст. 264 вказаного кодексу. Лише з її змісту можна зрозуміти, що укладення договору поставки є обов'язковим для матеріально-технічного постачання та збуту продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання як власного виробництва, так і придбаних у інших суб'єктів господарювання. Натомість договір купівлі-продажу застосовується у випадках, передбачених господарським кодексом (чому не іншими законами).

Визначення договору поставки у ст. 712 Цивільного кодексу України видається більш вдалим, оскільки чітко відрізняє цей договір від договору купівлі – продажу. При цьому немає потреби звертатися до інших статей. В самому визначенні йдеться, що договір поставки укладається продавцем-суб'єктом підприємницької діяльності, а продавець придбаває товар не для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням.

З огляду на це, визначення договору поставки є більш точним і оптимальним у Цивільному кодексі України.

Більш детального дослідження потребує суб'єктний склад сторін договору поставки.

За змістом Господарського кодексу України такими сторонами є суб'єкти господарювання.

За змістом Цивільного кодексу України такими сторонами є суб'єкти підприємництва (що є більш вужчим поняттям, ніж суб'єкти господарювання)

Таким чином, доцільніше поширити застосування договорів поставки на суб'єкти господарювання, а не лише на суб'єкти підприємництва.

До того ж, слід звернути увагу на те що, обов'язкове застосування Міжнародних правил щодо тлумачення термінів "Інкотермс" у всіх внутрішніх договорах поставки (ч. 4 ст. 265 Господарського кодексу України) є не завжди доречним. Самі терміни про писані для зовнішньоекономічних договорів (контрактів). І хоча в преамбулі до Інкотермс – 2000 і передбачено можливість їх застосування до внутрішніх договорів: «...Однак на практиці Інкотермс час від часу також включаються у договори купівлі-продажу товарів виключно в межах внутрішніх ринків...», - однак, вказується, що таке застосування не є характерним для них. Тому, виходячи з вищевикладеного доцільніше було б зробити норму про застосування Міжнародних правил щодо тлумачення термінів "Інкотермс" рекомендаційною.

До того ж, аналізуючи перелічені статті Цивільного та Господарського кодексів України, впливає необхідність щодо більш чіткого визначення випадків застосування договору купівлі-продажу, який у багатьох випадках не виправдано витіснений з господарського обігу договором поставки.

Отже, на підставі вищевикладеного, слід зробити висновок, що норми про договір поставки доцільно об'єднати в одному нормативно-правовому акті, наприклад Цивільному кодексі, виходячи з того, що в Господарському кодексі не містяться норми, які б не підпадали під предмет регулювання Цивільного кодексу України. (ч. 1 ст. 1). За основу доцільно взяти визначення договору поставки з Цивільного кодексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р.// zakon.rada.gov.ua
2. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // zakon.rada.gov.ua

3. ІНКОТЕРМС. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (редакція 2000 року). Видання МТП N 560. Введені в дію з 01.01.2000 р. // "Урядовий кур'єр", № 63, 3 квітня 2002 р.

ОСОБЛИВОСТІ СТАДІЇ ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Доп. – фах.І кат. Сергієнко А.

У зв'язку з розвитком змагальних і диспозитивних засад, у цивільному процесі набула більшого значення така стадія, як підготовка справи до судового розгляду.

Особливість цієї стадії полягає в тому, що саме в ній закладаються основи для швидкого і правильного розгляду та вирішення справ, а їх недооцінка, помилки та прорахунки суддів при підготовці справ до судового розгляду з самого початку дають невірний напрямок всьому судовому розгляду, спричиняють численні порушення строків розгляду справи і часто є причинами скасування судових рішень.

Актуальність теми: У процесі реформування судової системи України одним з пріоритетних напрямків удосконалення цивільного судочинства стало підвищення якості процесуально – правової регламентації підготовки цивільних справ до судового розгляду, оскільки на цій стадії цивільного процесу закладаються основи для повного і своєчасного розгляду та вирішення цивільних справ.

Мета статті: дослідити особливості правових засад процесуальної діяльності суду, аналіз недоліків правового регулювання підготовки цивільних справ до судового розгляду за цивільним процесуальним законодавством України.

З огляду на поставлену мету вирішувались такі завдання:
- з'ясувати процесуальні особливості та недоліки підготовки справи до судового розгляду;

аналіз і розкриття змісту поняття стадії до судового розгляду у законодавстві України та деяких працях вчених – юристів.

Об'єкт дослідження: цивільні процесуальні правовідносини, що виникають при підготовці цивільних справ до судового розгляду, та їх процесуальна форма.

Предмет дослідження: норми цивільного процесуального права України, література та праці вчених - юристів присвячені досліджуваній проблематиці.

Даній темі приділяли увагу такі вчені – юристи, як О.О. Грабовська, О.С. Захарова, Я.П. Зейкан, В.В. Комаров, Д.Д. Луспеник, В.І. Тертишніков, С.Я. Фурса, С.І. Чорнооченко, П.І. Шевчук, М.Й. Штефан та інші вітчизняні та зарубіжні вчені.

Прийняття Верховною Радою України 18 березня 2004 року Цивільного процесуального кодексу України розпочало новий етап удосконалення існуючих норм. Для забезпечення ефективної підготовки цивільних справ до судового розгляду було запроваджено ряд нових правових інститутів: попереднє судове засідання, процесуальну фіксацію підготовчих дій. Водночас аналіз праць науковців засвідчує, що закріплений у новому процесуальному законодавстві новий порядок підготовки цивільних справ до судового розгляду потребує вдосконалення та змін.

Традиційно наука цивільного процесуального права звикли називати цю стадію цивільного процесу як “підготовка справи до судового розгляду”, однак новий ЦПК, на відміну від ЦПК 1963 р. (Глава 18), назвав по-іншому: “провадження у справі до судового розгляду” (Глава 3 Розділу III ЦПК). Така назва цього правового інституту є доволі спірною, так як провадження у структурі цивільного процесу є системою процесуальних дій, і складається, як правило з трьох етапів.

Так, згідно ст. 15 ЦПК в суді першої інстанції є три види провадження: позовне, наказне та окреме. Кожне з яких складається з трьох стадій: відкриття справи, її підготовка до судового розгляду та судовий розгляд.

В.І. Тертишніков зазначає, що не може бути такого судового провадження, яке б складалось з стадій та проваджень, тому

така назва глави 3 розділу III ЦПК України не може змінити статус підготовки справи до судового розгляду з стадії на провадження [1, с. 150].

У зв'язку з наведеним, на мою думку, другу стадію процесу доцільніше було б назвати саме як провадження з підготовки справи до судового розгляду.

Слід звернути увагу і на термінологічні відмінності.

Д.Д. Луспеник відмічає, що згідно ст. 1 ЦПК України завданням цивільного судочинства є своєчасний розгляд і вирішення справи, а в ч.1 ст. 130 ЦПК зазначається, що метою попереднього судового засідання є забезпечення правильного і швидкого вирішення справи [2, с. 56]. Метою підготовки справи до судового розгляду згідно з ст. 143 ЦПК 1963р. було забезпечення своєчасного та правильного вирішення справи.

У всіх розглянутих випадках мета трактується по-різному.

Автор статті вважає, що метою підготовки цивільних справ до судового розгляду в провадженні судді першої інстанції є забезпечення умов для правильного та своєчасного розгляду і вирішенні справи по суті.

Строк підготовки справи відповідно до ст. 146 ЦПК 1963р. за загальним правилом дорівнювала семи дням, а розгляду 15 дням. За таких строків розгляд справ був своєчасним. За новим ЦПК попереднє судове засідання повинно бути призначено і проведено протягом одного місяця з дня відкриття провадження по справі (ст. 129), після закінчення підготовки справа має бути призначена до розгляду не пізніше п'ятнадцяти днів (ст. 156), а розглянута – протягом розумного строку, але не більше двох місяців з моменту відкриття провадження по справі. З огляду на викладене, швидким розглядом справи є той, що здійснюється протягом строку не більше двох місяців, а своєчасним – протягом 22 днів.

Новий ЦПК закріплює, що підготовка цивільної справи до судового розгляду є обов'язковою стадією цивільного процесу, на якій повинні всебічно розкриватися та вивчатися обставини справи. Вперше про обов'язковість проведення підготовки справи до судового розгляду у кожній справі зазначалось у п. 1

постанови Пленуму Верховного Суду України № 1 від 5 березня 1977р. (з відповідними змінами) “Про підготовку цивільних справ до судового розгляду”, де вищий судовий орган держави, забезпечуючи єдність судової практики, зобов’язував суди проводити підготовку кожної цивільної справи до розгляду у судовому засіданні, незалежно від її складності, вказуючи, що вона є обов’язковою і повинна бути проведена у строки, передбачені ЦПК.

Аналіз прикладів судової практики показує, що деякі судді не проводять належної підготовки справ, що призводить до порушення принципу законності, відбувається затягування розгляду справи і повернення її на повторний до судовий розгляд.

Однією із новел ЦПК України є введення інституту попереднього судового засідання. Оскільки досудовий порядок врегулювання спорів ЦПК не передбачений, то до завдань попереднього судового засідання віднесено з’ясування можливості врегулювання спору до розгляду його по суті. Водночас на цьому етапі з’ясовуються можливості забезпечення правильного та швидкого вирішення справи [3, с. 211].

Стадія підготовки цивільної справи до судового розгляду починається з моменту постановлення ухвали про відкриття провадження у справі та закінчується в момент відкриття першого судового засідання.

С.І. Чорносоченко поділяє всі дії судді по підготовці справи до судового розгляду групи:

визначення складу осіб, які беруть участь у справі;

визначення предмета доказування;

забезпечення судового розгляду цивільної справи доказами;

вирішення інших питань [4, с. 199],

з цією класифікацією не погоджується Д.Д. Луспеник і виділяє три частини:

вступну;

основну;

заключну [2, с. 57].

На думку автора статті поділ Д.Д. Луспеніка більш практичний, бо в ці загальні частини можна повністю включити всі стадії підготовки справи до судового розгляду.

Викладене дозволяє зробити висновок про недосконалість правового регулювання підготовки цивільних справ до судового розгляду чинним законодавством, виявлено неточність у визначеннях, непослідовність у встановленні строків.

На основі аналізу наукових праць та положень цивільного процесуального законодавства України констатуємо необґрунтоване звуження чинним ЦПК змісту стадії підготовки, а також недосконалість регулювання процесуальних дій, без вчинення яких неможливо стверджувати про належним чином проведену підготовку справи до розгляду, зазначаю недоречність назви глави 3 розділу III ЦПК України, необхідне правильне і обґрунтоване визначення мети цієї стадії, строків розгляду, доречний розподіл по етапах, розмежування в ЦПК норм, що регулюють проведення попереднього судового засідання (форму підготовки), від норм, які закріплюють конкретні процесуальні дії суду та інших суб'єктів процесу щодо підготовки справи (зміст підготовки).

Література

1. Тертишніков В.І. Підготовка цивільних справ до судового розгляду // Вісник Академії правових наук України. – № 2(45). – 2006. – 150 с.
2. Луспенік Д.Д. Значення стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду та деякі особливості проведення попереднього судового засідання судом першої інстанції // Право України. - № 11. – 2006. – 56, 57 с.
3. Зейкан Я.П. Коментар цивільного процесуального кодексу України. – К.: Юридична практика, 2006.- 211 с.
4. Чорнооченко С.І. Цивільний процес. – К., Центр видавничої літератури, 2005.-199 с.

СЕКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ПІДПРИЄМЦІВ, ФІЗИЧНИХ ОСІБ З НАЙМАНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ З ЦЬОГО ПИТАННЯ

Доп. - Чучук О., Ю-43

Наук. кер. - викладач-стажист Ковальчук Є.Ю.

В період переходу до ринкових відносин все частіше виникає питання - який порядок ведення підприємцями, без права юридичної особи, трудових книжок найманих працівників. Такими запитаннями цікавляться й громадяни, які працюють за наймом у підприємців і фізичні особи, які використовують найману працю.

Актуальність цієї статті полягає в тому, що фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності без створення юридичної особи з правом найму працівників та фізичні особи, які використовують найману працю, пов'язану з наданням послуг, незважаючи на те, що Законом України від 24.12.99 р. «Про внесення змін до Кодексу законів про працю України», внесені зміни до ст. 24 і 24-1 КЗпП України, не на достатньому рівні володіють питаннями щодо порядку укладення трудового договору між працівником і фізичною особою - роботодавцем, порядком реєстрації трудового договору між ними, а в багатьох випадках такі договори не укладаються і не реєструються.

Метою цієї статті є аналіз норм чинного трудового законодавства, яке регулює відносини між роботодавцем - фізичною особою і найманими працівниками та роз'яснення зазначеним особам порядку укладення трудового договору та його реєстрації.

У таких трудових правовідносинах нині перебуває чимало працездатного населення. Як підприємці, так і інші фізичні особи, які використовують найману працю, а також і самі працівники зацікавлені в належному їх юридичному оформленні відповідно до норм чинного законодавства України. Адже від

цього залежить обчислення трудового стажу працівників, виконання певних соціальних і трудових гарантій, зокрема щодо виплати заробітної плати, різних видів соціальної допомоги, надання державних субсидій на оплату житлово-комунальних послуг тощо. Доповнення КЗпП нормами, що регулюють такі правовідносини, було внесено в грудні 1999р. Міністерством праці та соціальної політики України встановлено порядок їх виконання, а наказом від 08.06.2001 р. N 259 доповнено Інструкцію про порядок ведення трудових книжок. Наказом від 08.06.2001 р N 260 затверджено Порядок реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою та його форму. Цей Порядок поширюється на роботу роботодавців - суб'єктів підприємницької діяльності без прав юридичної особи та фізичних осіб, які використовують найману працю. Виконання цього Порядку щодо реєстрації трудових договорів таких роботодавців з найманими ними працівниками та засвідчення відповідних до них записів у трудових книжках покладено на міські і районні центри зайнятості.

Укладений у письмовій формі трудовий договір між працівником і фізичною особою (роботодавцем) фізична особа зобов'язана подати на реєстрацію до державної служби зайнятості за місцем свого проживання в тижневий термін з моменту фактичного допущення працівника до роботи. Для цього обидві сторони трудового договору мають подати до центру зайнятості відповідні документи.

Роботодавець-фізична особа, суб'єкт підприємницької діяльності без створення юридичної особи з правом найму працівників подає паспорт, свідоцтво про реєстрацію підприємницької діяльності, довідку відповідної державної податкової адміністрації про ідентифікаційний код.

Роботодавець-фізична особа, яка використовує найману працю, пов'язану з наданням послуг, подає паспорт, довідку відповідної державної податкової адміністрації про ідентифікаційний код.

Працівник, який влаштовується на роботу до фізичної особи, подає паспорт, трудову книжку, довідку відповідної

державної податкової адміністрації про ідентифікаційний код. Якщо такий працівник є особою, яка вперше шукає роботу і не має трудової книжки, він подає паспорт та довідку відповідної державної податкової адміністрації про ідентифікаційний код.

Відповідальна особа центру зайнятості в день подання фізичною особою трудового договору реєструє його в книзі реєстрації трудових договорів за встановленою формою з присвоєнням трудовому договору номера, за яким його зареєстровано в книзі, і зазначенням дати реєстрації. На підставі запису про реєстрацію трудового договору, зробленого в книзі, відповідальна посадова особа центру зайнятості робить на трьох примірниках трудового договору запис про дату його реєстрації і номер, зазначає назву центру зайнятості, який його зареєстрував, своє прізвище, ім'я та по батькові. Цей запис завіряється підписом цієї особи, печаткою центру зайнятості. Вчиненням цих дій процес реєстрації трудового договору закінчено.

Зареєстрований таким чином договір є укладеним згідно з чинним законодавством України про працю і має юридичну силу документа як такого, що свідчить про перебування роботодавця та працівника в трудових правовідносинах і на яких повністю поширюються всі норми законодавства України про працю-про її умови, оплату, обчислення стажу, обов'язки та відповідальність тощо. У разі закінчення терміну такого трудового договору або припинення його чинності достроково в трудовому договорі фізична особа робить запис про підстави його припинення з посиланням на відповідні статті КЗпП України, про що сторони інформують державну службу зайнятості, що зареєструвала трудовий договір. Оскільки форму такого повідомлення нормативними актами не обумовлено, але встановлено термін його розгляду (три дні), це може бути заява довільної форми за підписом обох сторін договору із зазначенням дати подання. Під час розгляду цієї заяви відповідальна посадова особа центру зайнятості в установлений термін зобов'язана зняти трудовий договір з реєстрації, про що нею робиться відмітка в книзі реєстрації трудових договорів. На

підставі цього запису ця сама особа робить на трьох примірниках трудового договору запис про дату зняття його з реєстрації, зазначаючи його реєстраційні номер і дату, назву центру зайнятості, який його зняв з реєстрації, своє прізвище, ім'я та по батькові. Цей запис завіряється підписом цієї особи та печаткою центру зайнятості. Як під час реєстрації трудового договору, так і під час зняття його з реєстрації, посадова особа центру зайнятості, яка виконує ці дії, зобов'язана ознайомити обидві його сторони під розпис про порядок реєстрації та зняття з реєстрації трудового договору, внесення записів до трудової книжки працівника та порядку її зберігання. Такий запис нею учиняється і сторони своїми підписами його засвідчують на кожному з трьох примірників договору.

Виникає запитання: "Які та ким вносяться записи до трудової книжки працівника, котрий працює за наймом фізичної особи?"

Передусім, внесеними доповненнями до Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників встановлено обов'язок їх ведення на всіх працівників, які працюють на підприємстві, в установі чи організації всіх форм власності або в фізичної особи понад п'ять днів. Ведуться трудові книжки і тих працівників, які є співвласниками чи власниками підприємств, фермерських господарств, сезонних та тимчасових, а також позаштатних працівників усіх, які підлягають державному соціальному страхуванню.

Інструкцією передбачено, що трудові книжки працівників, які працюють на умовах трудового договору в фізичних осіб - суб'єктів підприємництва та в інших фізичних осіб, які використовують найману працю, зберігаються безпосередньо у цих працівників. Вчинені в зазначеному вище порядку записи центру зайнятості про реєстрацію та зняття з реєстрації трудового договору дають право фізичній особі внести до трудової книжки працівника записи про прийняття і звільнення його з роботи. Форму й зміст цих записів регламентовано п.2.20-1 названої Інструкції. Тобто після реєстрації трудового договору роботодавець робить у трудовій книжці працівника

запис про прийняття його на роботу, а після зняття трудового договору з реєстрації - про звільнення з неї.

Прийнятий на роботу чи звільнений з неї працівник пред'являє трудову книжку з внесеними в ній роботодавцем записами посадовій особі центру зайнятості, яка реєструвала трудовий договір чи знімала його з реєстрації, яка особистим підписом в ній підтверджує ці записи і засвідчує їх печаткою центру зайнятості. Зазвичай ця посадова особа має впевнитися у відповідності цих записів змісту трудового договору і нормам Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників. За відсутності такої відповідності цих записів вони не можуть підтверджуватися і засвідчуватися й не матимуть чинності.

Інколи фізичні особи, які уклали трудові договори з найманими працівниками, звертаються до центру зайнятості з проханням зняти з реєстрації трудовий договір без присутності працівника та його підпису або згоди на розірвання чинних правовідносин, мотивуючи це тим, що працівник без попередження залишив роботу та виїхав у невідомому напрямку. У такому разі спеціаліст центру зайнятості пропонує такому підприємцю надіслати працівникові рекомендованого листа із запрошенням до себе для вирішення питання щодо розірвання трудового договору, написати заяву на ім'я директора центру, про мотиви розірвання трудового договору, до якої додати поштове повідомлення, що респондент одержав листа із запрошенням. Надалі трудовий договір знімається з реєстрації, але запис у трудовій книжці може бути завірено лише в присутності найманого працівника

Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що лише у тісній співпраці фізичних осіб - роботодавців, найманих працівників і служб зайнятості населення є можливим належне юридичне оформлення відповідно до норм чинного законодавства України трудових договорів, їх реєстрація і виконання певних соціальних і трудових гарантій, обчислення трудового стажу працівників та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс законів про працю України. З постатейними матеріалами. - К.: Юрінком Інтер. ч. I. - № 1. - 2004.
2. Інструкція про порядок ведення трудових книжок. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 08. 06. 2001 року № 259.
3. Про затвердження форми трудового договору між працівником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між працівником і фізичною особою. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 08. 06. 2001 рік № 26.

ПРОТИДІЯ ПОШИРЕННЮ НЕЗАКОННОЇ ТА ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ, ЯКА НЕГАТИВНО ВПЛИВАЄ НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ

Доп. - Шугалій Д., Ю-64

Наук. кер. - ст. викл. Кононенко О.Я.

Зловживання наркотичними засобами і незаконна торгівля ними останнім часом в багатьох, особливо розвинених країнах світу, прийняли катастрофічні розміри. Офіційна преса США, Німеччини, Франції, Англії, Швеції майже щодня повідомляє про смерть своїх громадян із-за зловживання наркотичними і психотропними речовинами. Наркоманія захопила в багатьох країнах підлітків.

Сучасні епідеміологічні дослідження в різних регіонах світу підтверджують цю тенденцію. Саме за рахунок пацієнтів підлітково-юнацького віку її поширеність одержала характер епідемії.

Актуальність обраної мною теми полягає в тому, що узагальнені та систематизовані основні ідеї боротьби з незаконною рекламою, прихованою пропагандою наркотиків, тютюну, алкоголю. Це може сприяти подальшому удосконаленню протидії цим антисоціальним явищам, так як на даний час в Україні цьому не приділяється достатньо уваги.

Метою цієї статті є дослідження проблеми поширення реклами наркотиків в молодіжному середовищі, вивчення суспільних відносин, що виникають у сфері виготовлення, розповсюдження реклами наркотиків між рекламодавцями та споживачами (молодіжним середовищем). Правові спекти реклами та прихованої реклами.

Проблематика дослідження прихованої реклами наркотиків її дії на молодь до цього часу вивчалась недостатньо. Офіційних видань за даною проблематикою не має.

Розповсюдженню наркоманії в молодіжному середовищі сприяє розгорнута рекламна компанія наркотиків.

Реклама наркотиків заборонена законом, однак враховуючи застосування прихованої реклами вона існує в дуже великих межах.

В законі України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР „Про рекламу” визначено:

Реклама - інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару.

Прихована реклама - інформація про особу чи товар у програмі, передачі, публікації, якщо така інформація слугує рекламним цілям і може вводити в оману осіб щодо дійсної мети таких програм, передач, публікацій.

Відповідно п. 5 ст. 9 Закону України „Про рекламу”, прихована реклама забороняється, але визначений в законі України «Про рекламу» термін „прихована реклама” на сьогодні не враховує усіх форм прояву та впливу на підсвідомість особи і не дозволяє точно ідентифікувати її.

У законі РФ „Про рекламу” виписано поняття прихованої реклами, більш досконало враховані форми, яких може набувати прихована реклама.

Реклама наркотиків заборонена, а в окремих країнах забороняється реклама цигарок, алкогольних напоїв.

У світі це питання досить гостро постає. Рекламні агентства виконуючи замовлення ведучих фірм, що виготовляють

цигарки, алкогольні напої використовуючи недосконалість законодавства, застосовують новітні технології виготовлення і розміщення інформації про ці товари у відео фільмах, періодичних виданнях, знаходять нові форми прихованої реклами. В такий спосіб працюють і наркодільки, що ставлять за мету залучити більше споживачів свого смертоносного зілля.

Вони діють використовуючи набутий досвід великих компаній по розповсюдженню цигарок, алкогольних напоїв та інших товарів реклама яких заборонена або обмежена законодавством за допомогою так званої прихованої реклами.

Світова практика боротьби з прихованою рекламою показує, що вирішення цього питання дуже складне. Зацікавлені в поширенні реклами, впливові бізнес імперії успішно протистоять вирішенню питання чіткого визначення поняття прихованої реклами і боротьбі з нею.

Однієї з причин поширення підліткової наркоманії, є той факт, що одночасно з боротьбою з наркотиками, проводиться прихована їхня пропаганда. На сьогодні зразком моди є футболки, джинси, нашивки, рюкзаки, печатки, прикраси і та ін. з зображенням канабіса (коноплі). Зображення канабіса на сьогодні в молодіжному середовищі набуло статусу „бренда”. Українське законодавство не передбачає відповідальності за подібний вид пропаганди (прихованої реклами).

Україна не Голландія, де легалізовані легкі наркотики. Однак, першу спробу узаконити зілля його прихильники зроблять незабаром, провівши у Києві акцію за їх легалізацію. З'являються також партійки, що декларують у своїй програмі легалізацію легких наркотиків. Провінційні міста теж намагаються не відставати від “прогресивної” Європи і столиці. Перед пасхально-першотравневими святами на рівненських вулицях виднілися листівки із запрошенням відвідати розважальні заходи у нічних клубах. Організатори назвали вечірки “Ecstasy” (відомий у Європі наркотик), зображували на листівках марихуану із запрошенням на гулянку. І не в третьосортні розважальні заклади, а в елітні — місця регулярних зібрань “золотої молоді”. [2, с. 26-27.]

Наркоманію, як і СНІД, називають чумою ХХ століття. На державному рівні з нею борються медики, освітяни, правоохоронці. Щоправда, робота цих структур не приносить бажаного успіху — наркоманія в Україні поширюється шаленими темпами.

Власне, нелегка “чорнова” робота всіх зацікавлених державних структур з наведення ладу у підлітковому середовищі (і не тільки) може виявитися даремною, якщо побічна реклама легких наркотиків у людних місцях не припиниться. Та й діти, що ходять вулицями і нюхають клей, не криючись від дорослих, звичайлися. Почасти ці хлопчачки і дівчатка безпритульні, що давно забули про милосердя і батьківську ласку. Їх майбутнім переймаються хіба-що компетентні органи... [4, с 12 – 14.]

На практиці можна переконатися, що можливості професійного психологічного програмування дуже великі при вмілому підході до нього. Дія на психологію споживача може бути як відкритою, при повідомленні мети реклами, її сутності, так і прихованою від нього.

Молодь, що потрапила під дію прихованої реклами наркотиків, намагається познайомитись з тим „товаром”. Вона не може ще знати, що використовуючи запальнички або футболки, вони постійно знаходяться під дією цієї прихованої реклами. Цей „товар” з прихованою рекламою коштує на місцевих ринках недорого у розрахунку, що його можуть придбати підлітки маючи «кишенькові» гроші.

Прихована реклама має більш тривалий психологічний вплив на споживача, хоча запам'ятовується у всьому не завжди. Наприклад, сюжет переглянутого півторагодинного фільму, може, і не запам'ятовується, але от улюблена марка цигарок головного героя уріжеться в пам'ять і залишається там довгий час на підсвідомому рівні.

Проведений аналіз розповсюдження прихованої реклами наркотиків серед неповнолітніх, дозволяє зробити наступні висновки:

Прихована реклама наркотиків залучає до світу наркозалежних все більше молоді.

Низька культура суспільства - засилля негативної інформації, що впливає на підлітків через Інтернет, комп'ютерні ігри, відеофільми, брудну рекламу; Законодавство завдяки своїй недосконалості не може регулювати темпи зростання прихованої реклами.

Недостатньо вивчається позитивний досвід інших держав з питань боротьби з прихованою рекламою.

У цій складній ситуації я пропоную :

Покращити фінансування державних структур, які займаються боротьбою з наркоманією.

Взяти до уваги позитивний досвід інших держав, щодо впровадження нових принципів боротьби з незаконною рекламою.

Впровадження державних програм, направлених на підняття культурного рівня суспільства.

Внесення змін до законодавства, щодо удосконалення регульованих ним питань.

Використані джерела:

1. Барденштейн Л.М. Некоторые социальные факторы риска противоправного поведения подростков \ \ Социальные и правовые вопросы предупреждения правонарушений несовершеннолетних. М., 1993,
2. Минко А.И., Линский И.В. Наркология в вопросах в ответах. — Ростов-на-Дону, Харьков, 2003.
3. Головаха Е.И., Панина Н.В., Социальное безумие . К., 1994.
4. Арутюнов В.Х., Семашко А.Й., Суименко Е.И. Культурные запросы молодежи Украины й перспективы развития.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ І ЙОГО ВПЛИВ НА ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Доп. - Стрельченко І., Ю-41
Наук. кер. – доц. Горевий В.І.

Перехід України до ринкової економіки зумовив глибокі зміни в суспільно-трудових відносинах, які потребують відповідного правового регулювання. Чинне нині трудове законодавство, котре в своїй основі представлене ще радянським Кодексом законів про працю, не завжди в змозі забезпечити належний рівень регулювання трудових відносин, що, як наслідок, негативно позначається на рівні гарантій трудових прав працівників.

Актуальність даної статті полягає в тому, що за умов, зазначених вище, виникла потреба в реформуванні трудового законодавства та комплексному вирішенні проблем правового регулювання трудових відносин.

Мета статті - висвітити окремі питання міжнародно-правового регулювання праці і його вплив на трудове законодавство України в період роботи по підготовці до розгляду в другому читанні проекту Трудового кодексу України.

Як відомо іде наполеглива робота над прийняттям Трудового кодексу України, який розглянутий Верховною Радою України ще в 2003 р. в першому читанні.

Ми вважаємо пріоритетним питання реформування чинного трудового законодавства та приведення його у відповідність до міжнародних норм і стандартів в галузі трудового права. Оскільки з 2001 р. в Україні реалізується проект технічного співробітництва МОП "Україна: сприяння реалізації основних принципів і прав у світі праці", ця робота ведеться в тісній взаємодії з ним.

Відповідно до статті 9 Конституції України діючі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, в яких бере

участь Україна, встановлені інші правила, ніж ті, які містить законодавство України про працю, то застосовується правила міжнародного договору або міжнародної угоди (ст. 8-1 КЗпП України). Таким чином, в конституції нашої держави і в Кодексі законів про працю України закріплений принцип пріоритету міжнародно-правових норм перед нормами національного законодавства.

Міжнародно-правове регулювання праці - це встановлена міжнародними договорами (актами) система стандартів щодо регулювання праці, яку держави, що приєдналися до відповідного міжнародного договору (ратифікували його), використовують в національному трудовому законодавстві. Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці є ООН та її спеціалізований орган - Міжнародна Організація Праці (МОП). Суб'єктами міжнародно-правового регулювання праці можуть бути різні об'єднання держав: Рада Європи, Європейський Союз, СНД.

МОП була заснована урядами ряду країн згідно з рішенням Паризької конференції 11 квітня 1919 р. з метою міжнародного співробітництва для усунення соціальної несправедливості шляхом поліпшення умов праці. У даний час МОП покликана вирішувати такі завдання: розробка узгодженої політики та програм, спрямованих на вирішення соціально-трудоових проблем; розробка та прийняття міжнародних трудових проблем; розробка та прийняття міжнародних трудових норм (конвенцій та рекомендацій) для проведення прийнятої політики у життя; допомога країнам - членам МОП у вирішенні проблем зайнятості та скорочення безробіття; розробка програм щодо поліпшення умов праці; розвиток соціального забезпечення; розробка заходів щодо захисту прав таких соціально вразливих груп трудящих як жінки, молодь, особи похилого віку, працівники-мігранти; сприяння організаціям найманих працівників і підприємців в їхній роботі спільно з урядами щодо регулювання соціально-трудоових відносин.

На сьогоднішній день членами МОП є 174 держави. Відповідно до статуту МОП її членом може бути кожна держава-член ООН. Україна являється членом МОП з 1954 року.

Згідно з Статутом МОП одним з головних напрямків діяльності цієї організації є нормотворчість, тобто створення міжнародних трудових стандартів. МОП приймає конвенції та рекомендації, що стосуються різних аспектів праці.

Рекомендація не є міжнародним договором і не повинна бути ратифікована. Рекомендація є побажанням, пропозицією ввести відповідні норми в національне законодавство. Рекомендація доповнює, уточнює і деталізує положення концепції, дає можливість вибору державам при застосуванні міжнародної норми. Рекомендація подається уряду держави-члена МОП з тим, щоб її положення шляхом прийняття закону або іншого нормативно-правового акта набули юридичної сили.

МОП приймає міжнародно-правові акти в сфері праці у таких напрямках : право на працю, заборона примусової праці, право на колективні переговори, право на страйк, зайнятість і працевлаштування, умови праці, охорона праці, соціальна співпраця працівників і роботодавців, мирні засоби вирішення трудових конфліктів, право працівників на створення професійних організацій тощо. Систематизовані Конвенції і рекомендації МОП утворюють Міжнародний кодекс праці. З 1919 р. МОП прийняла біля 200 конвенцій і понад 190 рекомендацій з широкого спектра питань у сфері праці. Це - основні права людини, зайнятість і навчання, умови праці або техніка безпеки і гігієна праці.

Право на працю - одне з основних прав людини. Уперше це право було проголошене у Загальній декларації прав людини. Ст. 23 Декларації проголошує, що кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці й на захист від безробіття. У Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права зазначається, що право на працю - це право кожної людини на отримання можливостей заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується. Міжнародно-правові

акти про працю підкреслюють неприпустимість примусової праці. Україна, також закріпила в ст. 43 Конституції заборону використання примусової праці у відповідності до міжнародно-правових стандартів.

Основний принцип міжнародно-правового регулювання праці - рівність в здійсненні прав і свобод людини. Рівність у праці виключає дискримінацію, під якою розуміється будь-яка відмінність, недопущення або перевага, що встановлюється за ознакою раси, статі, релігії, іноземного, соціального походження, віку, сімейного стану, що призводять до порушення рівності можливостей в галузі праці і занять. На це, наприклад, вказують такі конвенції МОП, як Конвенція № 111 про дискримінацію в галузі праці й занять (1958 р.), Конвенція № 100 про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності (1951р.). Аналогічне положення міститься і в нормах національного законодавства. Так, ст. 24 КЗпП закріплює положення про те, що Україна забезпечує рівність трудових прав усіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Щодо іноземних громадян, то згідно зі ст. 8 Закону України «Про правовий статус іноземців» вони мають рівні з громадянами України права й обов'язки у трудових відносинах, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами України. Проте для того, щоб такі трудові відносини виникли, для іноземця необхідно отримати дозвіл Центру зайнятості. Важливим напрямом міжнародно-правового регулювання праці є сприяння зайнятості працездатного населення. Конвенція № 122 про політику в галузі зайнятості (1964р.) проголошує головною метою державної діяльності активну політику в сфері зайнятості. Державна політика зайнятості має бути спрямована на створення умов для забезпечення роботою всіх, хто готовий приступити до роботи і шукає її, забезпечити свободу вибору зайнятості з урахуванням рівня економічного розвитку країни.

Для забезпечення стабільної зайнятості й недопущення свавілля підприємців у актах МОП встановлено, що звільнення з ініціативи підприємця можливе лише за наявності законних підстав, які пов'язані зі здібностями, поведінкою працівника або виробничою необхідністю. Не є законними такі підстави для звільнення, як членство у профспілці, виконання функцій представника працівників, подання скарги або участь у справі, порушеній проти підприємця, раса, стать, сімейний стан, вагітність, віросповідання, політичні погляди, національність, вік. В Україні діє прийнятий 1 березня 1991 р. Закон «Про зайнятість населення», статті 3, 4 і 5 якого містять основні принципи державної політики зайнятості населення, перелік державних гарантій права на вибір професії і виду діяльності та додаткові гарантії зайнятості для окремих категорій населення.

Ряд конвенцій присвячений захисту трудових прав у галузі умов і охороні праці. Так, Конвенція № 47 про скорочення робочого часу до 40 годин у тиждень (1935 р.) передбачає, що встановлення 40-годинного робочого тижня не тягне за собою якого б не було зменшення заробітної плати. Години відпрацьовані понад нормальну тривалість робочого часу, Конвенція розглядає як понаднормові, які допускаються лише в певних випадках і підлягають додатковій оплаті. Аналогічні норми передбачені статтями 50, 62, 64, 65 КЗпП України. Певні стандарти встановлені відносно щотижневої праці, оплачуваних щорічних і навчальних відпусток. Так, тривалість відпустки не повинна складати менше трьох тижнів за кожний рік роботи. Мінімальний стаж роботи для виникнення права на відпустку повної тривалості становить 6 місяців. За час відпусток повинні виплачуватися відпускні, у розмірі середньої заробітної плати. Міжнародні стандарти враховані в Законі України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року.

У галузі регулювання заробітної плати найбільш важливим є Конвенції № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати (1970 р.), № 95 про охорону заробітної плати (1949 р.). При визначенні мінімальної заробітної плати пропонується враховувати потреби працівників і членів їх сімей (з

урахуванням загального рівня заробітної плати в країні); вартість життя; соціальні допомоги; порівняльний рівень життя різних соціальних груп; економічні міркування, включаючи вимоги економічного розвитку; рівень продуктивності праці та бажане досягнення і підтримку високого рівня зайнятості. Конвенція передбачає також необхідність створення і функціонування особливої процедури, направленої на систематичний контроль за станом оплати праці й перегляд мінімальної заробітної плати. Заробітна плата не повинна знижуватись ні за яких умов.

Конвенція про встановлення мінімальної заробітної плати не ратифікована Україною, що дозволяє встановлювати мінімальну заробітну плату без урахування міжнародних стандартів, і без наукового і техніко-економічного обґрунтування.

Багато міжнародних актів МОП присвячено забезпеченню прав працівників щодо охорони здоров'я на виробництві. Ці акти вимагають від держав - членів МОП проведення державної політики в галузі безпеки, гігієни праці, створення ефективної системи інспекції праці. Ряд конвенцій МОП присвячений забороні використання шкідливих хімічних речовин, інші конвенції пов'язані з працею в конкретних галузях господарства (професіях). Так, Конвенції № 170 про хімічні речовини (1990 р.), № 174 про запобігання значним промисловим аваріям (1993 р.) були прийняті в зв'язку з аваріями в атомній енергетиці.

Серед конвенцій про права людини на свободу об'єднання потрібно назвати Конвенцію 1928 р. № 87 про свободу асоціації і захист права на організацію, що закріплює право працівників і підприємців вільно створювати свої організації з метою висунення і захисту своїх інтересів. Додаткові гарантії реалізації права на організацію надані Концепцією № 98 про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів (1949 р.). Конвенція № 154 про сприяння колективним переговорам (1981 р.) передбачає, що колективні переговори є універсальним засобом регулювання питань праці. Колективні переговори проводяться між підприємцями (групою

підприємців), організацією (організаціями) трудящих з метою визначення умов праці й зайнятості; регулювання відносин між підприємцями (їх організаціями) і організацією (організаціями) трудящих.

Українське трудове законодавство, що регулює питання проведення колективних переговорів, укладення і виконання колективних договорів (Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 р.), реалізації права на страйк (Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р.) відповідають міжнародним стандартам.

У Європі джерелами міжнародно-правового регулювання праці є акти, прийняті Радою Європи і Європейським Союзом. Рада Європи прийняла понад 160 конвенцій, хартій, угод і протоколів до них, в тому числі Європейську соціальну хартію (1961 р.), Переглянуту Європейську соціальну хартію у 1996 р., Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р. Європейський союз в 1989 р. прийняв Хартію основних прав працівників, що проголошує соціальні й економічні права. Переглянута Європейська соціальна хартія передбачає 31 право у галузі зайнятості, праці, медичного обслуговування, охорони здоров'я, соціального забезпечення. У даний час йде підготовка Переглянутої хартії до ратифікації Верховною Радою України. 3 травня 1996 р. міністр закордонних справ України підписав Європейську Соціальну хартію, а згодом - 7 травня 1999 р. було підписано і повний варіант цього документа - Переглянуту Європейську соціальну хартію. Проте економічні чинники поки що не дозволяють ратифікувати цей документ Верховною Радою України. У даний час триває вивчення можливостей щодо адаптації українського національного законодавства до Хартії. Слід зазначити, що трудове законодавство України більшою мірою відповідає міжнародним стандартам, ніж соціальне -забезпечувальне. У цій сфері в Україні триває кардинальна організаційно-правова реформа.

Україна завершила приєднання шляхом ратифікації лише до 28 конвенцій Ради Європи і протоколів до них, а також заявила про приєднання шляхом підписання ще до 9 конвенцій, хартій і протоколів до них.

Україна як держава - член СНД є учасницею багатосторонніх угод, деякі з яких включають регулювання трудових відносин, прав людини і громадянина в трудовій і соціальній сферах. Наприклад, угода, прийнята державами - членами СНД про співпрацю в галузі трудової міграції і соціального захисту трудящих мігрантів (1994 р.). Україна також є учасницею значного числа двосторонніх міжнародних угод щодо регулювання відносин у галузі праці й соціальній сфері. Так, у 1993 р. укладена угода «Про трудову діяльність і соціальний захист громадян Російської Федерації і України, що працюють за межами своїх держав», у 1996 р. аналогічна угода укладена між урядами України та Республіки Білорусь, у 1997 р. укладена угода між урядом України та урядом Чеської Республіки про взаємне працевлаштування громадяни та громадян Чеської республіки.

Виходячи із вищезазначеного, ми вважаємо, щоб в Трудовому кодексі України були зазначені такі основні принципи:

оптимальне збалансування виробничої та соціальної (захисної) функції трудового права;

розвиток соціального партнерства (зміщення центру ваги правового регулювання трудових відносин із законодавчого рівня на договірний, передусім колективно-договірний);

недопустимість зниження рівня трудових гарантій працівників;

забезпечення диференціації регулювання праці;

рівне ставлення до чоловіків і жінок;

відповідність національного законодавства міжнародним нормам і стандартам, визначених конвенціями МОП, законодавством ЄС, а також міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Кодекс законів про працю. З постатейними матеріалами. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. К. - Юрінкомінтер. 1/2004.
3. Проект Трудового кодексу України. // Праця і зарплата. - № 42. - 2003, листопад.
4. Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. Трудове право України. Підручник. К.- Знання, 2000.
5. Гусков К. Н., Куримишин М. Н. Международно-правовое регулирование труда, (в конвенциях и рекомендациях МОТ.) - М., 1992.
6. Кисилев И. Я. Трудовое право в условиях рыночной экономики: опыт стран Запада. - М., 1992.
7. Стаднік М., Нипарко Ю. Міжнародній організації праці - 80 років // Право України. - 1999. - С. 131

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ В ПІСЛЯРЕОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Доп. - Мірошніченко В., Ю-41
Наук. кер. – доц. Горевий В.І.

Основними виробниками сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження в Україні є аграрні підприємства усіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання. В Україні основними аграрними підприємцями є товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства відкритого і закритого типів, сільськогосподарські кооперативи та інші аграрні формування.

Метою цієї статті є дослідження трудових правовідносин в аграрних формуваннях в після реорганізаційний період і внесення окремих пропозицій щодо їх вдосконалення.

Вчені аграрники, доктори юридичних наук Янчук В.З., Андрійцев В.І. та інші уявляють, що перелічених аграрних товаровиробників об'єднує те, що всі вони, по-перше, є юридичними особами, по-друге, аграрними підприємцями, по-

третє, що всі вони створені чи засновані власником (-ами) для досягнення статутної мети, завдань та функцій. [2]

Ми також дотримуємось такої думки. Разом з тим, як показала практика, аграрними підприємцями в Україні є також і такі аграрні формування, як приватно-орендні підприємства. Приватно-орендне підприємство - це підприємство, створене однією або кількома особами на базі належних їм на правах власності землі і майна, які також використовують для виробництва на правах землі і майна фізичних осіб.

По своїй суті це приватне господарство, яке діє і розвивається на єдності власності його засновника (засновників) і громадян, власників земельних сертифікатів (державних актів на право власності на земельну ділянку (пай)), майнових сертифікатів, які на взаємовигідних умовах вступають з ним (ними) в орендні відносини.

Станом на 1 січня 2007 року в Сумській області приватних підприємств нараховувалось 113.

Як свідчить статистика, на 1 січня 2007 року у Сумській області нараховувалось 228 товариств з обмеженою відповідальністю, 35 акціонерних товариств відкритого і закритого типу, 20 сільськогосподарських кооперативів, 746 фермерських господарств, 13 інших аграрних формувань, 9 державних підприємств. [4]

Проведення занять з керівниками господарств показало, що питання трудових правовідносин в нових аграрних формуваннях стоїть далеко не на останньому місці.

Як відомо, згідно з чинним законодавством у випадках реорганізації підприємства - злиття з іншим підприємством, приєднання одного підприємства до іншого, поділу підприємства, виділення з підприємства одного або кількох нових підприємств, або перетворення одного підприємства в інше - звільнення за п.1 ст.40 КЗпП України може мати місце, якщо не супроводжується скороченням чисельності або штату працівників, змінами в складі працівників за посадами, спеціальністю, кваліфікацією, професіями.

Реорганізація підприємства, що не призвела до скорочення загальної чисельності працюючих або штату працівників, не є підставою для звільнення працівника за п.1 ст.40 КЗпП України. [1]

При ліквідації підприємства правила п.1 ст.40 КЗпП України можуть застосовуватись і в тих випадках, коли із припиненням його діяльності одночасно утворюється нове підприємство. У цих випадках працівник не може вимагати поновлення його на роботі на заново утвореному підприємстві, якщо він не був переведений туди в установленому порядку [3]

Разом з тим, як показала практика та бесіди з керівниками реорганізованих аграрних формувань, саме в період змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації колективних сільгоспідприємств, радгоспів та інших формувань в аграрні формування ринкового спрямування була допущена низка порушень чинного законодавства, а саме:

- про наступне звільнення працівники персонально не попереджувались не пізніше ніж за два місяці;
- керівники не пропонували працівникам іншу роботу;
- при проведенні вивільнення працівників керівники в межах однорідних професій і посад не проводили перестановку працівників і не переводили більш кваліфікованого працівника, посада якого скорочувалась, з його згоди на іншу посаду, звільнивши з неї з цих підстав менш кваліфікованого працівника;
- керівники не доводили до відома державної служби зайнятості про наступне звільнення працівників;
- мали місце випадки, коли керівники звільняли себе за п.1 ст.40 КЗпП України і про це не повідомляли державну службу зайнятості, яка в установленому порядку за такі випадки стягувала штрафні санкції з аграрних формувань.

В період ліквідації, реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств, радгоспів та інших аграрних формувань з тих чи інших причин припинили діяльність профспілкові організації, а в новостворених аграрних формуваннях вони в установленому порядку не скрізь створені.

Відсутність профспілкових організацій, які повинні захищати трудові права кожного члена трудового колективу незалежно від його громадських переконань дає можливість власникам новостворених агро формувань за своєю ініціативою в тих чи інших випадках звільняти працівників з роботи по ст. 43 КЗпП України "Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу без попередньої згоди профспілкового органу".

В ст. 12 КЗпП України говориться: "Колективний договір укладається між власником або уповноваженим ним органом (особою) з однієї сторони і однією або кількома профспілковими чи іншими уповноваженнями на представництво трудовим колективом органами, а у разі відсутності таких органів - представниками трудящих, обраними і уповноваженими трудовим колективом".

В Україні на практиці склалося так, що однією із сторін при укладенні колдоговору був профспілковий комітет. Але останні в багатьох агроформуваннях не обрані із-за відсутності профспілкових організацій, а тому колективні договори в нових агроформуваннях не укладені. А про що це говорить? Що у новостворених агроформуваннях нема локального документу, який би регулював виробничі, трудові і соціально-економічні відносини в конкретному агро формуванні.

У зв'язку з проведенням реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств, радгоспів та інших агроформувань припинили діяльність і комісії по трудових спорах. З тих чи інших причин такі комісії у новостворених агроформуваннях в установленому порядку не обрані.

Проте відсутність КТС, у відповідності з Конституцією України, не позбавляє працівників агроформувань права на вирішення в судовому порядку трудових спорів між ними і

власниками агроформувань. Звернення безпосередньо до суду можливе без попереднього розгляду спорів в КТС.

Але, на наш погляд, є доцільним створення комісій по трудовим спорам в агроформуваннях із кількістю працюючих не менше 15 осіб, як це передбачено ч.1 ст.233 КЗпП України.

[1]

Це дасть можливість більшості індивідуальних спорів з питань: переведення на іншу роботу; щодо оплати праці; щодо винагороди за результатами річної роботи агроформування; надання відпустки; застосування дисциплінарного стягнення; видачі й використання спецодягу, спецвзуття тощо розглядати безпосередньо на місці, не завантажуючи міські суди спорами з цих питань, не витратити певну суму коштів працівників та членів агроформувань, не гаяти часу на виїзди в райцентри до судів тощо.

Як показало проведення занять, безпосередні бесіди з керівниками новостворених агроформувань недостатньо знають норми трудового, аграрного та інших галузей права. Недостатньо досвіду мають працівники кадрових служб. У багатьох господарствах взагалі відсутня юридична служба.

Відсутність в аграрних формуваннях юридичної служби, недостатній досвід працівників кадрових служб аграрних формувань усіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання приводять до того, що в цих аграрних формуваннях порушується трудове, аграрне та інші галузі права.

Не говорячи про порушення при укладенні та контролі за виконанням господарських договорів (контрактів) при прийманні продукції за якістю і кількістю, при веденні претензійної і позовної роботи, не забезпечення правильного застосування норм житлового, пенсійного законодавства та інше слід особливо звернути увагу на трудові правовідносини в реорганізованих аграрних формуваннях. Як показала практика, в новостворених аграрних формуваннях найчастіше допускаються такі порушення чинного трудового законодавства:

- встановлення випробувального строку в односторонньому порядку керівником господарства;
- переведення працівника на іншу роботу без його згоди;
- звільнення працівників в період тимчасової непрацездатності, а також в період перебування у відпустці;
- безпідставне звільнення за порушення трудової дисципліни (відсутність системи порушень трудової дисципліни, звільнення за прогул, коли працівник був відсутній на роботі до 3 годин, звільнення без попередньої згоди з профкомом, коли це є обов'язковим) тощо;
- застосування норм КЗпП України в агроформуваннях кооперативного типу (сільськогосподарські кооперативи, спілки селян тощо), коли це не передбачено статутом;
- несвоєчасна виплата зарплати;
- невивплати з вини власника належних звільненому працівнику сум у строки, передбачені законодавством;
- притягнення працівників до повної матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну господарству, коли це не передбачено законодавством.

Перелічені вище порушення чинного законодавства не є вичерпними. У зв'язку з вищесказаним, на нашу думку, вважається необхідним:

1. Обласній профспілці працівників агропромислового комплексу в установленому порядку провести роботу по створенню профспілкових організацій в новостворених аграрних формуваннях.
2. У встановленому порядку у новостворених аграрних формуваннях укласти колективні договори, затвердити правила внутрішнього трудового розпорядку.
3. Керівникам аграрних формувань, головам профспілкових комітетів вирішити питання про вибори комісій по трудовим спорам.

4. Відповідним працівникам управлінь сільського господарства і продовольства райдержадміністрацій провести заняття по підвищенню кваліфікації працівників кадрових служб з запрошенням досвідчених юристів-практиків.
5. Керівникам новостворених агроформувань з відповідними вищими учбовими закладами провести роботу по запрошенню випускників правових відділень на посади юристів, працівників кадрових служб.
6. Трудові правовідносини в фермерському господарстві визначати і регулювати згідно із Законом України "Про фермерське господарство"
7. Трудові правовідносини в аграрних формуваннях кооперативного типу (сільськогосподарські кооперативи, спілки селян тощо) визначати їх статутами.
8. Слід мати на увазі, що чинне законодавство:
  - а) не поширює на випадки виключення з членів сільськогосподарських кооперативів, звільнення їх із певних посад (робіт), переведення на іншу роботу норми КЗпП, що регулюють переведення на іншу роботу, підстави і порядок припинення трудового договору
  - б) якщо актами чинного законодавства про кооперативи або їх статутами чи іншими нормативно-правовими актами врегульовано питання про трудову дисципліну, види дисциплінарних стягнень і порядок їх застосування, то слід виходити з цих актів, а не із загальних положень КЗпП. [3]

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс законів про працю України. З постатейними матеріалами. Бюлетень законодавства і юридичної практики України.-К.: ЮрінкомІнтер.-1,2004.

2. Андрійцев В.І., Янчук В.З. Аграрне право України. - К.: Юрінком Інтер. 2000. - с. 87.
3. Про практику розгляду трудових спорів. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.1992 р., № 9, п.19, 35
4. Матеріали головного управління агропромислового розвитку Сумської облдержадміністрації.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР: ОBOB'ЯЗКОВИЙ ЧИ БАЖАНИЙ?

Доп. - Кіяшко М., Божкова Ю., Ю-52
Наук. кер. – ст. викл. Чередниченко Н.В.

Актуальність висвітленої теми не викликає сумніву, тому що трудовий договір — це угода між працівником і власником підприємства або фізичною особою (роботодавцем), згідно з якою працівник зобов'язується виконувати роботу, підпорядковуватися трудовому розпорядку, а роботодавець — виплачувати заробітну плату і створювати умови, необхідні для виконання роботи. Трудовий договір — це загальне поняття угоди між працівником і роботодавцем. Він може мати різноманітні форми. Наприклад, якщо громадянин пише заяву з проханням прийняття на роботу, а роботодавець видає наказ, то це є ніщо інше, як укладання трудового договору. Якщо підписується двостороння угода під назвою «Трудовий договір», це теж трудовий договір. Якщо підписується двостороння угода під назвою «Контракт» — це також трудовий договір. Навіть у випадку, коли починається виконання професійних обов'язків, не оформлюючи ніяких документів, вважається, що трудовий договір укладений. При будь-якій із вищезазначених форм укладання трудового договору, якщо працівника допустили до виконання службових обов'язків, трудовий договір вважається укладеним із моменту початку виконання роботи. Кожна із зазначених вище форм трудового договору має свої особливості та правові наслідки реалізації. Дуже часто юридична необізнаність громадян призводить до суттєвих проблем при

укладанні трудового договору. Тому метою статті є роз'яснення деяких нюансів при укладенні трудового договору.

У випадку, якщо громадянин пише заяву про прийом на ту, чи іншу посаду, а роботодавець видав наказ, то усі права й обов'язки сторін виникають відповідно до законодавства України про працю. На думку фахівців, таких як Венедиктов В.С., це найбільш соціально вигідна форма трудового договору для працівника. Але в такій формі трудового договору є й свої недоліки. Вони стосуються зміни суттєвих умов праці: розміру оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміни розрядів і найменувань посад тощо.

Рішення приймає роботодавець і, незалежно від форми укладеного трудового договору, повинен сповістити про це працівника за два місяці до таких змін. Наприклад, роботодавець може вирішити знизити розмір заробітної плати співробітнику. У цьому випадку він за два місяці повідомляє про це працівника і таким чином не порушує закону. Якщо ж у двосторонню угоду під назвою «Трудовий договір» внести, наприклад, пункт про розмір заробітної плати і пункт про те, що заробітна плата не підлягає зміні без згоди працівника, то знизити її можна буде тільки після підписання з ним додаткових умов до Трудового договору.

Відповідно до ст. 9 КЗпП України умови трудового договору, що погіршують становище працівника у порівнянні з загальними нормами трудового законодавства, не є дійсними. Тобто умови в документі під назвою «Трудовий договір» повинні бути або узвичаєними, або покращувати становище працівника, в порівнянні з нормами трудового права. Статтею 23 КЗпП України встановлений вичерпний перелік випадків, коли допускається підписання Трудового договору на певний строк. Тобто, в усіх випадках, не передбачених ч.2 ст.23 КЗпП України, трудовий договір повинен бути укладений на постійній основі безстроково. Правове становище працівника, що уклав із роботодавцем строковий договір, нічим не відрізняється від правового становища працівника, що підписав безстроковий

трудоий договір. Зокрема, вони мають однакове право на відпустку, або на одержання грошової компенсації за невикористану відпустку. Але є деякі важливі відмінності. Наприклад, по закінченню терміну, на який був укладений трудовий договір, працівник підлягає звільненню без написання про це заяви, а лише шляхом видання роботодавцем наказу про звільнення. Власник може звільнити працівника до закінчення терміну дії трудового договору на основі, передбаченої ст. 40, 41 КЗпП України. Однак працівник не може перервати за власної ініціативи трудовий договір, укладений на певний строк, до закінчення його дії, крім випадків, передбачених законодавством.

Трудовий договір можна укласти із суб'єктом підприємницької діяльності без створення юридичної особи або просто із приватною особою. Такий договір повинний бути зареєстрований у державній службі зайнятості в тижневий термін за місцем проживання фізичної особи — роботодавця. Ще одна форма трудового договору — контракт. Така форма трудового договору застосовується як виняткова. Контракт може бути укладений, наприклад, із керівниками підприємств та організацій, що знаходяться в державній власності; із науково-педагогічними і педагогічними працівниками дошкільних, середніх і вищих навчальних закладів; із науковцями, що виконують науково-дослідні роботи; з особами, що здійснюють фахову діяльність у спорті. Головною відмінністю контракту від звичайного трудового договору є його обов'язкова письмова форма, підписання на чітко визначений термін та визначення додаткових прав і обов'язків сторін, навіть не передбачених законодавством.

Як вважає Зайкін А.Д., слід уникати підписання документу із назвою Трудова угода. Таку назву часто використовують для оформлення письмового документу при роботі за сумісництвом. КЗпП України не містить поняття «Трудова угода» і підписання документа з такою назвою вносить непевність у стосунки сторін. Виникає питання: чи варто, наймаючись на роботу, наполягати на підписанні трудового договору. Безумовно, адже такий спосіб

оформлення трудових відносин дає максимальні гарантії обом сторонам договору розраховувати на цивілізовані стосунки у процесі виконання роботи та вирішення спірних питань на правовій основі.

Література:

1. Венедиктов В.С. Трудовой договор (контракт) по законодательству Украины. - Харьков: Консум, 1996.
2. Зайкин А.Д. Трудовой договор (контракт): учебное пособие. - М., 1995.
3. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. - Харків: Консум, 2000.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ, ПРИЧИНИ, СТАН ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ

Доп. - Хамуленко О., Ю-64

Наук. кер. – ст. викл. Кононенко О.Я.

У сучасному світі торгівля людьми є одним із найбільш рутальних та масових порушень прав і свобод людини. За дінками Міжнародного центру ООН із запобігання злочинності, проблема транснаціональної злочинності зв'язаної з торгівлею людьми, має глобальний характер. За неофіційними даними, в світі щороку близько 4 млн. осіб переправляються через кордони держав для використання в порнобізнесі, підневільній праці та сексуальній експлуатації. Як, у продовж минулого століття з Азії та Африки було везено 12 млн. рабів, то упродовж останніх 30 років лише біатських дівчат та жінок до Європи з метою використання у підневільній праці було переправлено близько 13 млн. рошовий обіг від цієї злочинної діяльності, становить 8-10 трд. доларів на рік. Як свідчать факти, торгівці людьми використовують найбільш вразливі верстви населення, переважно жінок і дітей, з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі та експлуатації праці. Як правило, очин починається з того, що торгівці людьми пропонують

своїм майбутнім жертвам привабливі можливості працевлаштування за кордоном. У багатьох випадках особа дізнається про фальшиву природу цих домовленостей лише після своєї появи в країні призначення, коли в неї відбирають паспорт, вдаються до фізичного і психічного насильства, вимагають відпрацювати гроші, витрачені на оформлення документів, віз та проїзних квитків. Згодом залежність жертви посилюється за схемою, наперед сфабрикованих боргів, до яких враховують суми грошей, що їх витратив власник борделю на незаконне придбання, проживання, харчування та продовження терміну її перебування на території іноземної держави за підробленими візами. Таким чином людина опиняється в запланованій борговій залежності, яка постійно збільшується [1,48].

Актуальність цієї теми полягає в тому, що торгівля людьми є глобальною загальносвітовою проблемою і має транснаціональний характер. Торгівля людьми в Україні є складовою частиною організованої злочинності, вона стає самостійним і дуже загрозливим криміногенним чинником, що, в свою чергу потребує вжиття ефективних заходів, спрямованих на протидію організованій злочинності в цілому й організованій торгівлі людьми зокрема.

Метою даної роботи є аналіз соціальних і правових явищ, які виступають як основні причини зростання і поширення даного виду злочину.

Науковою основою роботи є науково-теоретичні роботи вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціалістів, кримінальне законодавство України, міжнародні нормативно-правові акти і статистичні дані, опубліковані у засобах масової інформації та спеціальній юридичній літературі.

Теоретичне значення роботи може полягати в узагальненні та систематизації окремих аспектів проблеми, а її **практичне значення** у використанні деяких положень в практичній діяльності юристів та студентів юридичних вузів.

Основною і першочерговою причиною торгівлі людьми є нерівномірність соціально-економічного розвитку в окремих країнах та регіонах світу. Високий рівень безробіття та значні соціально-економічні проблеми, що призводять до зубожіння великої кількості населення, стають причиною того, що більшість громадян цих країн є потенційною групою ризику і особливо жінки, які стають безробітними, страждають від дискримінації у галузі праці, домашнього насильства, браку соціальної підтримки. Все це штовхає жінок до вимушеної еміграції, що збільшує ризик потрапляння до сучасних торгівців людьми. За неофіційними даними, близько 40 млн. населення Східної Європи перебуває за межею бідності і більшість із них – жінки.

Проблема торгівлі людьми є надто актуальною і для України. В її сучасному вимірі ця проблема постала після падіння Берлінського муру та дезінтеграції СРСР. Зростання безробіття, особливо жіночого (понад 80%), неухильне зниження життєвого рівня населення, поступове втягнення країни до глобального ринку обміну товарів та послуг – це причини, які привели до появи і зростання масштабів даного злочину в Україні. За різними оцінками, кількість українців, які у пошуках роботи опинилися за кордоном, коливається у широких межах. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Ніна Карпачова вважає, що за останні 2-3 роки з країни виїхало за кордон від 2 до 7 млн. людей [2,38]. У «Звіті про дотримання прав людини», оприлюдненому Бюро демократії, прав людини і праці Державного департаменту США 28 лютого 2005 року зазначається, що Україна дедалі частіше виконує роль транзитної держави, через територію якої перевозять громадян Росії, Молдови і країн Середньої Азії. Однією з причин даного явища, як підкреслюється у Звіті, є корупція у міліції та судовій системі, що не дає можливості уряду ефективно боротися з торгівлею людьми [3,87].

У Кримінальному кодексі (КК) України (ст. 149) торгівля людьми визначається як продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої

незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення у боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці [5].

На думку В. Пясковського [6, 69], ця норма є не досить досконалою, оскільки вона передбачає відповідальність тільки продавця. Покупець може бути притягнутий до відповідальності лише як співучасник злочину, що суперечить міжнародним нормам щодо торгівлі людьми, статтям 3-4 Конвенції про захист прав людини та основних свобод [7]. Тому більш доцільною була б конструкція «купівля-продаж людини». Таким чином, окрім причин торгівлі людьми, що були зазначені вище, в Україні існують і причини правового характеру.

Разом з тим уряд України продовжує розслідувати випадки торгівлі людьми і притягувати до відповідальності причетних до неї осіб. Зазначається, що за останні 5-6 років Україна досягла певних успіхів, втілюючи в життя план конкретних дій, спрямованих на протидію торгівлі людьми: це ратифікація Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року, підготовка до розгляду Верховною Радою України відповідних змін до національних законодавчих актів, збільшення кількості порушених кримінальних справ та винесення судових вироків щодо злочинців, створення спеціальних підрозділів по боротьбі з торгівлею людьми. Важливим фактором у цій боротьбі слід вважати те, що на цей час фахівцями правоохоронних органів накопичений досвід, відомі взаємопов'язані етапи цієї злочинної діяльності.

Аналіз криміногенної ситуації свідчить про те, що розробка цієї характеристики та встановлення кореляційних зв'язків її елементів є актуальною проблемою для наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ореховський Л. Проблеми боротьби з торгівлею людьми. // Вісник прокуратури, № 1, 2006. С. 48.
2. Карпачова Н.І. Дотримання та захист прав громадян України за кордоном. / Вісник Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, № 4, 2002-2003. С. 38.
3. Бюро демократії, прав людини і праці Державного департаменту США. Звіт про дотримання прав людини 2004. С. 85.
4. Лакіза-Санчук Н, Шевченко К., Коцан Н. та інші. Запобігання контрабанди жінок з України: українська інформаційна компанія / Звіт про соціологічне дослідження. – К.: 1998.
5. Кримінальний кодекс України. – К.: «Каннон», 2001.
6. Пясковський В. Поняття та криміналістична характеристика торгівлі людьми. // Вісник прокуратури, №5, 2003. С. 69.
7. Конвенція про захист прав людини та основних свобод.

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Доп. - Яковенко Р., Ю-43

Наук. кер. - ст. викл. Сайко Л.Ю.

На сьогоднішній день участь кожної держави у вирішенні проблем по забрудненню навколишнього природного середовища є не тільки бажаною, а обов'язковою. Тому це питання є і надалі залишається актуальним.

В останні десятиріччя розвиток світової економіки ставить міжнародне співтовариство в цілому і кожну окрему державу перед необхідністю пошуку засобів, за допомогою яких при реалізації економічних інтересів враховувалось би право громадян на здорове навколишнє природне середовище. Необхідне розроблення засобів запобігання негативним екологічним процесам та ліквідації їх наслідків, здійснюваних з урахуванням того, що сучасний розвиток значною мірою

залежить від стану довкілля. При цьому під впливом його оздоровлення деякі транснаціональні корпорації використовують у міждержавних відносинах екологічні цілі для задоволення своїх економічних інтересів, щоб зберегти ринок збуту продукції [1].

Найбільш яскравим прикладом правової форми використання екологічних цілей для задоволення екологічних інтересів можна вважати Віденську конвенцію про охорону озонового шару 1958 р., Монреальський протокол до неї 1987р., і Поправки до Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, 1990 р., які Україна ратифікувала у 1996р.

Мета даної статі висвітлити несприятливі економічні наслідки, які виникають у деяких країнах у зв'язку з підписанням вищезазначених документів.

Згідно з Монреальським протоколом країни, які підписали Віденську конвенцію про охорону озонового шару 1958 р.(в тому числі і Україна), зобов'язані забезпечити перехід промислових підприємств, розташованих на їх територіях, до використання нових озонозберігаючих технологій та речовин, не руйнують озоновий шар.

Монреальський протокол з усіма доповненнями до нього – це міжнародна угода в галузі екології, яка використовується беззастережно. Даний факт можна пояснити тим, що природоохоронні цілі в контексті даної проблеми відповідають інтересам великих транснаціональних корпорацій, які виробляють хладагенти, спінювачі та засоби пожежогасіння.

Цей документ дав цим корпораціям можливість здійснити, залучаючи кошти світового співтовариства, реконструкцію своїх підприємств, розташованих у розвинутих країнах. Завдяки цьому і постановка екологічних цілей значною мірою визначається цим екологічним інтересом.

У свою чергу, до країн, які підписали Віденську конвенцію і Монреальський протокол, але не в змозі у чітко встановлені строки виконувати свої зобов'язання щодо модернізації підприємств по випуску хладагентів через відсутність коштів, обумовлену загальною економічною кризою, застосовуються

дискримінаційні заходи у сфері інвестиційної політики з метою витіснення конкурентів з ринку виробництва і збуту даних видів речовин. Виділення коштів на реконструкцію підприємств по випуску хладагентів жорстоко пов'язується планами конкретних організацій, з використанням обладнання конкретних фірм [2].

Завдяки цьому екологічний аспект перетвориться на серйозний фактор тиску на економіку ринку. Правова форма реалізації екологічних інтересів міжнародного співтовариства стала для транснаціональних корпорацій засобом задоволення своїх економічних інтересів за рахунок ущемлення економічних інтересів держав з перехідною економікою та країн, що розвиваються. Охорона довкілля від забруднення – це не тільки проблема чистого повітря та нормальної питної води, а й проблема майбутньої промисловості багатьох країн.

На підставі цього можна зробити деякі висновки. В силу екологічним факторам країни з перехідною та ринковою економікою, до яких належить і Україна, а також країни що розвиваються, можуть бути поступово витіснені зі світового ринку і потрапити в економічну залежність від розвинутих країн. Положення Віденської конвенції про охорону озонового шару 1958 р., Монреальського протоколу до неї 1987р., забезпечують досягнення екологічних суспільно значущих цілей.

Однак існує необхідність у їх коригуванні з метою усунення економічної дискримінації держав з перехідною економікою і країн, що розвиваються.

Дискримінаційність при вирішенні екологічних проблем дістає вияв у тому, що різні міжнародні організації європейського і світового рівня, надаючи допомогу Україні ставлять її в залежність від різних умов. Це, як справедливо зазначає Н.Малишева, зумовлює необхідність переосмислення теорії міжнародного права, оновленого погляду на поняття міжнародного договору, зокрема нового підходу до таких його базових ознак, як взаємність, рівність сторін [3].

У розвинутих країнах вимоги до додержання екологічних стандартів з кожним роком стають більш жорсткішими. В основі такого підходу лежать не тільки інтереси захисту права людини на здорове НПС права споживача на безпечну для його життя та здоров'я продукцію, а й чисто економічні інтереси, задоволення яких відбувається, зокрема, і шляхом обмеження екологічних інтересів інших країн.

Суть проблеми полягає в такому, якщо забруднення довкілля у процесі економічної діяльності на території однієї держави призводить до порушення її екологічної системи, остання забезпечується живильними речовинами, чистою водою, повітрям за рахунок екосистем інших країн. Оскільки екосистеми не мають чітких територіальних меж. Тому усі держави повинні мати рівні права і обов'язки щодо одна до одної при користуванні екосистемами. Нині ж високо розвинуті в економічному відношенні країни використовують їх на шкоду економічним інтересам інших країн.

Таким чином, за сучасних умов екологічна та економічна стабільність України значною мірою залежить від того, наскільки добре у правовому плані будуть захищені її екологічні інтереси під час здійснення зовнішньоторговельної діяльності і як вони враховуватимуться у процесі структурної перебудови економіки нашої держави.

Література:

1. Колбасов О.С. Международно – правовая охрана окружающей среды.- М.,1982.
2. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж. Е. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. – Львів, 2002.
3. Малишева Н.Р. Гармонізація екологічного законодавства в Європі. – К., 1996.
4. Шемшученко Ю.С. Международно – правовая охрана окружающей среды. – К., 1991.

СЕКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ НАУК

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Доп. - Капуш Н.М., Ю-42

Наук.кер. – ст. викл. Курдес О.Л.

В умовах ринкової економіки , коли господарські суди виступають гарантом захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарської діяльності , дедалі актуальнішим стає питання ролі господарського суду в процесі доказування у справі.

Актуальність теми визначається в тому , що саме на суд покладається завдання встановлення об'єктивної істини у справі, що становить основний зміст процесуальної діяльності судових органів. А така діяльність відбувається у процесі судового розгляду справи у результаті здійснення судом і особами , які беруть участь у справі, доказування і пізнання в установленому господарському процесуальному порядку. Виходячи з цього , можна сказати , що **метою** даної статті є визначення того , чи є господарський суд суб'єктом доказування у господарських справах , які він приймає до свого провадження чи ні.

У сучасній науці немає єдиної думки щодо того , чи виступає господарський суд учасником процесу доказування. Розв'язанню цього питання присвячені праці багатьох вчених , таких як : В.В.Яркова, Є.Ю.Веденєєв, М.К.Треушнікова, В.С.Щербина, Д.М.Притика, В.Д. Чернадчук тощо.

Важливим кроком у цьому напрямі стало внесення суттєвих змін в окремі процесуальні інститути господарського судочинства. Зокрема , змінився обсяг процесуальних прав і обов'язків учасників процесу і господарського суду в процесуальному доказуванні. Це вплинуло на переоцінку ролі суду у встановленні обставин і доказів у справі.

Процесуальні правовідношення з доказування охоплюють усі етапи руху справи в господарському суді : пред'явлення

позову і порушення провадження у господарському суді , підготовку справи до судового розгляду і призначення її до розгляду , вирішення господарського спору і винесення рішення у справі. Якщо розглядати повноваження господарського суду в процесі доказування у справі з точки зору їх впливу на діяльність позивача і відповідача по доказуванню, то виділяють дві групи таких повноважень:

1. Господарський суд бере участь у встановленні фактичних обставин справи і має можливість безпосередньо впливати на діяльність осіб, які беруть участь у доказуванні.
2. Повноваження суду , реалізація яких створює необхідні умови для здійснення особами, які беруть участь у справі, доказової діяльності за конкретною справою.

Наприклад, обов'язок суду повідомити всіх заінтересованих осіб про час і місце судового засідання; роз'яснення господарським судом процесуальних прав і обов'язків особам, які беруть участь у справі до початку судового засідання тощо.

Відповідно до Господарського процесуального кодексу України питання

про прийняття позовної заяви вирішується суддею одноособово. При цьому перевіряється виконання позивачем формальних вимог процесуального закону , які перед'являються до форми і змісту позовної заяви. У господарському процесі судом перевіряються докази направлення копії позовної заяви іншим учасникам спору. Таким чином ,створюються передумови для формування предмету доказування, визначається доказова база позивача. Якщо позовна заява приймається до провадження , то суддя господарського суду виносить про це ухвалу, в якій також зазначається , що справа готується до судового розгляду. У такій ухвалі суд пропонує сторонам надати докази на обґрунтування своїх вимог і заперечень, а також оригінали письмових доказів , які додаються до позовної заяви.

Суд є суб'єктом доказування і пізнає обставини і докази на всіх стадіях руху справи за допомогою участі в дослідженні і оцінці доказів по справі . Для уточнення обставин, які мають

значення для правильного вирішення справи, суддя має право витребувати від сторін, інших підприємств, установ та організацій додаткові докази, вирішує питання про виклик посадових та інших осіб для дачі пояснень по суті справи, призначає експертизу тощо.

На стадії судового розгляду також здійснюються організаційні повноваження суду, наприклад, суддя роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх процесуальні права та обов'язки, встановлює порядок ведення судового засідання, визначає порядок дослідження доказів тощо. Безпосередньо суд створює всі необхідні умови для дослідження доказів у справі в судовому засіданні.

Таким чином вище вказані повноваження господарського суду безпосередньо не зачіпають вольову діяльність осіб, які беруть участь у справі, з доказування, а лише створюють умови для більш повної реалізації ними процесуальних прав і обов'язків у доказуванні по справі.

Отже, можна побачити, що доказова база за конкретною справою починає формуватися вже на перших стадіях процесу. На стадії підготовки справи попередньо визначається предмет доказування, коло відносних, допустимих, достовірних і достатніх доказів у справі. За клопотаннями осіб, які беруть участь у справі, суд сприяє в отриманні доказів від інших осіб. Такі дії суд чинить, як правило, за допомогою прийняття відповідної ухвали. Суд безпосередньо досліджує докази, оцінює їх за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності.

У мотивувальній частині рішення господарський суд повинен вказати обставини справи, які встановлені судом; докази, на підставі яких прийнято рішення; доводи, за якими суд відхилив ті чи інші докази. (ст.84 ГПК).

Але не зважаючи на значний обсяг повноважень господарського суду, його активність у процесі доказування у справі обмежена дією принципу змагальності. Відповідно до цього принципу особи, які беруть участь у справі, зобов'язані

визначити і довести предмет, підстави і розмір своїх вимог і заперечень. Суд зобов'язаний дослідити і дати правильну оцінку обставинам і доказам, на які посилалися учасники спору. Таким чином, виходячи із принципу змагальності на кожному етапі процесуального доказування точно визначаються зобов'язані суб'єкти доказування і застереження належної поведінки суду і осіб, які беруть участь у справі, яке виражається в їхніх конкретних обов'язках з доказування.

Враховуючи положення сучасного господарського процесуального законодавства, відповідно до якого господарський суд наділяється великим обсягом повноважень в доказуванні у справі, питання щодо встановлення меж реалізації судом права збирати докази за своєю ініціативою залишається актуальним.

Важливою як теоретичною, так і практичною проблемою сучасного господарського процесу є вирішення питання про можливість наділення суду правом за своєю ініціативою збирати докази у справі. Є різні погляди вчених на це питання, а саме, наприклад, Є.Ю.Веденєєв і В.В.Ярков вважають, що суд досліджує обставини у межах доказової інформації, яка надана сторонами, та не збирає доказів за своєю ініціативою [1,2]. А такі вчені як М.К.Треушніков та В.С.Щербина зазначають, що в сучасних умовах за судом зберігається з певним обмеженням функція збирання доказів [3,4].

Цікавою є точка зору В.Д.Чернадчук, який висловив ідею про необхідність поєднання публічних та приватних інтересів у процесуальному праві. Він вважає, що потрібно наділити господарські суди більшими повноваженнями з доказування при розгляді публічно-правових спорів (податкові, митні тощо), ніж при розгляді приватно-правових спорів [5]. Ідея такого підходу до доказування за різними категоріями справ, на наш погляд, є цікавою і досить оригінальною. Однак виникає питання, чи не призведе реалізація цієї ідеї до прямого порушення принципу рівності при вирішенні публічно-правових спорів і, з рештою, до зловживань з боку судів.

Отже, на сьогодні не досягнуто єдності у розумінні суті і визнання дії принципу змагальності у правосудді. Одні вчені вважають, що роль суду у встановленні фактичних обставин справи відповідно до принципу змагальності повинна бути виключно пасивною, інші наполягають на активній ролі суду з метою встановлення істини у справі.

Якщо ж проаналізувати положення Господарського процесуального кодексу України, то норми цього кодексу надають право господарському суду витребувати докази, право призначити експертизу. Також господарський суд зобов'язаний витребувати додаткові докази як від сторін, так і від інших підприємств та організацій, якщо поданих сторонам доказів недостатньо для вирішення справи.

Проте на відміну від українського російський законодавець суттєво обмежує активність господарського суду у збиранні доказів у справі. Так, за російським законодавством суд має право витребувати докази, право призначити експертизу у справі тільки за наявності клопотання особи, яка бере участь у справі.

В Італії суддя має право встановлювати часові межі для надання нових письмових доказів або переліку доказів, які не були включені до позовної заяви. У Франції суд має право зобов'язати сторони, третіх осіб надавати конкретні документи до процесу, і якщо вони не виконують цей припис суду, до них можуть застосовуватися міри відповідальності. Тобто, в європейському судовому процесі суд наділений широкими правами в доказуванні у справі, в тому числі й правом збирати докази. Але у країнах, про які йшла мова, набагато сильніше, ніж в Україні, розвинуті і суспільні інститути, і процесуальні механізми, які забезпечують поступову реалізацію принципу змагальності. Тому навіть часткове посилення ролі суду в судовому процесі не веде до порушення принципу змагальності, який визнається основним у господарському процесі. Проте копіювання із законодавства зарубіжних країн повноважень суду в доказуванні у справі не є необхідним, тому що в українському законодавстві це може

призвести до зворотнього результату. Адже в умовах відсутності реальних механізмів змагальності суд буде активно використовувати надані йому повноваження, що не виключає впливу на процесуальну діяльність сторін з доказування, нав'язуючи сторонам своє бачення і розуміння сутності конкретного господарського спору. Тому можна зробити висновок, що немає необхідності розширювати чи звужувати повноваження господарського суду в доказуванні у справі, оскільки на сьогодні участь господарського суду в доказуванні цілком враховує вимоги принципу змагальності та об'єктивної істини і цілком відповідає українській системі права.

Можна зробити висновок, що доказування – це процесуальна і розумова діяльність суб'єктів доказування, яка здійснюється в урегульованому господарському процесуальному порядку і спрямована на з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін, встановлення певних обставин шляхом ствердження юридичних фактів, зазначення доказів, а також подання, прийняття, збирання, витребування, дослідження і оцінка доказів. Розглянувши основні актуальні проблеми доказування у господарських справах, ми бачимо, що до сьогодні залишається спірним питання участі господарського суду в процесі доказування справ, які він приймає до свого провадження. Нажаль господарське законодавство чітко не дає відповіді на це питання. Цим й обумовлюється багаточисельність думок вчених, які також не можуть логічно обґрунтувати свої точки зору, так як у них немає можливості спиратися на той чи інший нормативно-правовий акт, який би висвітлював це спірне питання. Відштовхуючись від господарського законодавства, суд має право витребувати докази, має право призначити експертизу, але він не бере участі у збиранні доказів і їх поданні, а це вже, на наш погляд, дає підстави вважати, що суд не є суб'єктом доказування у господарських справах. Таким чином ці спірні питання є актуальними проблемами процесу доказування,

вирішити які неможливо без законодавчого урегулювання цієї сфери господарських правовідносин.

Література :

1. Веденеев Є.Ю. Роль суда доказовани по делу в российском гражданском и арбитражном судопроизводстве // Арбитражный и гражданский процесс, №2, 2001, с.38.
2. Ярков В.В. Арбитражный процес, под. ред. В.В.Яркова, - М., 1999, с. 56.
3. Треушников М.К., Судебное доказательство, - М., 1997, с.40.
4. Щербина В.С., Арбитражный процес, навч. посіб. : Консум - Х., 2001.
5. Чернодчук В.Д., Сухонос В.В., Нагребельний В.П. Господарське процесуальне право, підручник : Університетська книга – Суми, 2006.
6. Притика Д.М., Гайворонський В.М. Господарський процесуальний кодекс, науково-практичний коментар : Консум – Х., 2003.

ДЗВОНИ БЕЗРОБІТТЯ

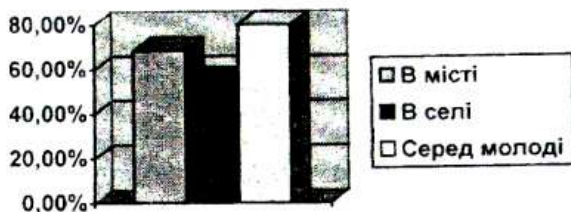
Доп. - Кириленко Т., Кушим О., Ю-51
Наук. кер. – ст. викл. Чередниченко Н.В.

Безробіття ... Показники працевлаштування по нашій області, відносно з Україною, далеко не на останньому місці, а входять в десятку найкращих. Але не дивлячись на це завжди є перепони, які заважають повній зайнятості населення. Проблема в тому, що потужні підприємства не надають державному центру зайнятості вакантних місць.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожна людина має право на працю. Тож ми повинні його дотримуватися та виконувати і в жодному разі не порушувати.

Рівень безробіття, нажаль, бажає бути нижчим. У відсотковому співвідношенні це видно з діаграми.

Метою підняття цієї проблеми є її актуальність і болючість серед населення, зокрема для випускників навчальних закладів різного ступеня акредитації, оскільки кожен роботодавець не має бажання брати на роботу спеціаліста без досвіду роботи.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що проблему безробіття залишати без уваги не можна, бо вона може перерости в національну кризу, із якої потім буде важко вийти.

Міський Центр зайнятості проводить навчання, безліч семінарів, які направлені на зацікавленість безробітних. Одним із основних досягнень Центру зайнятості є перепідготовка спеціалістів, які найбільше потрібні на даний момент області. Також проводяться курси для людей, які мають бажання стати приватними підприємцями, найкращому із них Центр зайнятості надає одноразову допомогу.

Завдяки цьому в 2007 році роботу знайшли 7290 безробітних, а це на 20% більше ніж у минулому році.

Щодо військовослужбовців, які звільнені у запас або відставку, то вони також потребують робочих місць. Відповідно до проекту Норвегія-Україна „Адаптація військовослужбовців звільнених у запас або відставку” передбачено перенавчання та працевлаштування військовослужбовців, звільнених або що звільняються зі Збройних Сил України у зв’язку із скороченням.

Наш курс випускається у наступному році, а що далі ...? На даний момент у Центрі зайнятості є лише одне вакантне місце для юрисконсульта, а що буде в наступному році ніхто не береться прогнозувати. Куди йти, де шукати пристану, а надії були такі великі?!

Наприклад, у Київському національному економічному університеті щороку проводиться ярмарок вакансій для студентів. На вже традиційну для вузу акцію – День кар'єри – з'їхалися 37 провідних компаній-роботодавців, які збирали резюме студентів, навіть тих, які ще вчаться, та проводили співбесіди з найкращими кандидатами.

„Мені час уже замислитися над майбутньою професією, бо навчаюся на четвертому курсі юридичного факультету, - розповідала студентка Олена КНЕУ. – Тож залишаю своє резюме, може, десь і пощастить. І якщо вірити успіхам щорічних кар'єрних акцій, так воно неодмінно і станеться.”.

У нас у Сумах готують сім структур юристів. Перекладачів і вчителів випускають сотнями, але в обласному Центрі зайнятості для них немає жодного вакантного місця. По кількості непрацевлаштованих випускників в області лідирує Сумський національний аграрний університет – 157 студентів в 2006р.; за ним слідує Сумський державний педагогічний університет і Сумський державний університет. Останні вузи по кількості непрацевлаштованих майже не відрізняється – щорічно 15-18 чоловік.

Отже, стає зрозумілим те, що необхідно робити прогноз ринку потрібних професій. А випускники шкіл, які планують вступати до професійних закладів, повинні керуватися цим прогнозом, а не лише мріяти про престижність професії.

Розглянувши цю тему, можна зробити наступні висновки:

- Необхідно проводити бесіди із школярами про те, які саме професії користуються попитом, звертаючи їх увагу на те, що саме за них заробітна плата є високою.

- Влада не повинна стояти осторонь цієї проблеми. А приватних підприємців не треба „душити” великими податками, вони також приносять прибуток у державний бюджет.

- Підприємства всіх форм власності повинні надавати інформацію про вакантні місця.

- На Сумщині необхідно створити злагоджену систему прийняття на роботу вчорашніх студентів. Треба заохочувати

підприємства всіх форм власності для здійснення політики „омолодження працюючого персоналу”.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лісовська Н. Час удосконалюватися // Панорама №8 (426). – 21-28 лютого, 2007.
2. Овдієнко Н. Ярмарок вакансій // Голос України №45 (4045). – 15 березня 2007.
3. Сулима С. Не платили, тому що не хотіли? // Голос України №45 (4054). – 15 березня 2007.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Доп. - Смолінова О., Ю-53
Наук. кер. – ст. викл. Бордюк Ю.В.

Важко знайти іншу проблему, яка більше захоплювала б розум мислителів протягом існування всього людства, ніж проблема сім'ї. Роздуми про сім'ю, її природу, сутність складала значну частину філософських теорій Арістотеля, Платона, Канта.

„Людина подібна до листочка, що міцно тримається гілки, - без неї йому нема життя. Так і існування людини поза сім'єю ні має ні сенсу, ні суспільного змісту. Якщо людське суспільство залишиться колись без сім'ї, то тоді воно буде суспільством жебраків і уподібнеться безплідній рослині”[1 с.37]

Сім'я – це колиска людини, її батьківська хата, її первинний соціальний захист.

Як зазначив Кадафі М.: „У соціологічному розумінні сім'я – це союз осіб, заснований на шлюбі, родинності, що характеризується спільністю інтересів, взаємною турботою.” [2 с.34]

Отже, сім'я є природним і основним осередком суспільства, має право на захист з боку суспільства та держави.

Актуальність обраної теми не визиває сумніву, тому що життя пов'язане з багатьма проблемами, які саме трапляються в сім'ї, що призводить до негативних наслідків включаючи насильство, яке застосовується до людини внаслідок психічного зриву або психічного розладу. Розглядаючи питання про історичні форми сім'ї потрібно звернутися до класичної роботи Ф. Енгельса „Походження сім'ї, приватної власності і держави”, яка була написана в 1884 р. і має певне значення і наукову цінність на сьогоднішній день. У науці довгий час, аж до 60-років минулого століття, сім'ю вважали за первісну, найдавнішу форму стаордавного суспільства, що з неї згодом виникли рід, держава. У названій роботі Енгельс довів, що така формула, не відбиває дійсного стану речей. Своє пояснення сім'ї Енгельс починає з самої нижчої стадії, з періоду, коли людина тільки почала відокремлюватися від природи і ще нічого не виробляла, а лише брала собі готові продукти матеріального світу. Енгельс писав: „Моногамія не є прикладом відносин між чоловіком і жінкою. Вона проявляється, як поневолення однієї статі іншою, як прояв ворожнечі статей”. [З с. 64]

Отже, підводячи підсумки вище висловленому, слід зазначити, що в своїй роботі „Походження сім'ї, приватної власності і держави” Енгельс достовірно довів історично перехідний характер різних форм шлюбу і сім'ї, показав, що зміни сім'ї та шлюбу завжди викликалися змінами в матеріальному житті суспільства, а становище чоловіка і жінки в суспільстві визначалося положенням їх в сім'ї.

Основним нормативно правовим актом, що регулює правові відносини в сім'ї є Сімейний Кодекс України.

Метою дослідження цієї роботи є припинення та шляхи подолання насильства в сім'ї.

Закон України „Про попередження насильства в сім'ї” визначає правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередженням насильства в сім'ї.

Основними цілями цього закону є запобігання насильства в сім'ї за допомогою правового регулювання і гарантій.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичні, сексуальні, психологічні чи економічні, спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному або психічному здоров'ю.

Існують різні шляхи подолання цієї проблеми.

Наприклад: це введення в Закон України „Про попередження насильства в сім'ї” нових статей, що стосуються посягання на життя та здоров'я людини, створювати додаткові комітети з прав охорони, реабілітаційні центри, поширити лінію довіри. Вести додаткові принципи сімецного права, які б визначали рівність чоловіка та жінки в особистих і майнових правах

Список використаної літератури:

1. Кадаффі М. Зелена книга.-К.,1992. с.37;
2. Сімейне право України./ За ред. О.В. Дзері с.34;
3. Ф. Енгельс.”Походження сім'ї, приватної власності та держави”.М.,с.64
5. Загальна декларація прав людини Ст.16, ч.3// Бюл. Законодав. І юр. Практики У.- 1997 № 5 с.22.

ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА ТА МАТЕРИНСТВА

Доп. - Лобода О., Ю-53

Наук. кер. – ст. викл. Бордюк Ю.В.

Кожна людина з моменту її народження наділена правоздатністю і визнається суб'єктом права. Народження дитини в сім'ї є важливим правопороджуючим юридичним фактом, з настанням якого між подружжям і дитиною (дітьми) виникають конкретні суб'єктивні права й обов'язки. Такі суб'єктивні права та обов'язки називають батьківськими і з'являються вони тільки з появою у сім'ї особливого суб'єкта права – дитини (дітей). [7] Взаємні права та обов'язки батьків та дітей ґрунтуються на походженні дітей, засвідченому у встановленому законом порядку (ст.51 СК України).

Як зазначає Матвеев Г.К.: «юридичною підставою особисто-правових відносин між батьками та дітьми слугує кровне походження, засвідчене державним органом.» [6]

Актуальність статті полягає в тому, що у наш час дана тема набула дуже великого значення через відмову відповідальності за дітей їхніх батьків та поширення у суспільстві випадків оспорювання материнства та батьківства у судовому порядку.

Метою даної статті є дослідження проблеми оспорювання батьківства та материнства й ознайомлення осіб з правовими аспектами у вирішенні даного питання.

Об'єктом даного дослідження є правові аспекти, можливі шляхи вирішення проблеми оспорювання та встановлення батьківства (материнства) у судовому порядку, якщо батьки не перебувають у шлюбі, а батько (мати) заперечує своє батьківство (материнство). [1]

Над даною проблемою працювали такі вчені-юристи, як Борисова В.І., Гопанчук В.С., Дзера О.В., Жилінкова І.В., Індиченко В.С., Раловська З.В., Савченко А.А., Співак В.М., Чернюк Ю.В.

Згідно до ст.52 Сімейного кодексу України, народження дитини від батьків, які перебувають між собою у шлюбі, засвідчується записом про шлюб батьків. Факт наявності такого шлюбу завбачує презумпцію, відповідно до якої батьком дитини є чоловік матері. [3] Окремо врегульоване законодавством питання про запис батька, який помер до народження дитини. Якщо дитина народилася після смерті особи, яка перебувала з матір'ю новонародженого в шлюбі, у актовий запис і свідоцтво про народження померлий може бути записаний батьком дитини при умові, коли від дня його смерті до народження дитини минуло не більше 10 місяців (ст167 СК України).

20% дітей народжуються жінками, які не перебувають у шлюбі. [1] Тоді може виникати питання, хто є батьком дитини? Якщо батько і мати дитини не перебувають у зареєстрованому шлюбі і батько дитини відмовляється подати заяву про реєстрацію батьківства, має місце визнання батьківства в судовому порядку. Сімейний кодекс передбачає три групи

обставин, якими б було підтверджено батьківство. Це: спільне проживання і ведення спільного господарства матір'ю дитини та відповідачем до народження дитини, спільне виховання чи утримання ними дитини і докази, які з достовірністю підтверджують визнання відповідачем батьківства. Згідно із ч.2 ст.128 Сімейного кодексу підставою для визнання батьківства є будь-які відомості, що засвідчують походження дитини від певної особи, зібрані відповідно до Цивільно-процесуального кодексу України. Презумпція батьківства зумовлює виникнення у особи, яка була підставно записана батьком дитини, права оспорити цей запис.

За Чернюк Ю.В., оспорення батьківства – це процес заперечення особою, яка записана батьком дитини, факту її походження від нього, шляхом звернення до суду з позовом про виключення його імені як батька з актового запису про народження дитини. З цього випливає, що позовна вимога не може бути визначена як вимога «про оспорення батьківства».[4] Відповідно до ст.136 Сімейного кодексу оспорювання батьківства можливо тільки після реєстрації народження дитини і до досягнення нею повноліття, а у разі її смерті не допускається. Оспорити батьківство мають право: 1) особа, яка записана батьком дитини; 2) жінка, яка народила дитину у шлюбі щодо батьківства свого чоловіка. За ст.137 Сімейного кодексу України, спорювання батьківства також можливе із боку спадкоємців особи, яка була записана батьком дитини (у разі: подання цією особою ще за життя заяви до нотаріуса про невизнання свого батьківства; пред'явлення цією особою позову; якщо особа не знала, що записана батьком дитини із поважних причин).

У Сімейному кодексі збережено перелік осіб, які не мають право оспорювати своє батьківство: 1) особи, що дали згоду на запис себе батьком дитини, знаючи, що дитина походить від іншого чоловіка; 2) ті, що дали згоду на проведення репродуктивних медичних технологій (ч.5 ст.136 СК).

Предметом доказування у справах про Оспорення батьківства є відсутність кровного споріднення. [4]

Важливою новелою Сімейного кодексу України є те, що він передбачає можливість оспорення не лише батьківства, а й материнства. Закон встановлює два випадки оспорення материнства (ст.139 СК України):

- Своє материнство оспорує та жінка, яка записана матір'ю.
- Материнство жінки, яка записана матір'ю дитини, оспорує інша жінка, яка вважає себе матір'ю дитини.

При цьому у позові зазначаються одночасно дві вимоги:

- 1) про невизнання материнства жінки, яка записана матір'ю дитини;
- 2) про визнання свого материнства. [4]

У разі народження дитини в результаті імплантації зародку, зачатого подружжям, в організм іншої жінки, або зародка, зачатого чоловіком, який перебуває у шлюбі, та іншою жінкою, - в організм його дружини (ч.2,3 ст.123 СК) материнство оспорено бути не може. Не є перешкодою для оспорювання батьківства (материнства) стягнення аліментів на дитину. [1]

Для вимог про оспорення материнства жінкою, котра записана як матір дитини, позовної давності не встановлено, а для вимог жінки про визнання її материнства позовна давність становить один рік і її перебіг починається із дня, коли жінка дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини. [1]

В останній час набуває поширення експертиза, що зветься «Генна дактилоскопія», висновок якої на 100% дає ствердну відповідь, чи є дана особа батьком (матір'ю) дитини, чи ні. [2] А тому при внесенні змін та доповнень до Сімейного кодексу, законодавчо слід вирішити дуже важливе питання: чи варто вміщувати в Кодекс підстави встановлення батьківства в судовому порядку, чи не простіше у кожному спірному випадку покладатись на висновок «генної дактилоскопії».

З огляду на викладене можна зробити висновки, що забезпечення репродуктивних прав людей, та встановлення правового регулювання цих прав на сьогодні має досить суперечливий характер. Поза зоною законодавчого регулювання

залишаються багато питань, пов'язаних із захистом прав біологічних та генетичних батьків, забезпечення прав дитини, зокрема, знати своїх батьків тощо. Проте найбільш важливо, що правові прогалини у цій сфері наразі можуть заповнити лише норми моралі, застосування яких залежить від рівня розвитку цивільного суспільства в Україні.[5].

Список використаної літератури:

1. Гопанчук О.В., Дзера О.В., Індиченко В., Савченко А.А. - Сімейне право України; Навч.пос. - Авентурі,1997
  2. Сімейне право України: за ред. Борисової В.І. та Жилінкової І.В., -К.: Юрінком Інтер, 2006
  3. Співак В.М., Гопанчук В.С. - Законодавство України про шлюб та сім'ю: Київ, - Наукова думка, 1998
  4. Чернюк Ю.В., Раловська З.В. Сімейне законодавство України: Київ, 2006
- Михеева К «Правові аспекти визначення соціального батьківства та материнства», Юридична газета
5. Матвеев Г.К. Цит.праця.- с.139
  6. Сімейне право України/ За редакцією О.Дзери - с.120

ПРОБЛЕМА УСИНОВЛЕННЯ В СПРАВАХ ПРО УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ) ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Доп. - Грицаєнко Ю.М., Ю-53
Наук. кер.- ст. викл. Бордюк Ю.В.

Перехід України до ринкової економіки зумовив глибокі зміни в сімейних відносинах, які потребують відповідного правового регулювання. Чинне сімейне законодавство, не завжди в змозі забезпечити належний рівень регулювання сімейних відносин.

Актуальність даної статті обумовлена необхідністю удосконалення судочинства в справах про усиновлення іноземними громадянами дітей, які проживають на території

України. Оскільки сьогодні відсутнє належне законодавче регулювання даної сфери правовідносин, в деяких випадках усиновлення не лише не відповідає основному його принципу – відповідності усиновлення інтересам дітей, а й становить загрозу для їх життя та здоров'я, що викликає широку дискусію з приводу доцільності існування інституту усиновлення дітей іноземними громадянами.

Проблематика: справи цієї категорії є особливо суспільно значущими, адже усиновляються діти України, які є сиротами та позбавлені батьківського піклування, таким чином, вони, як правило, не мають законних представників, їх інтереси може захистити лише держава в особі своїх органів. Особливості справ про усиновлення дітей іноземними громадянами полягають у тому, що на відміну від інших цивільних справ, їх предметом є встановлення усиновлення, що, по суті, є вирішенням долі дитини; дана категорія справ порушується іноземними громадянами; обов'язковими суб'єктами судочинства в цих справах є ряд державних органів, зокрема, органи опіки і піклування, Центр по усиновленню при Міністерстві освіти і науки України, дитячі будинки тощо. Особливістю даної категорії справ є також і дотримання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається із звернення до Центру по усиновленню, органу опіки і піклування, дитячого будинку, в якому утримується дитина, та отримання від цих установ відповідних документів, які є передумовою для звернення до суду та доказами. Зазначений комплекс особливостей суттєво відрізняє справи про усиновлення дітей іноземними громадянами від інших категорій справ, які розглядаються в порядку цивільного судочинства, тому в процесі їх розгляду та вирішення судами виникає чимало проблемних ситуацій, вирішення яких не завжди передбачено законодавством. Як наслідок, в деяких випадках, судами виносяться незаконні та необігрунтовані рішення про встановлення усиновлення дітей іноземцями.

Метою дослідження: є розробка теоретичних положень, наукових пропозицій та рекомендацій, спрямованих на

удосконалення судочинства в справах про за останні роки звернень іноземних громадян до судів України робить актуальним детальне врегулювання у законодавстві процедури міжнародного усиновлення.

Об'єктом дослідження: є судочинство у справах про усиновлення дітей іноземними громадянами та механізм забезпечення прав і законних інтересів установлюваних.

Над цією проблемою працювали вчені – юристи Дзера О. В., Гопанчук В. С. Дзера О.В. вважав: «Усиновлення – це надання допомоги дітям, які залишилися без батьківського піклування.» [1 ст. 171], а Гопанчук В. С. вважав: «Особи, які бажають усиновлювати дітей повинні на самперед звернутись до Центру усиновлення дітей» [2ст. 279].

Нормативно - правову базу становлять Конституція України, міжнародно - правові акти, чинне цивільне процесуальне, сімейне законодавство України та законодавство інших держав, історичні та спеціальні джерела з питань усиновлення дітей іноземними громадянами

Враховуючи особливості справ про усиновлення дітей іноземними громадянами потрібно враховувати те що право на порушення справ цієї категорії мають лише ті іноземні громадяни, які: 1) бажають усиновити дитину; 2) визнані Центром по усиновленню дітей при Міністерстві освіти і науки України кандидатами в усиновителі і яким зазначеним Центром надано дозвіл на проведення усиновлення в Україні. З метою недопущення порушення справ цієї категорії через представників та чіткого урегулювання даного питання на законодавчому рівні, пропонується доповнити ст. 252 ЦПК частиною 7 такого змісту: “Заява про усиновлення дитини або повнолітньої особи подається громадянами України та іноземними громадянами, яким Центром по усиновленню дітей при Міністерстві освіти і науки України надано дозвіл на проведення усиновлення. Пред'явлення заяви через представника не допускається”.

Ст. 252 ч. 8 такого змісту: “Заява про усиновлення дитини іноземними громадянами подається у присутності перекладача і

перекладається на мову кандидатів в усиновителі”, що дасть можливість іноземним громадянам – кандидатам в усиновителі бути безпосередніми учасниками порушення справи про усиновлення і ставити свій підпис під текстом, який їм відомий. Перед тим як усиновити дитину вимагається насамперед довідка про доходи в якій зазначаються суми в національних валютах (долари, євро, шекелі, гульдени, франки та ін.), що також створює проблему з'ясування дійсної суми доходи обґрунтовується висновок про необхідність залучення в процес опікунів (піклувальників) усиновлюваних з метою більш повного врахування інтересів дітей, у зв'язку з чим пропонується ч. 1 ст. 253 ЦПК доповнити таким положенням: “Якщо над дитиною встановлено опіку (піклування), участь у справі опікуна (піклувальника) є обов'язковою в якості заінтересованих осіб». Участь прокурора в справах про усиновлення дітей іноземними громадянами як суб'єкта дачі висновку, в основу якого прокурор повинен покласти: 1) аналіз складу осіб, залучених до участі у справі; 2) аналіз юридично значущих обставин з точки зору підтвердження чи спростування належними, допустимими, достатніми доказами; 3) висновок про усиновленні дитини іноземцями, приховати факт походження дитини неможливо. З метою законодавчого врегулювання даного питання пропонується 285 СК України викласти наступним чином: “Таємниця усиновлення не поширюється на випадки усиновлення дітей іноземними громадянами”.

В дослідженні міститься комплексний аналіз особливостей судочинства в справах про усиновлення іноземними громадянами дітей, які проживають на території України, проблемних питань, а також шляхи законодавчого їх урегулювання. Це дає можливість удосконалити як інститут усиновлення в цілому, так і судовий порядок його реалізації. На підставі аналізу законодавства та судової практики доведено, що особливість справ про усиновлення дітей іноземними громадянами зумовлює необхідність застосування іноземного законодавства, оскільки кожна країна встановлює свої правила

щодо процедури усиновлення в іноземних державах дітей, визнання рішень іноземних судів про встановлення усиновлення, а також щодо правового статусу усиновлених в інших державах. Усиновлювачем дитини може бути тільки дієздатна особа зокрема зазначено в ч. 1 ст. 211 СК України «Усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа, якій на день усиновлення виповнилося 25 років. У виняткових випадках суд може винести рішення про усиновлення особою, якій на день усиновлення виповнилось 18 років. Вік усиновителя не повинен перевищувати 45 років. В особливих випадках (наприклад, при усиновленні родичами), суд може винести рішення про усиновлення, не враховуючи верхню вікову межу усиновителів». Особливість справ про усиновлення дітей іноземними громадянами полягає у тому, що для їх порушення необхідним є дотримання іноземцями-кандидатами в усиновителі досудової процедури: звернення до Центру по усиновленню при Міністерстві освіти і науки України для отримання дозволу на проведення усиновлення, до органів опіки і піклування для отримання направлення до дитячого будинку, а також до дитячих будинків для знайомства та встановлення контакту з усиновлюваним. І ця процедура повинна бути підтверджена документами, які є доказами по справі.

Як вважає Грабовська О.О., що наслідками порушення справ про усиновлення цієї категорії є: « Виникнення цивільних процесуальних правовідносин між судом, заявниками, заінтересованими особами та особами, які сприяють розгляду та вирішенню цієї категорії справ; початок перебігу процесуальних строків; виникнення у судді обов'язку належним чином підготувати справу до судового розгляду; виникнення у заявників та заінтересованих осіб комплексу передбачених законом прав.» [3 ст. 5]. Враховуючи наявні в юридичній літературі визначення щодо предмету доказування, аналізуючи зміст відповідних нормативних актів, а також практику розгляду та вирішення справ про усиновлення дітей іноземними громадянами, автор робить висновок, що до предмету доказування в справах цієї категорії суддею повинні включатися

такі факти: 1) що підтверджують можливість заявників бути усиновителями (досягнення ними повноліття та дотримання різниці у віці, встановленої законом; перебування (неперебування) заявників у шлюбі; наявність у заявників дієздатності; що заявники не були позбавлені батьківських прав, або були усиновлювачами інших дітей і усиновлення відбулось; що заявники за станом здоров'я можуть бути усиновителями; наявність постійного місця проживання та постійного заробітку; що не виявилось громадян України, які б бажали усиновити дану дитину; що кандидати в усиновителі не притягувались до кримінальної відповідальності; наявність дозволу компетентного органу відповідної держави на в'їзд та постійне проживання усиновленої дитини; наявність письмового зобов'язання заявників в місячний термін поставити усиновлену дитину на консульський облік в консульській установі України в країні проживання (із зазначенням, в якій саме консульській установі) та надавати цій установі періодичну інформацію (не рідше одного разу на рік) про умови проживання і виховання дитини, можливість її представника В справах про усиновлення дітей іноземними громадянами виявлення доказів – це діяльність суду та осіб, які беруть участь у справі. Незважаючи на те, що основний обов'язок збирання і надання доказів покладається на заявників та заінтересованих осіб, особливістю даної категорії справ є передбачене законом право суду збирати необхідні докази за власною ініціативи.

Таким чином доцільно зробити висновок що усиновлення дітей іноземними громадянами є дуже важливим питанням, тому держава повинна іти назустріч тим громадянам, які хочуть усиновити дитину, незважаючи на те хто буде усиновлять - громадяни України чи іноземні громадяни - це просто немає ніякого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзера О. В. Сімейне право України. – К.; Вентурі. – 1997р.
2. Гопанчук В. С. Сімейне право України. – К.; Істина. – 2002р.

3. Грабовська О. О. Автореферат для здобуття наукового ступеня.
4. Судове вирішення справ в справах про усиновлення (удочеріння) іноземними громадянами дітей, які проживають на території України. – Харків, 2006р.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Доп. - Нюкіна Ю., Ю-61

Наук. кер. – викладач-стажист Ковальчук Є.Ю.

Перехід України до ринкової економіки зумовив глибокі зміни в суспільно-трудових відносинах, які потребують відповідного правового регулювання. Чинне нині трудове законодавство, котре представлене ще радянським Кодексом законів про працю, не завжди в змозі забезпечити належний рівень регулювання трудових відносин, що, як наслідок, негативно позначається на рівні гарантій трудових прав працівників.

Метою цієї статті є доведення до широкого кола працівників, випускників учбових закладів, майбутніх працівників, перспектив розвитку трудового законодавства України в сучасних умовах..

За роки незалежності України було внесено зміни до більш ніж: 180 статей радянського кодексу законів про працю зразка 1971 року. Крім того, було прийнято ряд законів, що регулюють певні аспекти сучасних трудових відносин, - наприклад, закон України "Про колективні договори (угоди)", "Про оплату праці", "Про відпуски", "Про охорону праці" та ін.

Актуальність питання полягає в тому, що сьогодні виникла потреба в реформуванні трудового законодавства та комплексному вирішенні проблем правового регулювання трудових відносин. Сьогодні є пріоритетним питання реформування чинного трудового законодавства та приведення

його у відповідність до міжнародних норм і стандартів в галузі трудового права.

Слід відмітити, що чинний нині кодекс законів про працю України виходить з інтересів найманого працівника, визначаючи пріоритетність його прав перед роботодавцем.

Прийняті ж вказані вище закони приймалися уже з урахуванням інтересів і найманих працівників, і роботодавців.

У проекті нового трудового кодексу (а не КЗпП України) роботодавці і наймані працівники визначаються партнерами і їм надаються рівні права.

Хоча про яку фактичну рівність між ними можна говорити? Фінансово, юридично, професійно роботодавець має більш важелів на ситуацію, аніж найманий працівник. Сьогодні на одне вільне робоче місце претендує в середньому по країні від трьох і більше осіб, в залежності від регіону та галузі господарства України. Зрозуміло, що за такого розкладу в роботодавця є вибір і можливість диктувати свої умови претенденту на робоче місце. І ще один момент: роботодавець насамперед керується в своїй діяльності не соціальним, а економічним інтересом.

Але, не зважаючи на це, метою проекту нового Трудового кодексу є забезпечення правового регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин, дотримання державних гарантій трудових прав працюючих, створення належних умов для захисту інтересів працівників і роботодавців у сфері організації виробничих відносин, а також можливостей для розвитку соціального партнерства всіх учасників трудових і пов'язаних з ними відносин.

Проект Трудового кодексу України побудовано за такими основними принципами: оптимальне збалансування виробничої та соціальної (захисної) функції трудового права; розвиток соціального партнерства (зміщення центру ваги правового регулювання трудових відносин із законодавчого рівня на договірний, передусім колективно-договірний); недопустимість зниження рівня трудових гарантій працівників; забезпечення диференціації регулювання праці; рівне ставлення до чоловіків і

жінок; відповідність національного законодавства міжнародним нормам і стандартам, визначених конвенціями МОП, законодавством ЄС, а також міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

В основу розроблення Трудового кодексу покладено науково-теоретичне надбання, створене вітчизняною та зарубіжною юридичною наукою. Враховано вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання трудових відносин, а також практику застосування трудового законодавства.

Які ж нововведення пропонуються в проекті нового Трудового кодексу. Наведемо нижче основні із них. Наприклад, в проекті нового "Трудового кодексу чітко визначені основні засади правового регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин. Чітко визначені поняття сторін трудових відносин - працівника і роботодавця.

На відміну чинного КЗпП України, в якому права і обов'язки найманого працівника і роботодавця визначені в кожній главі, в проекті нового "Трудового кодексу права і обов'язки працівника і роботодавця конкретно визначені окремими нормами глави 3.

Проект нового Трудового кодексу з метою визначення відповідності професійних, кваліфікаційних, особистих та інших якостей працівників, що виконують відповідні роботи або займають відповідні посади, надає роботодавцю право проводити тестування та співбесіду з претендентом на робоче місце або посаду.

Значно збільшений перелік осіб, для яких не встановлюється випробування при укладенні трудового договору.

На відміну від чинного КЗпП в проекті нового Трудового кодексу включені норми щодо атестації працівників, порядок проведення атестації. Сьогодні ці питання регулюються окремими підзаконними актами Кабміну, Міністерств і державних комітетів.

В проект, нового Трудового кодексу включені норми щодо права роботодавців на добір працівників, посередництво суб'єктів підприємницької діяльності у працевлаштуванні. Сьогодні це питання теж регулюється спеціальним законом

України "Про зайнятість населення" та підзаконними актами Кабміну, Міністерств і державних комітетів.

З проекту нового Трудового кодексу виключена норма щодо укладення трудового договору на виконання певної роботи.

Суттєвим нововведенням є те, що трудова книжка пред'являється працівником за його бажанням. З власної ініціативи працівник може подавати під час прийняття на роботу характеристики, рекомендації, інші документи, що свідчать про виконання попередньої роботи, резюме.

Роботодавець, на вимогу працівника (на відміну чинного сьогодні трудового законодавства), зобов'язаний вносити до трудової книжки, що зберігається у працівника, записи про прийняття на роботу, переведення та звільнення з роботи.

На відміну від діючого КЗпП України, проект нового Трудового кодексу передбачає укладення трудового договору в письмовій формі у двох примірниках, які підписуються сторонами і мають однакову юридичну силу.

Новим є те, що трудовий договір може укладатися в будь-який час до початку роботи, в тому числі до звільнення працівника з попереднього місця роботи. У цьому разі в трудовому договорі зазначається, що договір укладається на виконання роботи за основним місцем чи за сумісництвом. Сторони вправі підписати трудовий договір у будь-який час після виникнення трудових відносин.

Працівник зобов'язаний стати до роботи в день, визначений трудовим договором. Якщо в день, що визначений в трудовому договорі, працівник не став до роботи, роботодавець вправі відмовитися від раніше укладеного трудового договору і відмовити працівникові в наданій роботі.

Відмова роботодавця допустити працівника до роботи, відповідно до укладеного трудового договору, дає працівникові право вимагати на власний вибір відшкодування моральної шкоди в розмірі заробітної плати за період до дванадцяти місяців з розрахунку тарифної ставки (окладу) або визнання трудових відносин такими, що виникли з дня, визначеного трудовим договором, із стягненням зарплати з розрахунку

тарифної ставки (окладу) за період від дня виникнення трудових відносин, визначеного трудовим договором, до дня починання роботи.

Вище вказані лише основні, але далеко не всі нововведення в проекті нового Трудового кодексу.

Слід зазначити також і про те, що положення проекту пов'язані з чинними законами, враховано норми нового цивільного і господарського кодексів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кодекс законів про працю країни. З постатейними матеріалами Бюлетень законодавства і юридичної практики України. Київ, Юрінкомінтер. Частина I. № 1, 2004.
2. Проект нового Трудового кодексу. Праця і зарплата. Спецвипуск № 42 листопад 2003р.
3. Профспілки - за трудовий кодекс перехідного періоду. Г.Осовий. Пенсійний кур'єр. № 2 від 9 січня 2004р.
4. Проект трудового кодексу. М.Папів. Праця і зарплата. - № 42. -2003р.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2006 РОКУ В УКРАЇНІ

Доп. - Тарасенко М., Юм-62
Наук. кер. – ст. викл. Петракова Т.Б.

За часів незалежності виборча система України пройшла шлях від мажоритарної через змішану мажоритарно-пропорційну до пропорційної (за винятком виборів до сільських та селищних рад). Слід відзначити, що виборчі системи, які застосовуються в Україні при формуванні органів державної влади та органів місцевого самоврядування не в повній мірі забезпечують реалізацію виборчого права, так як на сьогодні в законодавстві щодо виборів існують прогалини, які необхідно ліквідувати, адже саме шляхом виборів формуються органи державної влади та органи місцевого самоврядування в нашій

державі і є невід'ємною частиною існування та розвитку всього суспільства.

Процес формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування відбувається періодично, висвітлюючи недоліки виборчого законодавства, що впливають на повноту реалізації прав виборців. Тому актуальність теми не визиває сумніву.

Метою статті є виявлення впливу виборчої системи України на реалізацію виборчого права суб'єктів та шляхів вдосконалення законодавства, яке регламентує виборчий процес.

Завданням є проаналізувати позитивні та негативні аспекти впливу виборчої системи України на реалізацію виборчого права громадян під час парламентських виборів у 2006 році, загальні засади та особливості виборчого законодавства України, правове забезпечення реалізації виборчих прав громадян, організація та проведення виборів.

Основою теорії і практики виборів, які забезпечують політичне представництво народу, є поняття виборчого права. Як відомо, це поняття має два значення. По-перше, виборчим правом визначають сукупність правових норм, які регулюють порядок організації і проведення виборів. По-друге, виборче право — це право індивіда (громадянина), котрий має статус виборця або статус кандидата на виборну посаду, на участь у виборах. Відмінності у статусах виборця і кандидата на виборну посаду зумовлюють відмінності між правом голосу на виборах, яке визначається як активне виборче право, і правом балотуватися на виборах, або пасивним виборчим правом [1].

Сьогодні принцип загального і рівного виборчого права має універсальне значення для організації і проведення насамперед прямих виборів, що підтверджується його закріпленням у Конституції і виборчих законах. Водночас іноді йдеться і про пряме виборче право. Наприклад, згідно з положеннями частини першої статті 71 Конституції України вибори до органів державної влади та органів місцевого

самоврядування відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Загальність і рівність виборчого права іноді ставиться під сумнів у зв'язку з певними особливостями виборчих систем. Суттєвим є те, що застосування будь-якої з виборчих систем спричиняє так звану втрату голосів. Це означає, що певна частина виборців голосувала за тих кандидатів чи списки кандидатів, які не були обрані або не здобули жодного мандата, і тому виглядає як не представлена за результатами виборів. Значення виборчих систем не треба абсолютизувати: вони мають сприйматися як спосіб визначення представництва, котре не може бути ідеальним хоча б з огляду на відмінності у голосуванні виборців.

Виборча система, які застосовується на парламентських виборах в Україні, регулюється відповідними нормативно-правовими актами і чітко визначена в них. Розглянемо більш детально.

Виборча кампанія 2006 року, як відомо, була для України особливою. Вперше іспит на життєздатність складала нова – пропорційна – виборча система, відповідно до якої парламент формується тільки з представників політичних сил. Уперше за новими правилами утворювалися виборчі округи й формувалися виборчі комісії. Уперше в таких нових умовах працювали організатори виборів.

Вибори до Верховної Ради України 26 березня 2006 року стали четвертими парламентськими виборами в Україні після проголошення незалежності країни в 1991 році. Для проведення парламентських виборів Верховною Радою України 25 березня 2004 року був прийнятий новий Закон України «Про вибори народних депутатів України». Його редакція була змінена 7 липня 2005 року. Тут необхідно пояснити, що в Україні склалася практика, коли під кожен виборчу кампанію приймається новий виборчий закон. Так було й цього разу. І хоч Центральна виборча комісія не завжди позитивно ставиться до прийняття нових законів для кожних нових виборів, але саме цього разу прийняття нового документа було виправданим, більше того –

необхідним. По-перше, нова виборча система вже за визначенням припускає істотні розбіжності порівняно з попередньою як у принципах організації підготовки і проведення виборів, так і в характері виборчих заходів. По-друге, уроки, отримані в ході проведення президентських виборів 2004 року, виявлені недоліки в законодавстві потрібно було врахувати в новому законі, що й зробили законодавці.

У цей закон вносилися низка змін уже й у ході виборчої кампанії, останній раз – за 12 днів до дня голосування. Основні з них полягали в коректуванні порядку утворення дільничних виборчих комісій і можливості членам цих комісій здійснити своє волевиявлення безпосередньо на тій дільниці, де вони працюють. Був також визначений винятковий перелік підстав, з яких можна визнати недійсним голосування на окремій виборчій дільниці. Збільшено також оплату праці членів виборчих комісій, що було надзвичайно важливим для стимулювання роботи.

Відповідно до нової редакції Закону окремі етапи виборчого процесу тепер можуть частково тривати й поза встановленими строками, зокрема, складання й уточнення списків виборців, утворення виборчих округів і припинення діяльності виборчих комісій.

З метою забезпечення належної якості списків виборців у законі було передбачено цілу низку системних нововведень, спрямованих на більш змістовне й системне регулювання їх складання. Ця робота тривала понад шість місяців. Серед найзмістовніших новел порядку складання списків виборців слід зазначити, по-перше, визначення системи органів державної влади та місцевого самоврядування, на які покладено обов'язок надання достовірних відомостей про виборців, здійснення необхідних перевірок з метою уточнення інформації про громадян України. По-друге, завдання щодо складання й уточнення списків покладені на нового суб'єкта – робочі групи обліку виборців, які створювалися в місцевих органах виконавчої влади (у районах) і органах місцевого самоврядування (у містах). По-третє, вперше передбачене

формування списків виборців в електронному вигляді. По-четверте, обробка загальних списків виборців в електронному вигляді здійснюється Центральною виборчою комісією з метою виявлення випадків кратного й неправильного включення громадян у списки. І, по-п'яте, передбачене ознайомлення громадян із загальними списками виборців, а також створення інституту громадського контролю за процесом їх складання.

Але місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, на які згідно з вимогами виборчого законодавства було покладено обов'язки із забезпеченням складання цих списків, у багатьох випадках безвідповідально ставилися до цієї важливої ділянки роботи. Цьому сприяла і відсутність будь-якої відповідальності посадових і службових осіб за неналежну організацію виконання таких важливих повноважень. Тому в Україні назріла нагальна потреба у створенні та підтриманні Державного реєстру виборців. На останніх парламентських виборах у березні 2006 року була вчинена спроба створити такий реєстр виборців, але вона не увінчалася успіхом, хоч і було проведено величезну роботу [2].

Нововведенням стало визначення статусу відкріпного посвідчення як документа суворої звітності й відповідно встановлення жорсткого контролю за їх використанням.

Ключовим етапом у реалізації громадянами свого пасивного виборчого права є висунання й реєстрація кандидатів у народні депутати. В Україні на цих парламентських виборах вони могли бути висунуті від політичних сил. Саме цей момент відзначали деякі спостерігачі у своїх висновках як звуження прав громадян, оскільки незалежні кандидати, що не належать до жодної партії або блоку, не могли балотуватися. У виборах народних депутатів України 2006 року могли брати участь тільки ті політичні партії, які були зареєстровані у встановленому законом порядку не пізніше ніж за рік до проведення виборів.

У списках політичних партій (виборчих блоків) на виборах народних депутатів України 26 березня 2006 року було зареєстровано 7 тис. 747 кандидатів у народні депутати України.

До дня виборів з різних підстав була скасована реєстрація 148 осіб.

Таким чином, загальна кількість кандидатів у народні депутати України на виборах 26 березня 2006 року становила 7 тис. 599 осіб [3].

Вибори висвітлили також роль і діяльність судових органів України із захисту конституційних виборчих прав громадян України. Відмінністю кампанії 2006 року було те, що судові суперечки, пов'язані з виборчим процесом, уперше розглядалися новоствореними адміністративними судами відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, що набрав чинності 1 вересня 2005 року.

Підбиваючи підсумки цієї непростої виборчої кампанії, можна сказати, що серйозний іспит на демократизм, зрілість і вміння обирати владу за новими правилами Українська держава витримала. На підставі здійснення системного аналізу стану законодавчого забезпечення виборів в Україні ми вважаємо за доцільне запропонувати ряд заходів, спрямованих на подолання проблем, які відбулися під час парламентських виборів:

1. Невідкладною необхідністю є питання створення загальнодержавного реєстру виборців. Для цього кроку знову ж потрібно підготувати належну законодавчу базу – адже створити такий реєстр без відповідного закону просто неможливо.

2. Потребує рішучого вдосконалення система адміністрування виборів. Принцип формування складу виборчих комісій політичними силами, на жаль, себе не виправдав, понад те – ледве не поставив вибори під загрозу зриву. Отже, для роботи в комісіях необхідні професійно підготовлені організатори виборів. А для цього треба їх вчити на загальнодержавному рівні, причому закласти цю норму в законі. Вважаємо, що тут нам може знадобитися світова практика підготовки професійних, сертифікованих кадрів для роботи в комісіях усіх рівнів.

3. Як відомо, багато країн уже давно відмовилися від ручного перераховування бюлетенів, що цілком логічно в наш

час стрімкого розвитку передових технологій. Варіанти змін можуть бути різними – від перфорації до електронного зчитування результату волевиявлення виборця, головне – одержати точний результат.

4. Ще однією умовою демократизації виборчих процесів повинна стати зростаюча вимогливість до діяльності партій у ході виборів. Адже й дотепер залишається недостатньо прозорою така істотна складова цієї діяльності, як фінансування. Політичні сили звітують тільки про використання коштів на передвиборну агітацію, інші ж витрати, яких досить багато, є підводною частиною айсберга, значно більшою, ніж видима.

Окрім того, у законодавстві варто передбачити і серйозну відповідальність за недотримання партіями виборчого законодавства, щоб не повторилася, зокрема, така екстремальна ситуація з формуванням виборчих комісій [4].

Також, для вдосконалення виборчої системи і виборчого права необхідно провести систематизацію й кодифікацію виборчого права з позицій потреб та інтересів усього суспільства і держави, а не з позицій інтересів деяких політичних партій чи соціальних груп тощо. Необхідно також піднімати демократичну і політичну культуру виборчого процесу, а ще більше - культуру й відповідальність інститутів представницьких форм демократії, які досить часто забувають, для чого їх обрали і хто обирає.

Отже, наші пропозиції та висновки було б варто покласти в основу подальшої роботи із систематизації законодавства про вибори.

Література

1. Шаповал Т. До поняття виборчого права індивіда. // *Вибори та демократія*. - 2005. - №2(4). - с.23-24.
2. Рабінець М. Законодавче забезпечення виборів та референдумів в Україні // *Юридичний вісник України*. – 2007. - №1. – с.6-7.

3. Рабінець М. Законодавче забезпечення виборів та референдумів в Україні // Юридичний вісник України. – 2007. -№1. –с.6-7.

4. Склярова Н. Формування та використання коштів виборчих фондів політичних партій, виборчих блоків політичних партій-суб'єктів виборчого процесу з виборів народних депутатів України 26 березня 2006 року. // Вибори та демократія.-2006.-№2(8).-с.11-20.

ДОСУДОВЕ СЛІДСТВО: СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Доп. - Ключова А., Ю-42

Наук. кер. - ст. викл. Курдес О.Л.

Однією із важливих і непростих проблем сучасної науки кримінального процесу і законотворців, є проблема реформування діяльності органів досудового розслідування. **Актуальність** даної теми полягає у нагальній необхідності розробки науково-обґрунтованих пропозицій щодо реформування системи органів досудового слідства з метою підвищення ефективності розслідування та попередження злочинів в сучасних умовах. **Основною метою** даної статті є формулювання теоретичної системи знань про створення та подальший розвиток системи органів досудового слідства на основі комплексного історичного та правового аналізу її структурної побудови та функцій.

Останнім часом у широких колах законотворців, управлінців, юристів-практиків, зокрема працівників правоохоронних органів, науковців-правників, відбуваються широкі дискусії з приводу напрямів та змісту реформування системи органів досудового слідства як складової державного апарату кримінально-процесуальної юрисдикції. Питання дізнання та досудового слідства в Україні були розглянуті такими вченими як Губар С.В., Гуляев А.П., Баулін О.І., Галаган І.С., Горницький, Кучинська О.П., Макогон Є. М., Туменко О.Т., Тертишник В.М., Шумило М. Є. та ін.

На погляд Макогон Є. М., у чинному українському кримінальному судочинстві, це найбільш вразлива для порушення прав людини і громадянина частина процесу. Водночас, вона є найменш ефективною, нераціональною і неорганізованою діяльністю, яка складається із відносно ненадійних елементів, оскільки в ній відсутні наукові основи функціональної побудови.[1, с. 17]

Проблеми досудового слідства в силу їхнього великого практичного значення завжди перебували в центрі уваги процесуалістів. За замислом авторів судової реформи під час розробки нового кримінально-процесуального законодавства акцент робився скоріше на судове, ніж на досудове провадження. Актуальність і гострота численних складних проблем у ході здійснення слідчої діяльності викликають в наш час напружену дискусію про те, яким бути на сучасному етапі українському досудовому слідстві.

Ст. 114 КПК визначає повноваження слідчого. Слідчий є процесуально самостійним суб'єктом у кримінальному процесі. Він провадить досудове слідство в кримінальних справах. Слідчий апарат існує в органах прокуратури, в органах внутрішніх справ, в органах безпеки і в податковій міліції.

Слідчий зобов'язаний вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи, вирішення завдань кримінального судочинства, виявити як викриваючі, так і виправдовуючі обвинуваченого, а також пом'якшуючі та обтяжуючі його відповідальність обставини

Туменко О. Т. вважає, що існуюча процедура досудового слідства зберігає притаманні тоталітарному режиму риси відомчого та прокурорського розслідування і не дає можливості ефективно захистити права учасників судочинства, вжити належних заходів з притягнення до кримінальної відповідальності винних у вчиненні злочинів осіб та уникнути безспідставного притягнення до неї невинних.[2, с. 21]

Останнім часом стан криміногенної обстановки в Україні викликає серйозне занепокоєння серед широких кіл

громадськості і працівників державних органів усіх гілок влади. Не знижуються темпи зростання тяжких злочинів, вчинюваних проти громадян, держави і правоохоронних органів.

Заходи, які вживаються правоохоронними органами, не завжди є адекватними, цілеспрямованими діям злочинців.

За таких справ виникає потреба у здійсненні загальнодержавних заходів, спрямованих на вдосконалення різних галузей права, у тому числі кримінально-процесуального законодавства, правового забезпечення діяльності правоохоронних органів, насамперед досудового слідства.

Прокурорсько-слідча і судова статистика, правозастосовна практика свідчать про тенденцію до збільшення кількості справ, які повертаються судами на додаткове розслідування. Серед причин цього можна вказати на низьку якість досудового слідства, недостатній рівень фахової підготовки слідчих.

Шумило М.Є. у своїй статті «Проблеми реформування досудового розслідування» зазначає, що у чинному Кримінально-процесуальному законодавстві простежується дисбаланс прав учасників процесу. Так права підозрюваного, обвинуваченого і захисника чітко закріплені і гарантовані. Діяльність же слідчого і дізнавача обмежена жорсткими рамками. Саме з цієї причини необхідно прийняти Закон України «Про статус та процесуальні і соціальні гарантії слідчих України» (проект Закону від 8 вересня 2003 року схвалений в першому читанні), в якому більш чітко закріпити його процесуальне положення і передбачити систему відповідних гарантій, його діяльності. За чинним КПК, слідчий не захищений ні перед прокурором, ні перед судом. Об'єктом прокурорського нагляду повинна стати не діяльність слідчого взагалі, а законність його процесуальних дій і прийнятих ним рішень. Виклик слідчого до суду і його допит в судовому засіданні є не що інше, як посягання на його процесуальну незалежність, тому що суд і учасники судового розгляду прагнуть при цьому з'ясувати мотиви, якими керувався слідчий в своїх діях, та інші обставини, що вплинули на його внутрішнє переконання. Відтак слідчий повинен давати показання щодо

себе і виправдовувати свої дії і рішення. Саме тому в КПК України слід ввести норму, яка б забороняла допит слідчого як свідка у справі, яку він розслідував. Слідчий не повинен звітуватись перед підсудним, його захисником про роботу, яку він провів у справі, відповідати на запитання підсудного, його захисника, потерпілого, законного представника та інших учасників процесу. Слідчий зібрав докази на підставі закону, дав їм оцінку і надав ці докази суду. Обґрунтованість висновків слідчого перевірів прокурор перед тим, як скерувати справу до суду. Питання довіри до слідчого не можуть обговорюватись і вирішуватись у рамках його допиту як свідка у справі, яку він розслідував як посадова особа і учасник процесу зі сторони обвинувачення.[3, с. 12]

Чинний КПК закріплює рівність сторін обвинувачення і захисту перед судом та принцип змагальності. Про яку рівність прав може йти мова, якщо допит в якості свідка, захисника прямо заборонений законом (ст.69 КПК), а допит слідчого в якості свідка набрав поширеного явища.

У зв'язку з цим необхідно в ст.69 КПК внести зміни - перелік вказаних там осіб доповнити представниками сторони обвинувачення, які здійснювали збір доказів чи підтримували обвинувачення в суді. Тоді можна буде вести мову про рівність сторін обвинувачення та захисту в кримінальному процесі. В законі потрібно передбачити заходи впливу, які вправі застосувати слідчий до порушників порядку в процесі проведення слідчих дій, їх відповідальність у вигляді штрафів за злісне ухилення від явки на виклик слідчого і за відмову від виконання своїх процесуальних обов'язків як особи, участь якої в проведенні слідчої дії є обов'язковою.

На часі вирішення питання про удосконалення існуючих форм і методів прокурорського нагляду за слідчою діяльністю і з цією метою слід запровадити механізм відстоювання слідчим у судовому порядку своїх прав за незалежну оцінку доказів, на розслідування прийнятої до свого провадження кримінальної справи і прийняття у ній процесуальних рішень.

Баулін О. І. вважає, що з метою подальшого вдосконалення слідчої роботи і підвищення її ефективності необхідно законом також визначити професійні вимоги до слідчого, оскільки процесуальна самостійність і незалежність слідчих повинна забезпечуватись і їхніми особистими якостями.[4, с.19] В кримінальному процесі слідчий є однією з важливих фігур, тому за своєю кваліфікацією, рівнем освіти, діловими і моральними якостями він повинен знаходитись поряд з прокурором, суддею, адвокатом. Саме встановлення таких жорстких вимог до слідчих позитивно вплине на якість досудового слідства і популярність професії слідчого. Слідчі підрозділи повинні займатись розслідуванням, як правило, тяжких злочинів, а всі інші необхідно передати органам дізнання. Саме це повинно позитивно вплинути на високу якість слідства особливо, коли розслідуються злочини з підвищеною суспільною небезпекою.

Відомо, що результати роботи слідчого в розкритті і розслідуванні злочинів значною мірою залежать від правильної взаємодії з органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. На жаль, процесуальні аспекти такої взаємодії в законодавчому плані відпрацьовані недостатньо. Необхідно доповнити статтю 114 КПК положеннями про те, що взаємодію організовує і спрямовує слідчий, якому належить виняткове право на вибір конкретних форм взаємодії як процесуального, так і не процесуального характеру. Форми такої взаємодії реалізуються не тільки за ініціативою, а й під безпосереднім контролем слідчого.

Отже, є нагальна потреба надати слідчому також право на дачу органу дізнання вказівок про виконання конкретних оперативно-розшукових заходів, які він вважає за доцільне провести у конкретній слідчій ситуації.

На практиці органи дізнання не знайомлять слідчого з усіма оперативними матеріалами, зібраними в кримінальній справі, яка знаходиться в провадженні у слідчого. Таке положення не може вважатися правильним, оскільки воно пов'язане із втратою значного обсягу інформації, яка могла би бути корисною для слідчого. Деталі, які оперативні працівники вважають не

суттєвими для слідчого, що досконало знає кримінальну справу, можуть бути досить важливими. Крім того, без ознайомлення з первинними матеріалами слідчому важко зробити в повному обсязі висновки про те, чи правильно формально проведено оперативно-розшукові заходи, особливо, коли йдеться про відсутність позитивного результату, а також чи вживалися такі заходи взагалі. Саме тому на мій погляд, у кримінально-процесуальному законодавстві слід закріпити право слідчого на безпосереднє ознайомлення з усіма оперативними матеріалами, зібраними органами дізнання в кримінальній справі, яку він розслідує.

Слідча робота дає кінцеві результати при забезпеченні режиму обмеженої гласності. У разі порушення таємниці слідства вона стає безрезультативною і непотрібною, тобто втрачає всякий сенс. Ось чому велика кількість багатоепізодних і перспективних кримінальних справ про організовані злочинні угруповання, про вбивства на замовлення останніми роками не були доведені до суду. Вирішення питання про співвідношення гласності та конфіденційності (таємниці) слідства вимагає об'єднання спеціальних зусиль законодавця, вчених і практичних працівників.

15 березня 2005 року Президент України видав розпорядження за N 782/2005-рп "Про робочу групу з розроблення концепції утворення та організації діяльності Національного бюро розслідувань України", яким створена відповідна робоча група. Як зазначає Тертишник В. М., реалізація ідей правової держави у сфері правосуддя вимагає чіткого розподілу влади (законодавча, виконавча, судова), неухильного дотримання принципів об'єктивності, неупередженості, процесуальної самостійності і незалежності слідчого. Створення НБР може стати першим і важливим кроком у цьому напрямку. Розслідування є однією з форм державної діяльності. Вона не може належити до виконавчої влади, бо направлена на встановлення істини у сфері судочинства і нерозривно пов'язана з правосуддям та діяльністю судової влади.[5, с. 8]

Час вимагає відокремлення адміністративно-розпорядчих повноважень від функції розслідування та прокурорського нагляду і процесуального контролю.

Отже, вирішення цих та інших проблем на законодавчому рівні сприятиме значному покращенню досудового слідства, а це своєю чергою позитивно вплине на ефективність слідчої роботи. Необхідно використати всі можливості для його подальшого зміцнення та удосконалення.

Література:

1. Макогон Є. Слідчі прокуратури у контексті реформування органів досудового слідства в Україні. // Юридичний журнал України. – 2002р. - №3.
2. Туменко О. Слідчий «на розшук чи на розсуд»? // Право України. – 2001р. - № 5.
3. Шумило М. Є. Проблеми реформування досудового розслідування. // Юридичний вісник України. – 2005р. - №12.
4. Баулін О. До встановлення правового інституту процесуальної незалежності слідчого // Право України. – 1997р. - №7.
5. Тертишник В. Розшукується слідчий. // Урядовий кур'єр. – 2006р. - №7.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ТА ДОГОВІР ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПРАЦЕЮ

Доп. - Півень Л., Варламова Л., Ю-51
Наук.кер. - ст. викл. Чередниченко Н.В.

Мета: Ця стаття має на меті показати відмінність між цивільно-правовими договорами та трудовим договором, які укладаються між суб'єктами трудових правовідносин з метою їх врегулювання.

Актуальність : дана стаття на сучасному етапі розвитку суспільства є актуальною і доцільною як в трудових, так і в цивільних відносинах.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя роботою, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Право на працю в Україні реалізують переважно шляхом укладання трудового договору між працівником та роботодавцем. Водночас, чимало цивільно-правових договорів теж засновані на трудовій діяльності. Тому трудовий договір слід відрізнити від цивільно-правових угод, які пов'язані з працею.

Нормативне визначення поняття «трудовий договір» дане в ст. 21 КЗпП України. Підписуючи трудовий договір, працівник стає членом трудового колективу і зобов'язаний не тільки виконувати певне коло робіт, але й підкорятися внутрішньому трудовому розпорядку: графікові робочого дня, перерв у роботі, черговості відпусток і т.д. Зі своєї сторони, роботодавець відповідно до трудового договору зобов'язується не тільки заплатити працівникові за виконану роботу, але й забезпечити йому умови, необхідні для здійснення трудової діяльності, дотримуватися встановлених законодавством норм охорони праці, а також здійснювати соціальний захист працівника.

Трудовий договір може бути як строковим, так і безстроковим. Строковий договір може укладатися на строк, установлений за узгодженням сторін, або на період виконання певної роботи. При укладанні строкового трудового договору бажано в заяві про прийняття на роботу вказати обставини, що змушують працівника найматися на роботу на обмежений строк.

Необхідно враховувати, що строковий трудовий договір, переукладений один або кілька разів, за винятком вищезгаданих випадків, вважається укладеним на невизначений строк. Є також можливість переходу строкової форми трудового договору в безстрокову. Якщо по закінченні строку строкового трудового договору трудові відносини фактично тривають і жодна із сторін не вимагає їхнього припинення, строковий трудовий договір вважається продовженим на невизначений строк.

У тому випадку, якщо трудовий договір укладається між працівником і фізичною особою роботодавцем, то останній

повинен подати договір на реєстрацію до державної служби зайнятості за місцем свого проживання.

Юридичне визначення договору цивільно-правового характеру на виконання робіт дається в Цивільному кодексі України Існує ряд договорів, які можуть бути укладені між юридичною та фізичною особою. До них відносяться договори підряду, будівельного підряду, на проведення проектних і пошукових робіт, на проведення науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт, про надання послуг, перевезення багажу (пасажира), транспортного експедирування, відповідального зберігання, доручення, керування майном й інші. Кожний з перелічених договорів має свою встановлену типову форму. Як і трудовий, цивільно-правовий договір укладається в письмовій формі та містить у собі опис робіт, які зобов'язується виконати підрядник замовникові, строки виконання цих робіт, а також умови їхньої оплати.

Основними ознаками договору цивільно-правового характеру є наступні:

а) виконавець (підрядник) сам організовує свою роботу та виконує її на свій ризик, на відміну від працівника він не підкоряється правилам внутрішнього трудового розпорядку;

б) за трудовим договором працівника приймають на посаду, включену до штату підприємства, йому гарантуються заробітна плата, гарантії, пільги, компенсації. Фізична особа, що уклала цивільно-правовий договір не включається до штату замовника. На неї не розповсюджуються встановлені трудовим законодавством гарантії та пільги;

в) за цивільним договором оплачується не процес роботи, а її результати; таким чином, не може застосовуватися погодинна оплата праці. Результати роботи визначають після закінчення роботи й оформляють актами прийому-здачі виконаних робіт (наданих послуг), на підставі яких і здійснюється їхня оплата.

г) при здійсненні робіт (послуг) в трудовій книжці виконавця не робиться ніяких записів. Але така робота зараховується в стаж, що надає право на пенсію;

д) обов'язковому державному соціальному страхуванню підлягають особи, що працюють на умовах трудового договору. Громадяни, які виконують роботи (надають послуги) за цивільними договорами про працю, беруть участь у державному соціальному страхуванні тільки на добровільних засадах. Обов'язковими до сплати для цієї категорії осіб є тільки внески на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Головна відмінність між трудовими і цивільно-правовими договорами, пов'язаними з працею, полягає в предметі договору. За трудовим договором працівник зобов'язаний виконувати не якусь індивідуально-визначену роботу, а роботу з однієї або кількох професій, спеціальностей, посад відповідної кваліфікації. Причому по закінченні виконання якого-небудь визначеного завдання трудова діяльність не припиняється; працівник зобов'язаний виконувати будь-яке завдання роботодавця, що належить до його трудової функції, обумовленої в трудовому договорі. Предметом трудового договору є власне праця працівника в процесі виробництва, тоді як предметом цивільно-правових відносин є результат цієї праці.

За трудовим договором працівник знаходиться із роботодавцем у тривалих відносинах.

За цивільно-правовими договорами підрядник зобов'язується виконати на свій страх і ризик визначену роботу за завданням замовника з його або власних матеріалів. За трудовим договором роботу працівників має організовувати роботодавець, створюючи працівникові необхідні умови для виконання роботи, забезпечуючи його сировиною, матеріалами та необхідними інструментами. Працівник має право на охорону праці. У разі ненадання гарантування безпечних умов праці він має право відмовитися від виконання роботи без настання для нього яких-небудь негативних наслідків.

Під час укладання цивільно-правових договорів процес праці виконавця не регламентується. Підрядник сам організовує свою роботу, визначає час початку і закінчення щоденної роботи, розподіляє час роботи і її тривалість на свій розсуд. У випадку виконання завдання за договором підряду та інших договорів

цивільного права процес праці та умови її застосування перебувають за межами зобов'язальних правовідносин. Праця слугує тут лише засобом виконання зобов'язань.

Натомість працівник за трудовим договором у процесі виконання трудової функції має дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку, встановлених на підприємстві, в організації чи установі роботодавця. За трудовим договором працівник зобов'язаний виконати певну роботу у визначений проміжок часу. За цивільно-правовими договорами встановлюється тільки кінцевий термін виконання завдання.

Під час укладання трудового договору працівник зобов'язується виконувати обов'язки, що входять до його трудової функції, особисто своєю працею. Натомість, укладаючи договір підряду, підрядник відповідає за кінцевий результат праці і може залучати до виконання роботи за договором інших осіб. У разі неналежного виконання трудових обов'язків працівник може бути притягнутий до дисциплінарної і матеріальної відповідальності. За договором підряду незалежно від того, хто допустив неналежне виконання договору (сам підрядник або субпідрядники), відповідальність перед замовником несе підрядник, що підписав договір.

Багато вчених-правознавців (Прокопенко В.І., Пилипенко П.Д., Гершанов Е.М., Глозман В.І.) критерієм розмежування трудового і суміжних із ним цивільно-правових договорів називають самостійність (або несамостійність) праці. У випадку несамостійної праці робочою силою працівника розпоряджається не сам працівник, а роботодавець у рамках підприємства, а у межах цивільно-правових відносин виконавець робіт за договором сам організовує працю, і на нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку.

Характерною відмінністю цих видів договорів є те, що в цивільно-правових договорах має місце рівність сторін. У трудовому договорі переважають відносини підпорядкування працівника роботодавцю.

Трудове законодавство забезпечує особі, яка працевлаштовується на роботу за трудовим договором, низку істотних гарантій. Так, роботодавцю забороняється необґрунтовано відмовляти особі у прийнятті на роботу; не допускається будь-яке пряме або непряме обмеження прав або встановлення переваг з обставин, не пов'язаних із діловими якостями працівника (недопущення дискримінації); працівник має право на щорічну відпустку, соціальне страхування та інші трудові і соціально-побутові пільги і переваги. Особа ж, яка працює за цивільно-правовим договором, не має права на оплачувану іншою стороною відпустку.

Таким чином, трудовий договір відрізняється від цивільно-правових договорів, пов'язаних з працею, тим, що працівник виконує роботу визначеного роду відповідно до його професії, спеціальності, посади і кваліфікації, здійснює визначену трудову функцію в діяльності підприємства, організації, або установи та дотримується режиму робочого часу, правил внутрішнього трудового розпорядку. Роботодавець зобов'язаний забезпечити працівника обсягом робіт, а також забезпечити належні умови праці, передбачені законодавством, колективним договором і угодою сторін, і вчасно виплачувати працівникові заробітну плату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопенко В.І. Трудове право. підручник. – Х.,1998.
2. Пилипенко П.Д. Трудове право України. – К.,2004.
3. Гершанов Е.М. Трудовий договір. – М.,1991.
4. Глозман В.А. Трудовий договір. – Пермь,1973.

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА СТВОРЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНІВ

Доп. - Устименко Ю., Юм-62
Наук. кер. – ст. викл. Сінченко Ю.П.

Становлення України як правової держави потребує створення досконалих за змістом і формою законів, чого не

можливо досягти без ефективного застосування законодавчої техніки.

«Юридична техніка – це система засобів, правил і прийомів підготовки компетентними органами юридичних актів».

[1. с.510]

Юридична техніка правотворчості охоплює техніку – юридичні прийоми і правила при виробленні законів та підзаконних актів.

Для ефективної дії та забезпечення верховенства закону в Україні необхідний високий рівень законодавчої техніки.

Юридична техніка покликана якомога точно викласти волю законодавця або інших суб'єктів правотворчості. Цього можна досягти за допомогою вибору найдоцільнішої структури нормативно – правових актів, термінології і мови, способів оформлення змін та доповнень, повного чи часткового скасування та об'єднання цих актів.

При створенні та систематизації правових актів законодавець та інші суб'єкти правотворчості можуть використати такий засіб законодавчої техніки, як перелік.

Практичні та теоретичні проблеми, що виникають при цьому, зумовлюють складності удосконалення практики створення законів, здійснення подальших наукових розробок проблем законодавчої техніки, пов'язаних із конструюванням переліків при створенні законів.

Актуальність даної теми полягає в тому, що техніка побудови переліків при створенні і систематизації законів не є чітко визначеною і тому має певні недоліки, які позначаються на правовій системі держави.

Метою даної роботи є спроба виявити та розкрити найбільш актуальні проблеми застосування правил конструювання переліків при створенні та систематизації законів. Науковою основою роботи є аналіз досліджень вітчизняних вчених та спеціалістів з цього питання: Скакун О.Ф., Ведернікова Ю.А., Ришелюка А.М. та інших.

Перелік як засіб законодавчої техніки – це допустиме правове явище, за допомогою якого забезпечується досягнення

законодавцем мети правового регулювання при створенні та систематизації законів, у якому характеризується якісні та кількісні властивості правових явищ і яке виконує своєрідні, лише йому притаманні функції серед інших засобів законодавчої техніки, основною серед яких є деталізація норм права, що закріплюються у законах та позначаються за допомогою цифр, букв тощо.

У законах України переліки при створенні та систематизації законів переважно застосовуються законодавцем при конструюванні:

- статей законів, частин статей, пунктів частин статей;
- додатків до законів;
- приміток до структурних частин законів(статей, частин статей тощо);
- у законах, що розробляються, переліку законів (чи їх окремих структурних складових), що втрачають чинність у зв'язку із прийняттям цих законів тощо [2,с.131].

Однією із проблем створення переліків є те, що при підготовці законів та інших нормативно – правових актів законодавець не завжди враховує положення зазначених документів, які стосуються вимоги не скасовувати акти в загальній формі. Адже норма, яка передбачає можливість застосування нормативно – правових актів у частині, що суперечить тому чи іншому прийнятому закону, призводить до проблем при застосуванні закріплених у них норм права. У цьому випадку необхідно сформулювати вичерпний перелік нормативно – правових актів, які втрачають чинність у зв'язку із прийняттям іншого закону, що повинно закріпитися в законі, що створюється.

Що стосується формулювання переліків у додатках до законів, то вони можуть розроблятися, як правило, у разі необхідності перерахування тих чи інших, що можуть виникнути при застосуванні законів, юридичних фактів, правовідносин тощо. Важливим є те, що при цьому не порушується логічність і лаконічність викладу тексту закону. Прикладами додатків до законів, які містять переліки, є «

Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком» (додатак до КК України)[3].

Як правило, у законодавчій практиці виникає необхідність у формулюванні переліків у статтях законів чи їх складових, оптимальним варіантом для кращого з'ясування змісту норм права, закріплених у законах, та їх застосування є їх « вичерпний характер». Якщо цього не можна досягти, то потрібно навести « приблизний» перелік [4,с.217]. При створенні переліків законодавець повинен зважати на те, що надмірна конкретизація норм права чи навпаки, закріплення занадто абстрактних норм є недоцільним при побудові переліків, основну роль має відігравати саме природа суспільних відносин, які закріплюються у нормах права. Перш за все, це залежить від вирішення проблеми природи прав людини. Крім того, законодавець повинен при створенні та систематизації законів конструювати переліки відповідно до права, в результаті чого має бути створений закон, зміст і форма якого відповідають праву[2,с.131].

Існують також проблеми при використанні правил та засобів побудови структури законів, у яких конструюються переліки, оскільки в законодавстві не закріплена єдина система нумерації структурних частин закону, в яких сформульовані переліки. Як правило, позначення переліків здійснюється у статтях законів за допомогою арабських цифр чи букв в алфавітному порядку та дужками справа. Однак у цілому відсутня усталена практика їх позначення. Так, у ч. 1 ст. 423 ЦК України перелік сконструйований за допомогою цифр; у ч. 1 ст. 449 ЦК України вони позначені буквами в алфавітному порядку; у ч. 1 ст. 420 та ч. 1 ст. 961ЦК України переліки створені із застосуванням абзаців [5].

Не позбавлене наше законодавство окремих недоліків, що стосуються дотримання вимоги змістовної єдності між приписами, які закріплені в переліках та іншими нормами законів, їх однозначного тлумачення. Так, до прийняття Закону України « Про внесення зміни до статті 41 Сімейного кодексу України» від 20.12.2005 р. протиріччя мали місце між п. 1. ч. 1

ст.41 СК України і ч.4 ст.26 цього кодексу, оскільки у п.1 ч.1 ст.41 Кодексу до цього була передбачена можливість визнання шлюбу недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог, встановлених ч.4 ст.26 цього Кодексу. Проте не в ч.4.а в ч. 5 ст. встановлена вимога про те, що « у шлюбі між собою не можуть бути усиновлювач та усиновлена ним дитина» [6].

Про необхідність обов'язкового дотримання вимоги чіткого формулювання у переліках юридичних конструкцій норм права свідчить формулювання у ст.1 Закону України « Про рекламу» поняття «недобросовісна реклама»: проблеми виникають при відповіді на питання про включення до об'єму поняття «недобросовісна реклама» всіх умов визнання реклами недобросовісною [7].

Таким чином, аналіз проблем застосування правил конструювання переліків при створенні та систематизації законів дозволяє зробити певні висновки.

Формулювання вичерпного переліку нормативно – правових актів, які втрачають чинність у зв'язку із прийняттям певного закону, повинно здійснюватися в законі, що створюється. Застосування переліків, які містяться у примітках, доцільне у разі потреби закріпити юридичні терміни, що вживаються у текстах законів. При створенні та систематизації законів переліки слід конструювати відповідно до принципів права. Необхідно виробити та застосовувати уніфіковані підходи до конструювання переліків при створенні та систематизації законів.

Література:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. – Х., 2001.
2. Ведерніков Ю.А., Грекул В.С. Теорія держави і права: Навчальний посібник.- 4-е вид., доповнення і переробка.- К.: Центр навчальної літератури, 2005.
3. Кримінальний кодекс України зі змінами від 01.12.2005.
4. Ришелюк А.М. Законодавчий процес в Україні. – К., 2004.

5. Цивільний кодекс України зі змінами від 03.11.2004.
6. Сімейний кодекс України зі змінами від 20.12.2005.
7. Закон України «Про рекламу» від 11.06.2003.

ПОРІВНЯННЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Доп. - Карпуша К., Ю-41
Наук. кер. - канд.економ.наук, доц. Валенкевич Л.П.

Функціонування податкової системи пов'язане з багатьма проблемами і суперечностями. За своєю природою податкова система є результатом еволюції податкових відносин і визначається багатьма специфічними факторами. Її існування зумовлене певним етапом, якого досягли суспільні відносини у сфері оподаткування. Ця категорія є своєрідною оболонкою, формою дії податкових механізмів у державі, у якій разом з тим вплив системи на її елементи є взаємопов'язаним.

Податкова система в кожній країні є однією з основних економічних систем. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини.

Україна та Російська Федерація після розпаду СРСР опинилися, в принципі, з однаковими податковими системами. Однак економічні умови, переваги певних політичних та економічних концепцій привели до різних результатів, які були закріплені в формі податкових платежів.

Саме тому дана тема є досить актуальною.

Залишаючись в цілому схожими по формі використовуваних податкових важелів, податкові системи України та Росії характеризуються як спільними так і відмінними рисами.

Поняття «податкової системи» не викликає особливих спорів у спеціальній літературі. Багато вчених розглядають сутність податкової системи як сукупності податків, зборів, платежів. Зокрема Орлюк О.П. податкову систему визначає як «сукупність встановлених у країні податків, зборів та

обов'язкових платежів, які взаємопов'язані, органічно доповнюють один одного та мають різну цілеспрямованість» / 12. /.

Інші автори зазначають / 11. /, що податкова система – це сукупність податків, зборів, інших платежів до бюджету і державних цільових фондів, а також платників податків та державних органів, що здійснюють контроль за обчисленням і сплатою податків.

Законодавчого закріплення поняття податкової системи в Україні та Росії немає.

Податкова система України регулюється законом України „Про систему оподаткування” від 18.02.1997 р. / 1. /. В цьому Законі подається перелік усіх податків та інших обов'язкових платежів, суб'єктів і об'єктів оподаткування, принципів побудови податкової системи тощо.

Механізм сплати кожного окремого податку регулюється відповідними законами, указами Президента, постановами Кабінету Міністрів України (КМУ).

Залежно від компетенції органа, що встановлює податки в Україні розрізняють загальнодержавні податки (ПДВ, акцизний збір, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, державне мито, плата за землю та інші), які встановлюються загальнодержавним законодавством, а також місцеві (мал.1). Місцеві податки й збори – це податок з реклами, комунальний податок, курортний збір та інші. Механізм їх справляння і порядок сплати встановлюється місцевими органами самоврядування відповідно до переліку, і в межах граничних ставок, визначених законодавством України. Суми цих податків і зборів зараховуються до місцевих бюджетів.

Відповідно до Налогового кодексу РФ / 5. /. Податкові платежі в Росії поділяються на федеральні, регіональні та місцеві податки (мал.2).

Федеральні податки Росії діють на території всієї країни і регулюються загальнодержавним законодавством, формують основу прибуткової частини федерального бюджету і, оскільки це найбільш прибуткові джерела, за їх рахунок підтримується

фінансова стабільність бюджетів суб'єктів Федерації і місцевих бюджетів.

Податки республік в складі Російської Федерації і податки країв, областей, автономних округів, інша їх назва регіональні податки встановлюються представницькими органи суб'єктів Федерації, виходячи із загальнодержавного законодавства. Частина регіональних податків відноситься до загальнообов'язкових на території РФ. В цьому випадку регіональна влада регулюють тільки їх ставки в певних рамках, податкові пільги та порядок стягнення.

Місцеві податки, тобто податки міст, районів, селищ і т. д. в понятті «район» з позиції оподаткування не входить район в місті. Представницькі органи (міські Думи) міст Москви та Санкт-Петербургу мають повноваження на встановлення як регіональних так і місцевих податків.

Як і в інших країнах, найбільш прибуткові джерела сконцентровані в федеральному бюджеті. До числа федеральних податків відносять: податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств і організацій, акциз, митні збори. Перелічені податки створюють основу фінансової бази держави.

Найбільші прибутки регіональним бюджетам приносить податок майно юридичних осіб.

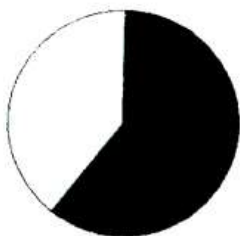
Серед місцевих податків значні надходження забезпечують: прибутковий податок з фізичних осіб, податок на майно фізичних осіб, земельний податок, податок на рекламу і далі велика група інших місцевих податків.

Бюджетний устрій Російської Федерації, як і багатьох європейських країн передбачає, що регіональні місцеві податки слугують лише додатком в прибутковій частині відповідних бюджетів. Головна частина при їх формуванні – це відрахування від федеративних податків.

Закріплені і регулюючі податки повністю або в твердо фіксованому проценті на довгостроковій основі поступають вищестоящі бюджети.

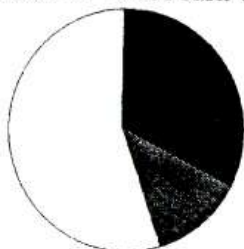
Малюнок 1 Система оподаткування України

- Загальнодержавні податки
- Місцеві податки

Малюнок 2 Система оподаткування Російської Федерації

- Федеральні податки
- Місцеві податки
- Регіональні податки

Системи оподаткування України та Російської Федерації є досить подібними. Спільними податковими платежами є ПДВ, акциз, державне мито, податок з реклами, податок з доходу фізичних осіб, податок з власників транспортних засобів, який в РФ має назву транспортний податок, який відноситься до регіональних, митні збори, збір за паркування, збір за використання місцевої символіки, збір за видачу ордера на вселення до квартири, збори за участь (виграш) на іподромі, збір за проведення кіно та телезйомок, збір за проведення місцевого аукціону.

Земельний податок в Україні відноситься до загальнодержавних, а в Росії до місцевих. Щодо податку на нерухомість, то в Україні він відноситься до загальнодержавних та справляється лише з фізичних осіб у разі дарування або

спадкування нерухомого майна, а в Росії відноситься до регіональних платежів, платниками якого є юридичні та фізичні особи.

Позитивною рисою в системі оподаткування Російської Федерації є введення податкових платежів на майно, до яких відносять регіональний податок на майно організацій та місцевий податок на майно фізичних осіб. Об'єктом даного виду оподаткування є рухоме та нерухоме майно фізичних осіб та організацій. Досить непогано було б введення подібного платежу і в Україні. Саме даний податок може забезпечити досить стабільні та прогнозовані надходження до бюджету країни. Однак, враховуючи особливості економіки України, слід досить виважено підходити до питання встановлення ставки податку в залежності від галузі виробництва, щоб не збільшити і так великий податковий тиск на виробника.

Україна та Росія пов'язані занадто тісними господарськими зв'язками і занадто прозорими кордонами, щоб можна було протистояти відтоку засобів з однієї країни до іншої, якщо в останній більш продумана податкова політика та менший податковий тиск. Тому, мабуть, в найближчий період податковій системі держав повинні уніфікуватися, характеризуватися приблизно однаковими каналами і формами, забезпечуючи приблизно рівний податковий тиск.

Таблиця 1. Порівняння основних податкових платежів України та Російської Федерації

Вид подат	Платник	1	2	3	4	5	6	7
Україна	Росія	Україна	Росія	Україна	Росія	Україна	Росія	
Земельний податок	Платок з доходів фізичних осіб	Державне мито	Фізичні та юридичні особи за здійснення в їх інтересах юридично значущих дій і видачі документів, уповноваженими на те органами.	Особі за здійснення в їх інтересах юридично значущих дій.	Залежить від об'єкта справляння.	Залежить від об'єкта справляння.	Юридично значущих дій і документи видані уповноваженими на те органами.	Юридично значущих дій здійснені на користь фізичних та юридичних осіб.
Власники землі та землекористувачі, у тому числі орендарі.	Громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, як ті, що мають, так і ті, що не мають постійне місце проживання в Україні.	Громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, як ті, що мають, так і ті, що не мають постійне місце проживання в Україні.	Фізичні особи, що являються податковими резидентами РФ, а також фізичні особи, що отримали доходи від джерел, що розміщені в РФ і не являються податковими резидентами.	Фізичні особи, що являються податковими резидентами РФ, а також фізичні особи, що отримали доходи від джерел, що розміщені в РФ і не являються податковими резидентами.	15%	13%	У громадян, які мають постійне місце проживання в Україні, є сукупний оподатковуваний дохід за календарний рік, одержаний з різних джерел, як на території України, так і за її межами.	Дохід отриманий платником податку: 1. від джерел в РФ і від джерел за межами РФ-для фізичних осіб, що є податковими резидентами РФ; 2. від джерел в РФ-для фізичних осіб, що не являються податковими резидентами РФ.
Власники земельних ділянок призначених як для розміщення житлового фонду, так і для ведення с/г чи садівництва.	З і га с/г угідь: для рілля, сіножатей та пасовищ-0,1; для багаторічних насаджень -0,03	До 1,5%-землі житлового фонду і до 0,3% - для ведення с/г та садівництва.	Земельна ділянка, яка перебуває у власності або користуванні, в тому числі на умовах оренди.	Земля призначена для розміщення житлового фонду або ведення с/г.				

1	2	3	4	5	6	7
ПДВ	Особи, обсяг оподатковуваних операцій з продажу товарів яких протягом будь-якого періоду з останніх 12 календарних місяців перевищує 3600 неоподаткованих мінімумів доходів громадян; особи, які ввозять товари на митну територію України або отримують від нерезидента роботи для їх використання або споживання на території України; особи, які здійснюють на митній території України підприємницьку діяльність.	Організації, індивідуальні підприємці, особи, що визнаються платниками податку у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон Російської Федерації.	0%-20%	0%-20%	Операції платників податку з продажу на митній території України, ввезення товарів на митну територію України, вивезення товарів за межі митної території України та надання послуг для їх споживання за межами митної території України.	Операції з реалізації товарів на території Російської Федерації, передачі на території Російської Федерації товарів для особистих потреб, операції виконання будівельно-монтажних робіт для особистих потреб, операції з вивозу товарів на митну територію РФ.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про систему оподаткування» від 18.02.1997;
2. Закон України «Про податок з доходу фізичних осіб» від 22.05.2003;
3. Закон України «Про податок на додану вартість» від 22.05.2003;
4. Закон України «Про плату за землю» від 19.09.1998;
5. Налоговый Кодекс РФ от 5.08.2000 № 23 – ФЗ;
6. Закон Российской Федерации «Об основах налоговой системы в Российской Федерации» от 27.12.1991 №2118 – 1;

7. Біленчук П.Д. Форостовець М.Г. Місцеві податки і збори: правове регулювання. Навч. посібник / За ред. П.Д. Біленчука. – К.: АТІКА, 1999;
8. Гега П.Т. , Доля Л.М. Основи податкового права: Навч. посібник – К.б Товариство «Знання», 1998;
9. Кучерявенко Н.П.Налоговое право: Учебник. – Х.: Консум, 1998;
10. Кушнарьова Т.Є. Кучерявенко М.П. Система податкових органів України. – Х.: «Торсінг», 2000;
11. Онисько С.М. , Тофан І.М.Податкова система : Підручник – Львів: «Магнолія», 2005;
12. Орлюк О.П. Фінансове право: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2003;
13. Основи налогового права: учебное пособие. Под ред. проф. Н.П. Кучерявенко.

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

СЕКЦІЯ “ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ”

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕЯ КАК ПУТЬ К КОМПРОМИССАМ В УКРАИНЕ

Докл. – д-р филос. наук, проф. Вандышев В.Н.

Проблема формулирования и формирования национальных интересов, тесно связанных с понятием национальной идеи, является исторически необходимой и актуально жизненной для любого суверенного государства. Тем более, когда речь идёт о государствах с небольшим опытом самостоятельного существования. Естественно, для нас, считающих себя гражданами Украины, архиважно, что такое национальная идея, и что такое национальные интересы.

Учтём, что национально-демократические и социально-экономические преобразования, происходящие в нашей в значительной мере лежат в плоскости глобальных изменений,

характерных для современных цивилизационных процессов в мире. Всё это требует учитывать проблемы и противоречия, свойственные странам третьей волны демократии, начиная с 1974-1975 гг. Мы видим у себя те же проблемы с равенством политических прав и соблюдением гражданских свобод, зачастую формальный демократизм, возрастающий разрыв между конституционной формой правления и политико-правовой действительностью и т.д.

Идеология всякого организованного сообщества людей (политическая партия, националистическое объединение, конфессиональная группа и пр.) основывается на выраженном единообразии мировоззренческих представлений о смысле жизни вообще, а в частности, о перспективе развития общества, нации, класса, клана или «команды», как сегодня модно говорить. Компромиссы в области идеологии возможны при условии нахождения приоритетов, имеющих общенародное, общенациональное (для всех граждан Украины) значение: повышение стандартов жизни, соблюдение прав человека, свобода совести, социальная справедливость и т.п. Таким образом, очевидно, что основные приоритеты необходимо лежат в области построения гражданского общества.

Существует ряд предлагаемых разными авторами вариантов определения содержания понятия «гражданское общество». Наиболее приемлемым, на мой взгляд, может быть определение Ларри Даймонда: *гражданское общество – это сфера организованной гражданской жизни, которая добровольна, самосоздаваемая, самоподдерживаемая, автономна от государства и ограничивается законным порядком или рядом общих правил* [1, 291]. А посему, гражданское общество включает в себя граждан, которые действуют в гражданской сфере коллективно, чтобы выразить свои интересы, наклонности и предпочтения, обмениваются информацией, достигают общих целей, ставят свои требования к государству и требуют ответственности государственных чиновников.

Как раз в этой области, в области утверждения принципов гражданского общества, возможна плодотворная работа преобладающего большинства сознательных и грамотных представителей общественных и партийных структур, отстаивающих право на свободное выражение своих интересов, на получение объективной информации о том, что происходит в обществе (прежде всего, в экономике, внутренней и внешней политике). Сегодня национальная идея – это поле просвещения и воспитания наших граждан. Если таковая будет отсутствовать, то можно сказать, что у *суверенной* Украины нет исторической перспективы.

Можно ли, обозначенные выше приоритеты гражданского общества, рассматривать применительно к нашей украинской действительности как выражение национальной идеи сегодня? Это вопрос сегодня достаточно сложный для неподготовленного гражданина. Но если через множество каналов коммуникации эти ценности будут повседневно и повсеместно внедряться в сознание и действия людей (начиная, хотя бы с защиты своих прав в объединениях собственников жилья в многоквартирных домах), то можно предположить в обозримом будущем достижение общепризнанности национальной идеи – построение гражданского общества. Несомненно, что решающую роль в этом деле могут выполнить преподаватели вузов, учителя школ, объединения адвокатов, активисты множества общественных и государственных организаций, партийные пропагандисты ряда национально-демократических партий и др.

Важно понять самим и разъяснить другим, что гражданское общество – это сущность посредствующая, которая лежит между личностной сферой и государством. Гражданское общество не включает в себя: 1) личную и семейную жизнь (отдых, развлечения, духовную жизнь человека); 2) предпринимательскую деятельность; 3) политическую борьбу за власть. Поэтому в утверждении ценностей гражданского общества возможно найти просторное поле для компромиссов и объединить подавляющее большинство граждан Украины.

Другой национальной идеей могла бы быть идея правового государства, т.е. государства, в котором соблюдаются все законы. Думаю, что и у этой идеи, как некоего конкретного выхода из сложившегося тупика политико-правового нигилизма, есть перспектива.

Иные ближайшие варианты национальной идеи сегодня предложить трудно. Тем, кто не согласен со мной, я могу предложить назвать общенационального общепризнанного исторического, либо политического, либо культурного, либо военного авторитета или героя. В пору построения развитого социализма это было возможно, но сегодня – нет. В известной мере это обстоятельство также вносит свою деструктивную лепту в нашу жизнь. Но в этом пункте мы уже переходим в другую область нахождения согласия и компромиссов, в область духовной культуры украинского народа.

Литература:

Глобальне відродження демократії / Пер. з англ. Наук. ред., передмова, коментарі та покажчик імен Є. Виноградова. – Львів: Ахілл, 2004. – 464 с.

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ. МИЛОСЕРДЯ

Доп. – Корчан І.М., ЕС-41
Наук. кер. – канд. філос. наук, ст. викл. Бушман І.О.

Кость, брошенная собаке, не есть милосердие;
милосердие - это кость, поделенная с собакой, когда ты голоден
не менее ее.

Джек Лондон

Милосердя... Це слово ми майже щодня чуємо з екранів телевізорів, радіоприймачів, читаємо його у газетах, журналах, зараз його промовляє чи не кожний політик, особливо коли мова йде про отримання якомога більшої кількості голосів виборців. Але чи багато із тих, хто щодня його промовляє, ставиться з милосердям до інших, може зупинитися, не пройти повз чуже

горе? Мені здається, що проблеми етики та моралі у сучасному суспільстві є чи не найбільш важливими. Адже якщо ти комусь не допоміг, то тебе не засудить жоден суд, бо це ж не крадіжка або вбивство. Може подивиться хтось скоса, але ж від цього не помирають. То чи варто бути милосердним, добрим до інших? Скількох проблем можна б було уникнути, якби люди вчасно допомагали один одному, не закривали очі на чужі біди та біль? На мою думку, милосердя, взаємодопомога, доброта – це ті категорії, які повинні бути не просто словами чи визначеннями у нашому житті, а бути однією з основних її частин.

У розв'язанні різноманітних соціальних проблем, що нині стоять перед суспільством, все більшого значення набуває відродження і розвиток благодійної діяльності різних організацій та установ, громадських об'єднань і приватних осіб. Важливою формою їх роботи є милосердя. В радянські часи милосердя довго не отримувало відповідної соціальної оцінки, а такі поняття як добродійність, філантропія, практично, випадали з офіційного вжитку і вважалися як релігійні пережитки. Тому сьогодні ми повинні відновлювати у нашому суспільстві милосердя, як відновлюємо такі етичні та культурні категорії, як національні гордість та самосвідомість, почуття власної гідності.

Що ж таке милосердя? У тлумачному словнику можна прочитати таке: «Милосердя – готовність допомогти комуньбудь або пробачити когось-небудь через співчуття, людинолюбство» [3, ст. Милосердие]. Милосердя – це любов до людей, участь у житті хворих та немічних. Проявляти милосердя можна у вигляді будь-якої допомоги, благочинності, меценатства тощо. Не дарма ще не так давно медичних сестер називали сестрами милосердя. Адже саме ці жінки могли допомогти хворим, особливо пораненим на війні, не лише надавши професійну допомогу, але і поговоривши, розрадивши посмішкою, теплим поглядом. Сьогодні не так багато людей здатні піти на волонтерські роботи у різні організації допомоги бідним, голодуючим, хворим. Звичайно, часто це відбувається через те, що люди недостатньо поінформовані про роботу таких

організацій, але у більшості випадків кожен думає перш за все про себе, про свою сім'ю, близьких, а вже потім про сторонніх. Мало хто з нас по-справжньому бачить хворих та немічних навколо. Ми звикли жити стереотипами, надіями на краще, коли здається, що все погане повинне пройти повз, воно не зачепить нас та наших близьких, а знайде когось іншого, зовсім стороннього. Ми не думаємо, що можемо допомогти сьогодні самі, а завтра допомога може знадобитися нам. Самотність, старість, хвороби існують завжди. Вони вимагатимуть не тільки суспільного піклування, але і більш тонкого індивідуального милосердя та толерантності. Згідно з постулатами релігійної етики, людина має бути милосердною заради блага й спасіння власної душі. У цьому твердженні міститься глибока моральна істина. Суспільство, яке перестає бути милосердним, завдає шкоди насамперед собі. Здатність до милосердя - істинний прояв морального здоров'я суспільства, як і кожної окремої особистості.

Історія знає багато випадків прояву милосердя, меценатства, благодійності, але ще більше імен залишаються невідомими. Багато сучасних колекцій відомих музеїв світу були створені на кошти заможних людей. Саме завдяки їм не були втрачені роботи великих митців минулого. Серед відомих і невідомих меценатів було багато людей, які не могли похвалитися довгим родоводом або відомим століттями ім'ям, але це не заважало їм допомагати іншим. У Сумах добре відоме прізвище цукрозаводчиків Харитоненків. Ця сім'я зробила чимало гарного для нашого міста. Звичайні селяни, вони змогли піднятися до дворян, яким дав герб цар Микола Другий. Але вони залишилися милосердними, допомагали бідним і немічним не лише словом, але і ділом. І сьогодні збереглося чимало споруд у нашому місті, які були побудовані на кошти Харитоненко. Ці розумні люди не лише створили тисячі робочих міст на своїх заводах, але дбали і про здоров'я, освіченість, дозвілля своїх робітників і просто пересічних мешканців міста. На їхні кошти була збудована дитяча лікарня святої Зінаїди, яка могла б стати окрасою і важливим закладом охорони здоров'я

столиць тогочасних держав, був оснований Михайлівський кадетський корпус, а навколо нього збудоване містечко з усією необхідною інфраструктурою, були збудовані дитячий притулок, церкви у місті Суми, довколишніх селах, Москві, гімназії, училища. На кошти Харитоненків виплачувалися стипендії, пенсії, жодного дня не проходило без того, щоб не прийшов лист про допомогу з будь-якого кінця Російської імперії. І кожному намагалися допомогти Харитоненки. Вони допомагали не тому, що їм так хтось велів або це було модно, а тому, що так хотіли, слідували своєму життєвому креду: «И миллионы покорив, не покорились миллионам» [1, с. 67]. Батько і син Харитоненко заробивши свої багатства чесною працею, використали їх на користь суспільства та Вітчизни. Пам'ять про них зберігалася протягом десятиліть, хоча радянська влада і намагалася викоринити навіть згадку про цих великих людей. Таких людей зараз потребує і наше суспільство.

Звичайно, проходять роки, змінюються міста та села, суспільство потребує все нових технічних досягнень, але все ж люди повинні залишатися людьми. Усі вони хочуть, щоб до них ставилися з любов'ю, теплом, ласкою, хочуть любити, дарити добро, радість оточуючим. На мою думку, якими б великими кроками не йшов прогрес, а прості людські цінності, наприклад, спілкування, ніколи не замінять бездушні машини. І саме милосердя є одним із проявів людяності. Саме тим, чим ми відрізняємось від тварин. Адже не праця і не вміння говорити роблять людину людиною. Бажання зрозуміти і допомогти іншому повинні переважати над нашими егоїстичними почуттями. Справді, кожна людина перш за все думає про себе, намагається задовольнити свої потреби, хоча у кожного це проявляється у різній мірі. Хтось думає лише про себе, а інший здатний відмовити собі в чомусь, щоб допомогти ближньому. Сьогодні кількість тих, кому потрібна особлива увага, не зменшується, а збільшується. І ми повинні про це пам'ятати і допомагати повсякчасно. Не відомо, які хвороби будуть забирати людські життя у майбутньому. Але можна точно сказати, що на зміну подоланим прийдуть нові, ще страшніші.

Кожен із нас знаходиться у зоні ризику, але взаємодопомога допоможе у скрутні хвилини. Як відомо слово може вбити і подарувати життя. Важливо пам'ятати, що необережно сказане слово може зруйнувати роки праці. Потрібно бути більш милосердними один до одного, більш вимогливими перш за все до себе, бо ми часто бачимо помилки інших, а свої зовсім не помічаємо.

Ще не так давно велику роль у житті кожної окремої людини і суспільства в цілому відігравали релігія, церква. Але на сьогоднішній день можна з впевненістю сказати, що не так багато людей по-справжньому вірять у Господа, ходять у церкву завдяки своїм переконанням, а не бажанням оточуючим. Раніше милосердя диктувалося церковними нормами та принципами, можна сказати було одним з них. Сьогодні ж люди подекуди відмовляються визнавати релігію частиною свого життя. Жити значно простіше, якщо не слідувати якимось правилам, що написані у старих книжках. Протягом багатьох століть церква і влада йшли поруч, допомагаючи один одному, конфліктуючи, протиборствуючи. Але у питанні милосердя вони були разом. Благодійністю займалися і священники, і вельможі, й імператори. Так, запроваджуючи християнство на Русі, князь Володимир сам закликав людей турбуватися про свого ближнього, відноситися до нього з милосердям. Володимир, за свідченням літературних пам'яток Київської Русі сам велів усякому старцеві й убогому приходити на княжий двір, брати їжу і питво, і гроші з казни. Після татарсько-монгольського спустошення України також проводилася різна благодійна робота, наприклад її проводили православні братства: Львівське, Острозьке, Київське, Запорізька община. Милосердно ставитись до людей закликали у своїх творах українські просвітителі XVIII - XIX століть: Феофан Прокопович, Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Леся Українка та інші. У Росії імператриця Катерина Друга зробила благодійність державною справою. Майже кожна церква або монастир мали у своєму складі сирітський притулок, школу, їдальню для бідних та німецьких, надавали нічліг, допомогу всім, хто цього потребував.

І це не було чимось надприродним. Багато хто передавав свої приватні колекції музеям, галереям і при цьому нічого не вимагав у відповідь. Це сьогодні про якусь незначну допомогу розповідають засоби масової інформації.

Але і сьогодні є люди, які допомагають тим, хто цього потребує. Існує чимало фондів, які збирають кошти, речі, їжу, щоб передати все це саме туди, де воно необхідне найбільше. Двадцятье сторіччя було багате на війни та збройні конфлікти, в яких потерпало чимало мирних людей, які характеризувалися великими людськими втратами. Але ж після закінчення війн потрібно було повертатися до життя, а це зробити завжди не просто, якщо зруйнована вся інфраструктура, промисловість і сільське господарство занедбані. Є організації, які допомагають людям повернутися до нормального мирного життя, знайти своє місце в суспільстві. Але люди помирають не лише під час збройних конфліктів. У зв'язку з тим, що на нашій планеті є місця з несприятливими кліматичними умовами, мільйони людей голодують, рівень охорони здоров'я низький, а рівень захворюваності високий. Отже, цим людям також потрібно допомагати. Цим і займаються різноманітні організації і фонди.

Але ж справжнє милосердя не потребує розголосу, воно не голослівне, не гучне. Навіть допомога одній людині може стати великим ділом, якщо підійти до нього з щирим бажанням допомогти, вислухати, розрадити. Не завжди мова йде про матеріальне. Інколи людині не вистачає спілкування, їй нікому виговоритися, ніхто не хоче її почути. Багато проблем у нашому житті можна було б вирішити, якщо вчасно вислухати. Дуже часто ми відкладаємо на завтра те, що можна зробити сьогодні. Інколи це має серйозні або навіть фатальні наслідки.

Милосердя виникло в часи становлення перших соціумів, як прагнення не словом, а ділом допомогти ближньому, готовність відгукнутися на чужу біду, прийти на поміч. Ця думка підтверджується багатьма науками: історією, археологією, антропологією, філософією. Отже, милосердя виникло дуже давно, можливо при появі перших людей, бо саме допомога один одному була визначальною для існування

сильного роду, племені, общини та інших більш складних форм суспільства. І нашим предкам воно було не чуже. Слов'янські народи завжди визначалися своєю добротою, доброзичливістю, співчуттям.

Я вірю, що найкращі риси збереглися і в нас, нащадках, то потрібно їх не ховати, а використовувати собі і людям на добро. Доброта, милосердя – багатолікі. Потреба в них повсякчасна. Вони – це два крила, на яких тримається людство. Проходять роки, але пам'ять про добро залишається, добрі діла залишаються жити і після смерті їх виконавців. Потрібно бути добрішими один до одного. Отже, милосердя – це перш за все етична та моральна категорія, яка має велике значення у нашому повсякденному житті.

Література

1. Григорьев Д.Н. Востребованные временем. Династия Харитоненко. – Сумы: РИО «АС - Медиа», 2003. – 72 с.: ил. – (Сумщина в именах).
2. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. – 3-те вид. – К.: Либідь, 1995.
3. Большая энциклопедия Кирилла и Мефодия (электронная версия), 2000.

НАУКОЁМКОЕ БУДУЩЕЕ: СТРАТЕГИЯ ВЫЖИВАНИЯ

Докл. – доц. Лебедь А.Е.

Наука последних нескольких десятилетий (если не начинать отсчёт со времён Бэкона и Декарта) наращивает темпы всестороннего вмешательства в жизнедеятельность человека и общества. Многие мыслители прошлого, среди которых необходимо отметить П.Абеляра, У.Оккама, Ф.Бэкона, Р.Декарта и других и являвшихся апологетами сциентизма, видели определяющим, если не единственным средством достижения истины и приумножения знаний в развитии науки.

Наука для них становится чем-то вроде панацеи, универсальным средством получения истинных знаний.

Но дальнейшее развитие науки, обострение экзистенциальных кризисов человечества показало ложность такого подхода, который бы абсолютизировал сциентизм и техницизм. Определяющими стали этические проблемы, решение которых в рамках антропогенного натиска стало первоочередной задачей современного человека. Но наука в своём развитии не стоит на месте. Создавая новые проблемы она, тем самым, создает и алгоритмы их решения, подчас не совсем адекватных в сложившихся условиях. Одной из таких "надежд" человечества можно назвать нанотехнологии и развитие нанонауки.

Нанотехнология – междисциплинарная область науки, которая изучает закономерности физико-химических процессов в пространственных областях нанометровых размеров с целью управления отдельными атомами, молекулами, молекулярными системами при создании новых молекул, наноструктур, наноустройств и материалов со специальными физическими, химическими и биологическими свойствами.

В чем конкретно можно усматривать опасность от распространения нанотехнологий? По нашему мнению – это, во-первых, недостаточный уровень их изученности. Отдельные аспекты нанонауки требуют более взвешиваемого и внимательного рассмотрения, после чего можно будет делать вывод о пригодности той или другой ее области в исторической практике и жизнедеятельности общества, так как говорить об опасности нанотехнологий в целом – неразумно.

Во-вторых, нанотехнологии могут быть опасны, так как предоставляют серьезные преимущества тем странам, которые овладели ими. С одной стороны, можно создавать нанороботов для восстановления микроповреждений организма и продлевать жизнь, а с другой стороны – штамповать биологические нановирусы и убивать таким образом значительно большее количество людей. В этом контексте уместным будет напомнить высказывание "отца водородной бомбы" Э. Теллера: "Тот, кто

раньше овладеет нанотехнологией, займет ведущее место в техносфере следующего века".

Созданные нанороботы могут использоваться в военных целях и вполне возможен нанотехнологический "total control», так как они могут выйти из-под контроля лабораторий и кончиться это уничтожением или сильным повреждением всего живого, поскольку нанороботы более жизнеспособны, они могут оказывать содействие появлению суперинтеллекта, который составит конкуренцию человеку, а предсказать отношение суперинтеллекта к человеку практически невозможно.

Хотя развитие нанотехнологий сегодня выходит из-под контроля, поскольку все больше институтов и компаний начинают работать в данном направлении, но пока будто бы ничто не предвещает бедствия. И вдобавок если бояться будущего, зачем тогда оно нам. Судить о том, как нанороботы будут взаимодействовать с организмом человека, рановато – раньше, чем через десяток лет они едва ли появятся. Да и или появятся вообще, если даже природа не сделала нанометричной структуры, способной к репликации.

Сейчас просматриваются только положительные моменты в развитии нанотехники, и опасаясь еще не достигнутого, мы не сможем увидеть всех перспектив нанотехнологий. Эти предостережения начались с момента выпуска в 1986 г. книги "Машины созидания" Э. Дрекслера. В ней ученый-теоретик и глава Института предвидения – базиса современной нанотехнологической мысли – нарисовал картину утопии как результат грядущей эры нанотехнологий, когда миниатюрные ассемблеры смогут приводить в движение линии сборки атомных масштабов, создавая практически любой воображаемый продукт. Но Э. Дрекслер обратил также внимание на обратную сторону нанотехнологий. Одну из таких проблем он назвал проблемой "серой бездны", в которой ассемблеры реплицируют сами себя до бесконечности, потребляя как строительный материал все, что встречается у них на пути, включая заводы, домашних животных и людей.

Показательной в этом плане является речь премьер-министра Великобритании Т. Блера в Королевском обществе 23.05.2002 г., в частности указавшего на то, что "темпы изменений, все новое и неизведанное вызывает у людей целиком понятное сомнение. Люди встревожены тем, что технология служит причиной дегуманизации общества. Они обеспокоены тем, что ученые противоречат друг другу и их выводам нельзя доверять, а также тем, что государство, как они думают, не способно надлежащим образом регулировать научный процесс. Временами обеспокоенность перерастает в страх, который нагнетается и некоторыми средствами массовой информации" [2, 14].

Литература:

1. Алфьоров Ж. Наука, що стала рушієм цивілізації // Вісник НАН України. – 2003. – №10. – С. 60-63.
2. Блер Т. Про значення науки // Вісник НАН України. – 2003. – №1. – С. 9-17.
3. Пул Ч. Нанотехнологии. – М.: Техносфера, 2004. – 327 с.
4. Ратнер М. Нанотехнология: простое объяснение очередной гениальной идеи. – М.: Вильямс, 2004. – 240 с.

СВОБОДА СЛОВА-ОСНОВА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Доп. – Ніколенко І.С., ПР-34

Наук. кер. – канд. філос. наук, ст. викл. Бушман І.О.

Громадяни України не мають достовірної інформації щодо суспільно – політичних подій. Українське суспільство існує окремо від держави. В українському інформаційному просторі панує офіційна думка і це створює інформаційну нестабільність, яка загрожує нестабільністю суспільства. Впродовж 2003 року значна частина вітчизняних медіа прагнула не так подати громадянам незаангажовану інформацію, як нав'язати заздалегідь сформульовані висновки. На думку експертів, за

рівнем використання маніпулятивних технологій, лідерами були телеканали. Найактивніше використовувалися такі технології, як формування симпатій та формування негативного ставлення, технології поширення образів, відволікання уваги, техніка подвійного стандарту, дозування інформаційної бази, критика не об'єкта, а його оточення, фальсифікація за допомогою алогічного чергування сюжетів.

Ще наприкінці 2002 року у Верховній Раді пройшли слухання щодо додержання в Україні свободи слова. Виступи та свідчення експертів і журналістів на них продемонстрували слушність та обґрунтованість принаймні двох констатацій. По-перше, існування політичної цензури в Україні є незаперечним фактом. По-друге, технології обмежень на свободу слова стають дедалі витонченішими, результуючись як у відповідній редакційній політиці друкованих та електронних медіа, так і у практиці самоцензурування.

Щодо подій, які мають суспільний резонанс, сюжети новин на різних телеканалах або подібні, або тотожні. У коментарях стосовно цих подій перевага надається точці зору Президента та його Адміністрації.

У „темниках” містяться рекомендації щодо використання наступних методів маніпуляції та дезінформування аудиторії:

- замовчування певних фактів чи подій, незбалансоване подання інформації щодо одних політичних сил порівняно з іншими;
- домінування у поданій інформації оціночних суджень над фактами;
- подання фактів окремо від їх загального змістового контексту.

Як оцінюють громадяни України стан зі свободою слова, з чим пов'язана проблема політичної цензури на телебаченні можна побачити з результатів соціологічного опитування, проведеного „Українським демократичним колом” на замовлення Інституту політики (м. Київ) 26 червня – 7 липня 2003 року, вибіркова сукупність якого репрезентувала доросле населення України й охопила всі регіони України. За місцем проживання було опитано 1000 респондентів віком від 18 років. За даними опитування, громадяни України тверезо й критично

оцінюють стан справ в інформаційній сфері. Тільки кожний восьмий (13%) вважає, що в Україні немає проблем зі свободою слова. Водночас дві третини зазначають існування обмежень на висловлювання та поширення думок й оцінок тією чи іншою мірою. При цьому кожний п'ятий (20%) переконаний у повній відсутності свободи слова. І найрадикальніше налаштовані жителі селищ міського типу (25%) та сіл (23%). Саме вони найгостріше відчують деформованість отримуваної інформації.

Респондентів також запитували щодо причин, які породжують проблеми зі свободою слова. Їм пропонувалося вибрати серед наступних варіантів: неповнота законодавчої бази, порушення чинного законодавства центральною владою й порушення законодавства місцевою владою. Ігнорування чинного законодавства щодо діяльності медіа центральною виконавчою владою (37%) та місцевою виконавчою владою (19%) визначається населенням головною причиною проблем зі свободою слова. На відсутність відповідних законів вказує лише (17%). Висновки можемо зробити невтішні. В Україні фактично створено неконституційну модель управління інформаційним простором, де реалізується абсолютно викривлена система подання інформації.

КАТЕГОРІЯ «СВОБОДА СОВІСТІ»: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ

Доп. – ст. викл. Опанасюк В.В.

Аналіз філософської та релігієзнавчої літератури засвідчує відсутність чіткого трактування категорії «свобода совісті». Поряд з філософським та релігієзнавчим, широко використовуються політологічний та правовий підходи до їх витрактування. Плутанина, підміна понять, що виникають в умовах методологічного плюралізму, заважають однозначному розумінню предмета дослідження, тягнуть за собою помилковість міркувань та хибність висновків.

Проблема свободи совісті має теоретичний та практичний аспекти. **Свобода совісті** – фундаментальна загальнолюдська цінність, що визнана системою міжнародного права та національними правовими системами більшості країн світу. У цьому зв'язку необхідно розрізнити свободу совісті в її загальнолюдському (недержавному) та політико-правовому (державному) значеннях. У першому випадку свобода совісті постає як *свобода людини*, тобто невід'ємна та обов'язкова, відприродна можливість її повноцінного існування. У другому – як *політична свобода*, тобто гарантоване та забезпечене державою право, що кореспондується з обов'язками, оскільки право однієї особи є межею свободи іншої. Вказуючи на вищу цінність свободи людини, теоретик лібералізму Бенжамен Констан наголошував, що «особиста свобода – це є дійсна сучасна свобода; політична свобода виступає її гарантом» [1]. Залежно від того, наскільки встановлені державою правові норми кореспондуються з природними правами та свободами людини, в тому числі й у сфері свободи совісті, визначають міру демократичності й справедливості існуючого ладу [2, с. 531].

Сучасне розуміння свободи совісті у філософському контексті означає особливу якісну визначеність людського буття, котра відображає здатність кожної людини вільно, без детермінації зовнішніми, силовими чинниками здійснювати самовизначення в духовній, світоглядній, політичній сферах, а також можливість її зовнішньої творчої та відповідальної самореалізації на основі ціннісно орієнтованого вибору [1, с. 596].

У правовому аспекті свобода совісті – це право сповідувати будь-яку релігію або не сповідати ніякої (ставитися до релігії нейтрально); заявляти чи не заявляти про свої релігійні або антирелігійні переконання; вести пропаганду релігійних та інших поглядів, відправляти релігійні культу, які не повинні порушувати громадський порядок, мораль, використовуватися з політичною метою. Забороняється дискримінація на релігійному ґрунті.

Історично зміст категорії «свобода совісті» змінювався в залежності від рівня розвитку суспільства та держави, ставлення людей до політичних орієнтацій, у першу чергу релігійних.

Домінування релігійного світогляду в період середньовіччя призвело до появи вільнодумства та визначило подальше розуміння свободи совісті з позиції відношення до релігії. Епоха буржуазних революцій XVII-XVIII ст. закріпила таке розуміння на політико-правовому рівні.

Отже, сучасне визначення свободи совісті в її філософському та правовому аспектах постає закономірним результатом історичного розвитку суспільства, уявлень про цінність особистості та особи. Розрізнення цих аспектів дозволяє визначити міру свободи совісті при її реалізації в міжнародних та конституційно-правових актах, а також в оцінюванні результатів реалізації правових норм на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Констан Б.* О свободе у древних в ее сравнении со свободой у современных людей (1819) // *Полис.* – 1993. – №2. – С.97-106.
2. *Політологічний енциклопедичний словник* / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

ПРИНЦИП «ПІЗНАЙ САМОГО СЕБЕ» В РОЗУМІННІ СОКРАТА І СКОВОРОДИ

Доп. – Провозін М.В., ЕФ-65
Наук. кер. – канд. філос. наук, ст. викл. Бушман І.О.

Сократ (470-399 рр. до н. е.) народився жив і навчав у Афінах. Він брав участь у війнах Афінів зі Спартою, відрізнявся мужністю і героїзмом. До активного громадського життя не прагнув, але відрізнявся твердістю переконань і прихильністю до демократії, хоча до демократії афінської був критичним. Жив невибагливо, працював мало, був поганим сім'янином. Говорив,

що чим меншого людина потребує, тим ближча вона до богів. Вільний час присвячував філософським бесідам і диспутам. [1, с. 94]

Сократ принципово не записував свої думки, вважаючи дійсною сферою існування справжнього знання, мудрості – живу бесіду з опонентами, живий діалог, полеміку. [2, с. 34] Все, що ми знаємо про Сократа – це ті записи, що були здійснені його наступниками: Платоном, Ксенофонтом, Аристотелем. Філософія Сократа, яку він пропонував усно, є поворотним пунктом в історії філософії. [3, с. 283] Він швидко зневірився в тому, що дослідження природи зовнішніх речей може привести до щастя. На відміну від спроб багатьох філософів створити картину світу Сократ рішуче повертає напрям філософських досліджень від космосу, природи до людини. [2, с. 34] Він проголошує лозунг стародавніх мудреців: „Пізнай самого себе“. Справжні знання, за Сократом, слід шукати в собі, оскільки безсмертна душа людини, пройшовши повне коло космічних перевтілень, потенційно знає усе. [4, с. 45] І таке знання можна набути лише в безпосередньому контакті з іншими людьми – діалозі, практичній зустрічі умів. Тому метод Сократа сформувався в ході диспутів і бесід, учасником яких він був. Сократ вважав, що кожна людина може мати свою думку, Алу це не тотожно „істинам, які у кожного свої. Істина для всіх є одна“. Досягнення такої істини відбувається через діалог так, що внаслідок руху думки через суперечливі висловлювання позиції суперників згладжуються, однобічність поглядів кожного з них долається, отримується істинне знання. Вважаючи, що сам Сократ не володіє істиною, в процесі бесіди, діалогу він допомагав „народитися істині в душі співрозмовника“. [5, с. 233]

Сократ був іронічним і лукавим. Прикинувшись простаком, він просив свого співрозмовника роз'яснити те, що як здавалося навколишнім, співрозмовник знав. Вміло постановленими питаннями Сократ демонстрував співрозмовнику його незнання предмета як наслідок надмірної зарозумілості. [1, с. 95] Коли співрозмовник остаточно

заплутувався і цікавився думкою щодо цього самого Сократа, той відповідав, що теж не знає відповіді. Сократ був мудрою людиною. Саме йому належить вислів „Я знаю лише те, що я нічого не знаю, але інші не знають і цього“. Але Сократ не говорив, що пізнання не існує. Навпаки, своїми діалогами, запитаннями він допомагав іншим у пошуках істинного знання. Тобто мета сократівського методу, це всебічне обговорення якого-небудь предмету заради визначення істинного знання.

Сократ стверджував, що природа – зовнішній у порівнянні з людиною світ – непізнана, а пізнати можна лише душу людини і її справи. Пізнати самого себе – означає відшукувати-пригадувати накопичені в душі забуті істини: моральні якості, спільні для всіх людей. Упевненість в існуванні об'єктивної істини означає у Сократа, що є об'єктивні моральні норми, що відмінність між добром і злом не відносна, а абсолютна. Пізнання є об'єктивною умовою моральної практики доброго вчинку. Всі людські вади, за Сократом, від незнання і нерозуміння себе та інших людей.

Отже Сократ здійснив радикальну переорієнтацію філософії з вивчення природи на вивчення людини, її душі й морального світу. За Сократом людина – це її душа, а під душею має на увазі розум, мислячу активність і морально орієнтовану поведінку. Душа – господиня й господарка тіла. А також інстинктів, пов'язаних із тілом. Душа – владарювання раціональності над чуттєвою тілесністю. Душа – це свобода. [5, с. 235] Людина, яка володіє собою, досягла божественного стану самодостатності. У цьому стані душа є впорядкованою, добродійною, а отже – щасливою. Щастя – духовний порядок і гармонія душі. [3, с. 285]

Григорій Савич Сковорода (1722-1794) один із найвидатніших представників історії української філософії. Навчався, але не довчився у Києво-Могилянській академії, залишившись на все життя „студентом“ (як він сам себе любив називати). З 1768 року був мандрівним філософом. Він одягався просто, спав не більше чотирьох годин, вставав на світанку, ходив пішки за місто, був завжди веселий, бадьорий,

шанобливий, друзів обирав по серцю їх. [6, с. 430] Чи не найбільш влучним найменням для Сковороди є український Сократ. Дійсно, їх філософські погляди стосовно пізнання багато в чому збігаються.

Предметом філософії Сковорода вважав саме життя. Філософствувати - „перебувати на самоті з собою“, на самопізнання спрямувати людське життя.

Вислів „Пізнай самого себе“, як відомо, був написаний ще над входом до храму Аполлона в Дельфах. [7, с. 130] Його, подібно до Сократа дотримується і Сковорода. Він є близьким до традиційних античних поглядів, висуваючи у філософії ідеал щастя, проповіді самодостатності, стримання, відмови від життєвих благ.

Відчуваючи первісну надломленість буття, що веде до страждання серця, духовного стану смутку, за яким приховані страх і клопіт, він вбачає вихід у досягненні внутрішньої свободи незалежно від зовнішнього світу, зведенні в середину самого себе, подолання пристрастей, помилкової гонитви за принадами світу. [8, с.249]

Для Сковороди самопізнання – акт інтелектуальний, який призводить до знання та розуміння. СENS добродесного життя полягає в перетворенні навколишнього світу відповідно до істини, здобутої саме під час пізнання. У процесі самопізнання людина розкриває саму себе, повертається до глибинних основ свого існування. [7, с. 131] Власне зміст вислову „Пізнай самого себе“ вбачається Сковородою у важливому поділі „мечем духовним“ світу людини навпіл: на зовнішнє і внутрішнє, тлінне і вічне. „Розділити себе усього... Розділити на хвіст і голову“, „Розділіть серця ваші“, „Розділи себе, щоб пізнати себе“. [9, с. 183]

Таким чином вирішення проблеми самопізнання, за Сковородою криється у співвідношенні двох рівнів свідомості, котрі можуть бути охарактеризовані як вузьке, приземлене бачення світу, що концентрується на зовнішньому боці речей, та якісно нове, піднесене, універсальне світосприйняття. Складний процес самопізнання приводить людину до осягнення своєї

природи. Причому той ідеал, до якого прагне людина – це Син Божий. [9, с. 185] Жити в істині для Сковороди – жити в Христі. Кожна людина прагне до самопізнання, бо найкоротший шлях до Бога – через своє серце.

Премудрість єдина для всіх. У цьому відношенні філософствувати повинні всі. Отже справжній центр ваги філософії Сковороди – у відкритті в собі „сина божого“, „внутрішньої“, „духовної“ людини, що є основою миру душевного та істинного „блаженного щастя“. [6, с. 432]

В процесі самопізнання людина приходиться до розуміння того, яка праця найбільше відповідає її природі. Блаженство і справжнє щастя людині приносить праця за покликанням, така, що відбиває природні нахили людини, - „сродна праця“. Він був переконаний що кожна людина має природний нахил до певного роду діяльності, який може зробити її справді щасливою, бо праця за покликанням є бажаною, виконується залюбки і з насолодою. Навпаки „народна праця“, до якої не „лежить серце“, яка нав'язується ззовні є джерелом великого нещастя. Причиною всього нерозумного, спотвореного в суспільстві він вважав працю без покликання, працю з необхідності, примусову працю, або працю з метою збагачення. Сковорода був певен, що щастя доступне всім, бо природа нікого не обділила. [8, с.251] Але природні здібності повинні бути виявлені, розкриті. Лише ретельне вивчення себе відкриває шлях до щастя, спокою, душевної згоди. Кожен повинен пізнати себе, свої природні нахили та здібності. Людина може знайти щастя через самопізнання. Для цього потрібно „жити за натурою“, не спотворювати природи, задовольнятися малим. [6, с. 434]

Жити у відповідності з природою означає для нього не просто слідувати природним факторам, а реалізувати свою „сродність“ до певного виду праці в загальній системі трудової діяльності суспільства. Знайти себе – ось у чому має полягати сенс буття людини. Тільки праця є джерелом і основою людського щастя. Але Сковорода не обмежувався проповіданням тільки особистого щастя, а усвідомлював

важливість громадського життя, в якому щасливий є той „ хто зв'язав свій приватний обов'язок з загальним.“

Література

1. Вандишев В. Н. „Філософія“ .– К.: Кондор, 2005 .– 474с.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. „Історія філософії“ .– К.: Либідь, 2001 .– 408с.
3. Волинка І.І. „Філософія стародавності і середньовіччя в освітньому контексті“ .– К.: Вища школа, 2005 .– 544с.
4. Григор'єв В. Г. „Філософія“ .– К.: Центр навчальної літератури, 2004 .– 248с.
5. Кремень В. Г. „Історія філософії“ .– Х.: Прапор, 2003 .– 768с.
6. Кремень В. Г. „Філософія. Мислителі, ідеї, концепції“ .– К.: видавництво Книга, 2005 .– 528с.
7. Горський В. С. Кислюк К. В. „Історія української філософії“ .– К.: Либідь, 2004 .– 488с.
8. Огородник І. В., Русин М. Ю. „Українська філософія в іменах“ .– К.: Либідь, 1997 .– 328с
9. Тарасенко М. Ф., Русин М. Ю., Бичко І. В. „Історія філософії України“ .– К.: Либідь, 1997 .– 416с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАЦІОНАЛЬНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Доп. - Романенко К., ПР-54
Наук. кер. - ст. викл. Опанасюк В.В.

Становлення України як демократичної правової держави актуалізує необхідність осмислення ролі національної ідеї та релігії як однієї з її складових. Релігійне життя в Україні – це складна система відносин, що включена в загальну структуру громадського життя, розвивається під впливом соціально-економічних, політичних, культурних процесів сучасного

перехідного етапу розвитку суспільства. Рівень релігійності визначає низка факторів, серед яких ключове місце відводиться етнопсихологічним особливостям спільноти. Глибинна сутність релігійності українського народу пов'язана з його національним характером, ментальністю.

Метою дослідження є визначення ролі релігії у формуванні й утвердженні української національної ідеї.

Постановка проблеми зумовлена, принаймні, двома взаємопов'язаними аспектами. По-перше, поняття «державність» та «українська національна ідея» визначають перспективи розвитку української нації. Національна ідея постає формою відображення у суспільній свідомості явищ громадського життя, розуміння мети нації, її ідеалу. Водночас вона є внутрішнім фактором згуртування національної спільноти. По-друге, етичне і конфесійне – суть складові української національної ідеї: релігія тісно пов'язана з національними устремліннями народу, його традиціями, побутом, культурою.

Спроби визначити роль і місце релігії в національному житті українців знаходимо у працях М.І. Корюшка, М.Ф. Рибачука, О.І. Уткіна [2], П.Л. Яроцького, А.М. Колодного [1]. Науковці досліджували релігійний і національний феномени у межах єдиного проблемного поля.

У розвитку української нації взаємозв'язок релігійного й національного чинників виявився ще на ранньому етапі формування українського етносу і був пов'язаний із взаємопроникненням загальнодержавного та язичницьких культів.

Специфічність української нації криється у засвоєнні форм народного побуту, традицій, звичок, психічного складу українського етносу, що відобразилося на появі та еволюції різноманітних форм релігійної культової практики, тобто обрядів, ритуалів, свят тощо. Релігійна церковна практика традиційно використовує національні елементи мистецтва, зокрема живопис в іконографії, народні музичні інструменти, пристосовує національні мелодії до церковно-хорового співу.

Зворотній бік процесу взаємопроникнення релігійного і національного аспектів у розвитку української спільноти виражається у пристосуванні вірувань, релігійного культу до певних елементів духовної культури етносу.

Вагомим є місце церкви, особливо православної, яка поєднує людей навколо релігійної ідеї, займає чітку позицію в культурних процесах, що відбуваються в суспільстві.

Проаналізувавши результати соціологічних досліджень, проведених дослідницьким центром «СОЦІС» наприкінці 2002 року, звернемо увагу на чисельність віруючих в Україні. Загальнонаціональне опитування виявило, що більш ніж 40 відсотків громадян визнали себе атеїстами. Більш ніж 90% релігійно активних громадян – християни, більшість з яких є православними. Приблизно 10% всього населення – члени Української греко-католицької церкви. Прихильниками римо-католицької церкви називають себе 1 млн. громадян, або приблизно 2% всього населення. I

Поряд із цим виявлено, що взаємозв'язок релігії та етносу веде до створення етноконфесійних груп і меншин, вагомий вплив серед яких мають громади баптистів, адвентистів сьомого дня, християн-євангелістів, прихильників Церкви Ісуса Христа святих останніх днів (мормонів) та свідків Єгови, чисельність яких стрімко зростає.

Отже, протягом усієї історії існування української нації відбувалася еволюція і трансформація української національної ідеї, обов'язковим елементом якої була і залишається релігія. У сучасних умовах спостерігається послаблення здатності релігійного фактора відігравати консолідуючу роль і впливати на розвиток суспільних процесів.

Література

1. Колодний А.М., Яроцький П. Л. Історія релігії в Україні. - К., 1999.
2. Рибачук М.Ф., Уткін О.І., Кирюшко М.І. Національне відродження релігії. – К., 1995.

ПОСТПОСТМОДЕРН І ДЕКАДАНС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Доп. - Сафронов І.Г.,
СумДПУ ім. А.С.Макаренка

«Занепад Європи», проголошений О.Шпенглером, сьогодні набуває своєї повноти. Що вимагає нас повернутися до цього питання та до питання про майбутнє людства, про нову епоху. Багато вчених, філософів розмірковували над причинами і характером історії людства, намагаючись тим самим передбачити майбутнє. Але лише деякі намагались описати нову епоху в історії. Найбільш успішними в цьому питанні стали праці О.Шпенглера, М.Бердяєва, А.Дж.Тойнбі і Іоахіма Флорського.

Ми спостерігаємо дивне явище – епоха знищує сама себе. Критика модерну підміняється глузуванням постмодерну, а потім і зовсім байдужістю, відчуженням постпостмодерну, як на це наголошувала Н.Згурська. Час діалогу з Богом підміняє час полілога (А.Арго, Дж.Джойс), у якому гине монополізм іудео-християнської традиції[3]. Відбувається ділення і відчуження, розшарування ідеї веде за собою розшарування суспільства. Загострюються протистояння соціальних груп і класів, культурних течій. Як антитеза маскультури розвивається над швидкими темпами субкультура. Так, якщо індустріальна епоха породила економічну (тобто переважно виробляючу і споживаючу) людину, то «інформаційне суспільство» в певних випадках сприяє формуванню одностороннього розвитку інтелекту, маскультура створює «людину, що розважається»(або насолоджується)[2,4]. У жахливому словоблудстві і «війні всіх проти всіх» (Т.Гоббс) народжується розуміння безглуздості слів і мови взагалі. Постпостмодерн унікальний своїм «мовчанням». Мистецтво як трансформація мови вмирає. Мистецтвом стає саме життя. Коли істиною стає не тільки результат, але й процес (Г.В.Ф.Гегель). Коли будь-яка дія стає творчістю, а будь-який міф – релігією, коли стає безглуздим будь-яке твердження, і людина змовкає. Для людей цієї епохи наступає час

синкретизму-багатовір'я, забобонів, імітованих культів[1,28]. НРТ (новітні релігійні течії), які виникли в 60-70-х рр. XX століття, але в той же час претендують на тисячолітню історію, оголошують тотальну війну культу (стилю), а в сутності – католицизму, православ'ю і буддизму; і водночас створюють сотні нових культів. Постпостмодерн постулює кінцевий поділ суспільства. Виникає два суспільства, два народи. Живе «варварське» суспільство і мертво «цивілізоване». Про перше згадує Г.С.Кисельов: «Майбутнє несе ніби неоархаїку, нове варварство»[2,6]. Це предтечі «Нового Середньовіччя», ті, хто підготує перехід суспільства у нову епоху і знищить мертво «цивілізоване» суспільство. Цей рух має анархічний характер, з установкою проти цивілізації. На наш погляд, небачене розмаїття субкультур можливо об'єднати, охарактеризувавши представника цих рухів терміном junklender (від англ. Junk – смітник і lender - житель). Junklender – людина, що живе на смітнику. Майже вся політична, економічна і культурна діяльність зосереджена у мегаполісах. Надіндустріалізовані і перенаселені міста наповнені декласованими елементами. Людина в мегаполісі, немов на смітнику, залишається покинута сама на себе. Світ перетворюється на великий смітник, де людина втрачає свою національність, втрачає свою домівку і свою сім'ю. Людина відчуває себе самотньою. Виникає необхідність повстання. Це повстання духа проти матерії, віри проти безвір'я. Нове варварство, зруйнував міста, перемістить центр політичного, економічного, культурного життя в село. Прийде нова епоха – «Нове середньовіччя» (М.Бердяєв), вирішальну роль у побудові якої будуть відігравати слов'янські народи, які переймуть естафету домінуючої цивілізації у Західній Європі.

Література:

1. Возняк Тарас. Зауваження на тему постмодерну як цивілізаційної кризи // «І». – 2000. – №19., С. 26-32

2. Киселев Г.С. Постмодерн и христианство // Вопросы философии. – М.: Наука, 2001.-№12. – С.3-15
3. Кірюхін Д.І.Мифоморфні риси дискурсу постмодерну//[електронний ресурс]http://newacropolis.org.ua./ru/sym2003.htm/mifomorfysydyskpostm.htm.

ОСОБЛИВОСТІ ВІРОВЧЕННЯ ТА ДОГМАТИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Доп. – Філіпенко А., ПР-54
Наук. кер. – ст. викл. Опанасюк В.В.

Католицизм – один із основних напрямів християнства, що остаточно сформувався як віровчення і церковна організація після розколу церков у 1054 р. У сучасному світі католицьку віру сповідує понад 1 млрд. чол. Враховуючи результати соціологічних досліджень щодо релігійного складу населення України, що проводилися Центром соціальних та політичних досліджень «СОЦІС» у 2003 р., та загальнонаціональну зацікавленість релігійним питанням, видається актуальним звернутися до католицького віровчення.

Мета дослідження полягає у визначенні основних канонів католицизму в контексті догматичних розбіжностей з православною церквою. Дослідженню цієї теми присвятили свої праці М.Ф. Рибачук [2], К.В. Кислюк [1], П.Л. Яроцький [3], які звернули особливу увагу на соціальний, історичний та політичний аспекти проблеми.

Католицизм – наймогутніша гілка християнства. І православ'я, і католицизм мають спільне коріння, однак у ході дослідження були встановлені виразні відмінності у догматиці, обумовлені конкуренцією за вселенський вплив, а саме:

1. Догмат про «філіокве» – про джерело походження Святого Духа, прийнятий на Толедському соборі у 589 р., з метою боротьби проти еретиків, що не визнавали «єдиносутність» Бога-Отця і Бога-Сина.

2. Учення про чистилище, закріплене на Вселенському Флорентійському соборі 1439 р., згідно з яким чистилище – проміжне місце між раєм і пеклом, де знаходяться не обтяжені смертними гріхами душі грішників.
3. Учення про «наднеобхідні заслуги», добрі справи, зроблені понад релігійний зв'язок.
4. Теорія і практика індульгенцій, – особливих папських грамот про відпущення гріхів їх власникам, – які в XVI ст. були категорично заборонені, внаслідок відвертих зловживань.
5. Піднесене шанування Богородиці – Матері Ісуса Христа Діви Марії (Мадонни), яке почало формуватися вже в IV ст. і було остаточно закріплене в 1964 р. проголошенням її «матір'ю церкви».
6. Учення про верховенство Папи Римського над усіма християнами, безпомилковість прийнятих ним рішень, що пов'язане з претензією католицизму на владу над усім християнським світом.

Відомо, що католицька церква має важелі впливу на громадське, політичне та культурне життя громади. Визначені догмати, а також активна політика Ватикану, направлена на об'єднання людей в єдиний, централізований релігійний світ, сприяє поширенню католицизму на території України. Проте в умовах інтенсивного науково-технічного, економічного та соціального розвитку католицька церква залишається не здатною до трансформації.

Підсумовуючи, вкажемо на те, що зміцненню католицизму у багатьох країнах світу сприяє вчення про спасіння людини, обтяженої первородним гріхом, за допомогою церкви, що володіє «скарбницею добрих справ», опираючись на вчення про Ісуса Христа, Божу матір та святих. Однак через кризу релігійного світогляду існує необхідність трансформації католицького віровчення, оскільки останні з них відбулися наприкінці XIX ст. – на початку XX ст.). Прихильність до закоснілих релігійних догматів значно гальмує розвиток та знижує авторитет католицької церкви.

Література.

1. Кислюк К.В., Кучер О.М. Релігієзнавство: навч. посібник для студентів вузів/Народ. укр. акд.-3-е вид., переробл. і доп. – К.: Кондор, 2004. – 646с.
2. Рибачук М.Ф., Кирюшко М.І. Національне відродження релігії, за ред. док-ра філософ. наук, проф. Рибачука М.Ф. – К.: Освіта, 1997. – 239с.
3. Яроцький П.Л. Релігієзнавство: Навч. посібник – К.: Кондор. – 2004. – 308с.

АБСТРАКТНОЕ И ЕГО РОЛЬ В НАШЕЙ ЖИЗНИ

Докл. – ассист. Швырков А.И.

Абстрактное мы будем понимать в том смысле, в каком его понимал *Дон Хуан* Кастанеды, а именно, как нечто несводимое к материальному, противостоящее материи, возвышающее дух, не каждодневное, таинственное, мистическое. Каждый человек может быть охарактеризован той долей абстрактного, которая содержится в его голове, его мыслях, тем, сколько времени и умственной энергии он тратит на размышления об абстрактном. И сколько времени и сил он тратит на размышления о конкретном, то есть о сиюминутных заботах, проблемах и т.д. И что для него важнее, какая сфера: сфера абстрактного или сфера преходящего, сиюминутного, то есть сфера конкретного. Что определяет его жизнь, первое или второе?

Следует, вероятно, признать, что в настоящее время жизнь огромного большинства людей абстрактное определяет в очень незначительной степени. Все их мысли посвящены заботе о том, как добиться тех или иных материальных благ, как получить чувственные удовольствия. С чем это связано?

Если брать нашу страну, то здесь, вероятно, главная причина – это развал Советского Союза. Развал такого государства, как СССР – это на самом деле не столько экономический и политический крах, сколько крах жизненных принципов и ориентиров людей, его населявших, крах их веры.

Какой бы ни была социалистическая идеология, она создавала в головах большинства граждан СССР *абстрактную доминанту*, или, лучше сказать, *доминанту абстрактного*, которая в той или иной степени пересиливала или, по крайней мере, ослабляла стремление исключительно к материальной выгоде и удовольствиям. Сейчас такой *общей* абстрактной доминанты нет, а все попытки ее создать оканчиваются жалким поражением. Как ближайшее очевидное следствие этого наблюдаем духовную деградацию населения. Особенно все это заметно на примере молодого поколения, людей в возрасте до 20-25 лет. Пожалуй, можно утверждать, что это как раз главная проблема современной молодежи – отсутствие или очень малая доля *абстрактного* в ее голове, или, правильнее сказать, доля влияния, оказываемая абстрактным на ее самоопределение, определение ее жизненных приоритетов, поглощенность, захваченность материальным, конкретным. Именно в этом, надо думать, корень всех социальных бед, ассоциируемых ныне с молодым поколением (молодежная преступность, наркомания, пьянство и т.п.).

Если нет общей абстрактной доминанты, человек старается сам ее создать. Однако это не легко и далеко не каждому это удастся. Родители в этом сейчас мало в чем способны помочь детям, поскольку они сами подобную доминанту утратили. А придет ли Мессия?

ІДЕЯ ПОСТУПУ В ІСТОРІОСОФІЇ «РАНЬОГО» ФРАНКА

Доп. – доц. Артюх В.О.

Ідея поступу, остаточно сформована у XVIII столітті й розвинута вже у XIX, мала багатьох прихильників і серед представників української філософсько-історичної і соціальної думки. Одним з таких українських інтелектуалів, що підпав під вплив цього масового вірування модерної епохи був Іван Франко (1856-1916).

У своїй ранній роботі «Мислі о еволюції в історії людськості» (1881 р.) Франко стверджує: «Щоб одним поглядом обняти всі факти історії, треба стати на вищу точку – загальної еволюції». Визначаючи семантику поняття еволюція, він схиляється до тієї думки, що еволюція (розвиток) – це не лише те, що протистоїть революції, але й виходячи «від первісної дикості чоловіка, містить в собі поступ *яко головний і вироджування (дегенерацію) як побічний, підрядний складник*» [4, с. 81]. Отже, еволюція як родове поняття містить у своєму обсязі й видові поняття прогресу (поступу) і поняття регресу (виродження).¹ Розглядаючи взаємодію між поступом і регресом («поступом назад») мислитель стверджує, що «поступ наперед є проявою первісною, переважаючою і нормальною; поступ назад – проявою пізнішою і хоробливою» [4, с. 82]. Таким чином, Франко не був прихильником ідеї однолінійного поступу. Загальна еволюція не є єдиним процесом, а швидше сукупністю відносно автономних процесів, які включають крім ускладнення та вдосконалення і регресивне спрощення суспільної організації.

Розглядаючи далі процес людської історії під кутом зору еволюції, Франко незважаючи на слабе знання багатьох сторін «теорії наукового соціалізму» все ж таки за аналогією з марксистськими постулатами вибудовує періодизацію людської історії. Еволюція у нього існує у формі стадіального розвитку. І першою такою стадією (добою) на сходинках поступу мислитель називає первісну. У свою чергу ця доба розділяється

---

¹ Для порівняння наведемо співвідношення між поняттями еволюції та поступу у російського релігійного філософа Сергія Булгакова, одного з найбільш глибоких критиків ідеї прогресу з позицій релігійної філософії. Він писав: «теория прогресса является для механистического миропонимания теодицеей, без которой не может, очевидно, человек обойтись. Рядом с понятием эволюции, бесцельного и бессмысленного развития, создается понятие прогресса, эволюции телеологической, в которой причинность и постепенное раскрытие цели этой эволюции совпадают до полного отождествления... Оба учения – о механистической эволюции и о прогрессе, – как бы они ни разнились по своим выводам, – соединены между собою необходимой внутренней если не логической, то психологической связью» [1, с. 9].

на два періоди. Перший – це первісний: «зовсім темна доба розсипного життя людей», за якої «чоловік жив цілковитим звіром по лісах, по деревах і по скалах, не знаючи нічого, не думаючи, не застановляючись, без мови, без віри, без найменшого сліду якої-небудь культури, жив з дня в день в ненаситній, безмірно важкій боротьбі за існування» [4, с. 91]. За першим іде другий період, котрий він за Г.Спенсером називає періодом «панування церемоній та обрядів».

Первісній добі в цілому у найбільш повній мірі притаманна дія дарвіністського закону боротьби за існування. Взагалі самі позитивісти (до ідей яких у багатьох аспектах наближалися й погляди молодого Франка) із задоволенням використовували постулати дарвінізму, прикладаючи їх до соціального життя. Першим соціал-дарвіністом з повним правом можна вважати все того ж Г.Спенсера, у соціологічній теорії якого дарвіністські аргументи займають центральне місце. Молодий Франко джерела суспільного розвитку також вбачає в дарвіністській ідеї закону природного добору, бо «... чоловік, яко звір по своїй організації, навіть яко звір суспільний, стоїть під силою того закону» [4, с. 106]. У первісну добу «...природний добір з поля біологічного переходить на поле соціологічне, і конечна річ, що на тім новім полі мусить прийняти й новий вигляд, не змінюючи, впрочім, своєї істоти» [4, с. 106]. Взагалі, ті моменти соціал-дарвінізму, що так яскраво проявляються у ранній творчості Франка характеризуються однією типовою ознакою – соціальне життя виступає полем безперервної боротьби, конфліктів між індивідами, соціальними групами та інституціями. «Цивілізація і поступ» розпочинаються тоді, коли боротьба за існування переходить від боротьби «кожної одиниці з оточуючою природою за своє існування» на якісно новий рівень – до творення колективних форм існування (асоціацій та кооперації) як наслідку такої боротьби та тепер уже боротьби за існування між такими колективами [4, с. 95]. Втім, незважаючи на застосування Франком до теорії еволюції ідей соціал-дарвінізму, ми не помічаємо у нього відвертого біологічного редуccionізму хоча б

тому, що поширення законів природного добору та боротьби за існування обмежується в основному первісною добою і, що ще важливіше, боротьба за існування виступає лише одним із моментів у діалектичній взаємодії з процесами кооперації і взаємодопомоги. І тут він навіть закидає деяким дарвіністам, які недобачають, що «тільки здруження людей в громади, племена і держави могло розвинути в них тисячні духові спосібності, саму основу всякої культури» [4, с. 95].

Другою добою в історії людства Франко називає «старинний світ», буквально перекладаючи з латинської на українську мову термін *antiquus* (античний). Але як видно з подальшого викладу в це поняття він включає не лише як прийнято історію Греції та Риму, але й країн Стародавнього Сходу. Для цієї історичної доби притаманні дві характерні взаємопов'язані риси: тиранічна форма правління, коли «всі вільні в державі не мали ніякого політичного права супроти царя» [4, с. 117] та рабство («невольництво»), джерелом якого були часті війни. Франко також констатує і специфіку суспільного ладу на Сході, коли визначає роль сільської общини в його історії («Розуміється, що де користь з общинного господарювання рівноважить або й перевищала його недогоди, там воно вдержалося й донині, як на острові Ява, в Індії, Росії і т.д.» [4, с. 114]). Отже, тут можна припустити, що ідеї, які у Маркса і Енгельса врешті вилились у вчення про специфічний «азіатський спосіб виробництва» та можливість переходу в Росії до соціалізму через селянську общину йому були відомі.

Перехід від доби «з старовинного світа до середніх віків» та й увесь наступний період феодалізму розуміється Франком як «почасти регрес, а почасти й прогрес». На початку середніх віків у добу «великої вандрівки народів» однозначно переважає регрес, Франко навіть називає цю добу «одним з найвидніших... збочень в історії» [4, с. 117-118]. Поступ же у порівнянні із стародавнім світом полягає в тому, що «підданство, хоть і в яких диких та грубих формах воно не раз проявлялося, все-таки становить поступ гуманності супроти старинного невольництва»

[4, с. 120]. При характеристиці феодального устрою Франко на перше місце виводить відносини «сюзерен – васал», як результат роздавання земель сюзеренами своїм васалам за особисту відданість і службу, але вся ця феодальна ієрархія можлива лише «на ґрунті кріпацтва і підданства ремісників та хліборобів».[4, с. 119].

Далі настає час четвертої доби – «порядку капіталістичного», який у свою чергу, складається з двох послідовних періодів – спочатку йде панування у виробництві мануфактури, на зміну якій приходить фабричне виробництво. Це час економічної і політичної сили «третьої верстви», до якої він зараховує «багачів і капіталістів» [4, с. 126]. Прогрес на цьому етапі теж має суперечливий і не всеобіймаючий характер. Взагалі, «мануфактура і фабрика – се те тло продукційне» [4, с. 130], яке, у свою чергу, визначає всі сторони суспільного і політичного життя людей.

Таким чином помічена ідея поступу в минулому розповсюджується потім Франком і на майбутнє. Ця примусовість операції пренесення наявного поступу з минулого в майбутнє дозволяє потім Франкові сприймати цей самий поступ як об'єктивний механізм, який свідомістю суб'єкта пізнання лише фіксується і називається, але ні в якому разі не твориться. Отже Франком конструюється бажана модель майбутнього, коли «капітал – здобуток вселюдської суспільної праці, буде й суспільною власністю» [4, с. 133]. Робітники, що стали до боротьби із світом капіталу «швидше чи пізніше», але обов'язково вийдуть із неї переможцями і «тоді остануться на світі тільки люди, робочі люди – ні пониж них, ні повиш них не буде іншої верстви. Робоча спілка між людьми дійде до найдосконалішої, нам тепер звісної ступені» [4, с. 134], – підсумовує Франко свої уявлення про особливості руху людської історії. Без опису цієї останньої доби було незрозуміло куди прямує прогрес людства. А так зрозуміло, що метою поступу є щастя маленької пересічної людини («Людина споконвіку прагне до однієї мети – до щастя» [3, с.33]). Отже, щастя – це наперед визначена мета, яка є таким телеологічним

типом зв'язку, що в'яже минуле, теперішнє і майбутнє в єдиний ланцюг історичного процесу. Це означає, що мета, яка не може не відображати реалії теперішнього часу уявно «виймається» з ніші теперішнього й переноситься в самий кінець майбутнього часу і вже звідти вона керує напрямком прогресу, ніби як магніт, притягуючи його до себе. Якщо послуговуватись категоріальним словником Канта, то таке розуміння мети прогресу в чомусь подібне кантівській регулятивній ідеї.

Але Франко не акцентує особливої уваги на цьому модусі майбутнього. Це власне і приводить до елімінації негативних конотацій ідеї поступу у його сприйнятті. Не задаються, наприклад, такі питання, які задав прогресистській вірі інший представник російської філософсько-політичної думки ХІХ ст. Олександр Герцен: «Якщо поступ, – запитує він, – це мета, то для кого ми працюємо? Хто цей Молох, який мірою наближення трудівників до нього замість винагороди відступає і, на втіху виснаженим і приреченим на загибель натовпам людей, які кричать: «ті, хто йде на смерть, вітають тебе», тільки і може відповісти гірким глузуванням, що після їхньої смерті буде прекрасно на землі. Невже правомірно прирікати сучасних людей на жалюгідну долю... бути нещасними робітниками, які по коліно у багні тягнуть барку... з покірливим написом на прапорі «поступ у майбутньому»... Мета, нескінченно далека, це не мета, а виверт» [2, с. 15].

Така в цілому модель «драбини прогресу» у баченні «раннього» Франка. Це лінійна і оптимістична схема еволюції людства як суми взаємодій прогресивного і регресивного факторів при остаточній першості все ж таки прогресивного.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Булгаков С.Н.* Основные проблемы теории прогресса // Проблемы идеализма. - М., 1902. – С. 1-47.
2. *Герцен А.* С того берега // Литературная газета. – 1990. – №9 (5283).
3. *Франко І.* Наука і її взаємини з працюючими класами // *І. Франко.* Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 24-40.

4. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості // І.Франко. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 76-139.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯРНОЇ МУЗИКИ

Доп. - Попова К. ,ПР-41
Наук. кер. - доц. Козинцева Т.О.

Масова культура визначається як специфічна система творення культурних цінностей, які розраховані на масове тиражування та споживання. Масова музична культура є основною гілкою масової культури, так як лише музика не потребує попереднього осмислення і діє одразу на емоції, викликаючи у слухача певні асоціації. Спрощеність та масовість продукту обумовлює реалізацію ним стереотипів, під якими ми розуміємо стандартизований, стійкий, емоційно-насичений, ціннісно-визначений образ.

Масова музична культура як продукт з найбільшим попитом, стала провідною культурною формою, під впливом процесів глобалізації вона перетворилася на феномен загальносвітового масштабу. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема реалізації стереотипів, соціальних та гендерних, у масовій музичній культурі.

За останніми результатами українських чартів найпопулярнішими можна назвати такі композиції: „ЛМЛ” ВІА ГРА, „А я люблю” Юлія Рай, „Відправила меседж” Н. Могілевська, „Пупсик” Тіна Кароль. Ці композиції протрималися або ще тримаються на основних позиціях в чартах, та деякий час займали 1,2,3 місця. На основі цього можна зробити висновок, що дані пісні насправді представляють сучасну українську масову та поп-культуру.

Наприклад, тексти пісень Т.Кароль жартівливо, але привабливо, зображують жінку хтивою, малоосвіченою та недобррозичливою.Звертання представлені нестлиливими словами,

які виражають примітивне почуття любові та ніжності (*милий, смешной, игривый; пусик, мой сладкий пусик*). Жінка постає покірною, пасивною, при цьому вважаючи, що так і повинно бути. Модель „жіночого щастя” виражається у традиційній формулі „Я на край света, уйду с тобой”, „Твоя улыбка милее всех, эх”, представляючи жіноче сприйняття коханого як єдиного.

Відносини між чоловіком та жінкою примітизуються. Постає подвійний гендерний стереотип, сприйняття і чоловіка, і жінки, як сексуального об’єкту. Довіра, повага та кохання залежать лише від рівня та якості сексуальних відносин.

Проаналізуємо текст останнього хіта Н. Могілевської „Відправила message”, який близько двох місяців не сходив з перших місць в основних чартах країни, таких як М1, хіт-парад „Наше Радіо” та ін.

Лексично і стилістично пісня оформлена просто. Присутні порівняння „Як дві зорі тілами”, „Як море на весь екран”, в яких автор використовує традиційні образи моря та зірок.

Автор вдається до архетипів, використовуючи всім знайому і близьку ситуацію розставання та поривання стосунків. Дівчина самоутверджується лише за рахунок того, що кидає хлопця, який її використовує. Любов зводиться до стандартних відносин і трактування її доволі примітивне „Любов – це велика сила”. Гендерним стереотипом є сприйняття сучасної жінки/дівчини як особи з проблемами лише на інтимно-особистому рівні.

Тема любові є найпопулярнішою у масовій культурі, однак, розглядають, як правило, лише поверхневі аспекти, більшою частиною, це події, які пов’язують молодих людей, сексуальний потяг та бажання бути частиною маси.

Звернімося до пісні „А я люблю” співачки Юлії Бодай.

Стилістично пісня написана досить просто, складні лексичні елементи відсутні. Присутні порівняння (*І я, як сніг, падаю*), метафори (*І все одно мені, що тану, тану, тану на землі*).

Сюжет простий: дівчина обирає, що важить більше, думка подруг, друзів чи кохання, і зрештою робить вибір на користь коханого. Реалізується гендерний стереотип жертвовності жінки, яка живе лише для чоловіка *„І я, як сніг, падаю лише до твоїх ніг”*. Відносини чоловіка та жінки визначає доля, що є типовим для патріархального світогляду

*„Ти не впізнав в мені
долю свою, на жаль.”*

Лексично у текстах переважають словосполучення та порівняння, побудовані відповідно з прикметників та іменників і семантично гендерні стереотипи реалізуються саме через прикметники, які дають дівчині чи жінці відповідну характеристику.

Наприклад,

*„Милый, смешной, игривый
Закроешь глазки и полетим”
„Пупсик, мой сладкий пупсик
Давай за ручку гулять с тобой”
„Солнце, я не ревную
Я знаю сложно любить такую”*

(Тіна Кароль „Пупсик”)

Очевидним є вираження гендерних стереотипів через прикметники, які дають дівчині традиційні характеристики солодкої, вдавано ніжної та пасивної.

Дієслова, з іншого боку, зображують традиційні заняття, реалізуючи таким чином, низку стереотипів щодо жінки.

*„Як вони
Нині назвуть мене?
Нині штовхнуть мене”
„І я, як сніг, падаю
Лише до твоїх ніг”*

(Ю.Бодай „А я люблю”)

Отже, основними лексичними засобами для вираження

гендерних стереотипів у тексті є прикметники й іменники для надання традиційних характеристик жінці як частини патріархального світу, покірної, пасивної, ніжної, люблячої. Дієслова є засобом вираження традиційних занять жінок, - чекання, приниження чоловіком.

Взаємозв'язок масової культури та гендеру реалізується через спрощене сприйняття людини як істоти лише з біологічними та примітивними соціально-побутовими й інтимними проблемами.

Шляхами до вирішення проблеми поширення масової культури на Україні та зменшення поширення гендерних стереотипів є підвищення рівня життя та освіченості населення, виховання смаку та внутрішньої культури, але тоді постає проблема реалізації такої програми. Людська природа, відмінність та кількість думок унеможлиблюють стовідсоткову реалізацію проекту освіти, яка б забезпечила знаннями та зробила б вклад у виховання внутрішньої культури людей, ліквідувавши таким чином споживача масового продукту.

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ВЛАДИ

Доп. - Пікін С.Г., ІН-51

Наук. кер. – доц. Козинцева Т.О.

Тема контролю свідомості людини завжди була дуже гострою. Ще з найдавніших часів керівні шари суспільства прагнули підкорити своїй волі інших. З самого початку свого існування людство прагнуло знань. Первісні люди та перші цивілізації шукали пояснення оточуючим їх явищам у надприродних силах, тому велику владу тут мали жерці, шамани, знахарі тощо, які могли «здобувати» знання зі світу духів. Саме з цих часів починаються перші спроби маніпуляції свідомістю людей через спільні ритуали спілкування з духами предків. Набір методів маніпуляції свідомістю росте і вдосконалюється разом з розвитком людського суспільства. І сьогодні, у часи потужних засобів масової інформації, які дали нове величезне поле для експериментів з громадською думкою,

потреба аналізу основних методів, за допомогою яких влада намагається впливати на людей, постає особливо гостро, тому що людство опинилося на тонкій межі між реальним і віртуальним світами, утриматися на якій дуже непросто. У наш час люди все більше уваги приділяють світу телевізора, радіо і, звичайно, Інтернету, відсторонюючись один від одного, «замотуються» у віртуальну лялечку, з якої потім дуже важко виплутатися. Тому ми вважаємо необхідним розглянути основні методи маніпуляції людською свідомістю і намагаємося проаналізувати можливі наслідки подібного впливу на людину.

Поняття «інформація» - одне з найбільш загальних понять сучасної науки. Якщо розглядати інформацію у рамках системно-кібернетичного підходу, то інформація розглядається з трьох фундаментальних аспектів будь-якої кібернетичної системи: інформаційному, пов'язаному з реалізацією у системі визначеної сукупності процесів відображення внутрішнього та зовнішнього світу шляхом збору, накоплення та обробки відповідних сигналів; керівницькому, враховуючому процеси функціонування системи, напрям її руху під впливом отриманої інформації; організаційному, що характеризує організацію та ступінь досконалості самої системи управління, її надійності, функції, структури та ефективності витрат на здійснення процесів управління всередині самої системи.

Тому необхідною умовою будь-якого процесу керування та/або пізнання, що здійснюється в живому організмі, технічній системі, або в людському суспільстві є процес збору інформації, її передача, накопичення, опрацювання і використання в процесах створення керівних впливів для досягнення мети системи, що керується.

Одним з найдійовіших важелів державної влади при формуванні політичного настрою у країні є використання державних телеканалів. Невипадково і те, що вони є не тільки найвпливовішим, але, часом, і єдиним джерелом інформації для різних регіонів країни. Крім цього державні телеканали працюють на об'єднання населення країни. При усіх перевагах щодо аудиторії основна задача державних каналів – відверта

пропаганда теперішньої влади. Протягом 2005-2006 в Україні (як і у сусідніх країнах, що раніше входили до СРСР) на держаних каналах зменшилася кількість телепередач, у яких висловлювалися не офіційні та не офіціозні твердження. Аналітичні програми нерідко не тільки займаються далеко не аналітикою, а й пропагують відверто авторитарні, антидемократичні погляди. При цьому дефіцит інформації намагаються компенсувати телесеріалами, гумористичними програмами, національною музикою, як правило низької якості.

Вечірня телепрограма складається з наступних компонентів – телесеріал або «мильна опера», ток-шоу, новини та кінофільм. На початку вечора зазвичай іде телесеріал, що звертає відчуття глядача до вигаданих персонажів, затягує його до свого вигаданого світу, відволікає його від життя. Після цього монотонний голос диктора, що несе інформацію «від себе до глядача» та пов'язує його з оточуючим світом сприймається вже на підсвідомому рівні та не розцінюється як об'єктивна дійсність. Яскраві кольори, швидка зміна подій, високий темп викладу інформації у ток-шоу приголомшують глядача і роблять його більш сприйнятливим до того, що йому розповідають. А після цього іде остаточна перемога добра над злом у другосортному кінофільмі, найчастіше бойовику.

Можна привести майже аналогічний ланцюг подій. Спочатку плем'я збирається навколо вогнища (як сучасна родина біля телевізора) та чекають на появу шамана (як глядачі серіалів чекають на наступну серію). Поява шамана яскраво обставлена додатковими ефектами (як то вкидання селітри або солі/натрію у багаття), так само як і поява ведучого ток-шоу. Виникає думка, що саме від нього залежить доля учасників ток-шоу, так само як і доля племені від шамана. Сам процес камлання нагадує монотонний голос диктора теленовин, а ментальний перехід шамана до «іншого» світу дуже схожий на показ подій «того» світу у теленовинах. Саме по собі повернення шамана з «іншого» світу до племені – звістка про те, що він переміг злі духи, та після цього у племені настане безтурботне життя. Аналогічно і у фільмах - кінцівка дуже рідко

буває відмінною від світлої смуги у житті головного героя. Та і власне шамани, як телебачення, мали доступ до інформації, без якої плем'я (чи суспільство) не могло б існувати.

Таким чином телебачення на даний момент являється ЗМІ, що доступний найбільш широкій аудиторії, отже, не дивно, що воно активно використовується панівними структурами для маніпуляції людською свідомістю. Доступність телебачення і обумовлює легкість маніпуляції свідомістю людини за допомогою описаних методів.

ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМ – ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕКА

Доп. - Деркач Ж., ПР-54

Наук. кер. – канд. філос. наук, ст. викл. Бушман І.О.

Говоря наверняка не существует никакой философии кроме экзистенциальной. Наука систематизирует явления. Промышленность занимается полезными вещами, а чем же должна заниматься философия как не изучением бытия (существования) и существующих.

Бытие не есть ни эмпирическая реальность, данная нам во внешнем восприятии, ни та система связей, которая конструируется научным мышлением, ни мир умопостигаемых сущностей.

Бытие есть некая изначальная непосредственная, нерасчлененная целостность субъекта и объекта; познаваемое и познающее в их целостности должны совпасть, и бытие может быть постигнуто только через самое себя. При этом в качестве изначального и подлинного бытия выступает переживание субъектом своего "бытия-в-мире". Бытие в этом контексте понимают непосредственно, в виде собственного бытия - существования, то есть экзистенции.

Экзистенция человека есть его "стояние в просвете бытия"; подлинное, т.е. свободное человеческое бытие связывается с "экстатическим" отношением человеческого существа к истине бытия", с "экстатическим стоянием в истине бытия", "выступанием в истину Бытия".

Экзистенция есть промежуточное звено, соединяющее потустороннее бытие с «миром» как ареной повседневного обезличенного существования. Направленность человеческой реальности на Мир означает неподлинное существование, «заброшенность», а стремление к потустороннему "окликанию бытия" - подлинное существование. Понимание человеком фундаментальной специфичности своего места, статуса и значения в универсуме (экзистенциальное обеспечение связей и отношений мира, ситуации, исторических событий), осознание им своей участности в бытии, признание своей конечности, хрупкости, свободы и ответственности (без чего невозможно достижение аутентичного существования) сопряжены с ощущением "тревоги", "страха", "тошноты". В этих феноменах содержится побуждение к подлинному существованию. «Страх» в экзистенциальном смысле - это ни в коей мере не малодушие, не физический страх, а метафизический ужас - потрясающее человека прозрение. Здесь важно не психологическое содержание феномена страха, а его онтологический смысл, который заключается в том, что человеку вдруг открылась зияющая бездна бытия. Теперь покоя нет, остался только риск решения, каковое отнюдь не гарантирует успеха. Это и есть «подлинное существование», которое вынести куда труднее, чем бездумное существование в рамках заведенного порядка вещей.

Экзистенция определяется как специфически человеческий способ существовать в мире: в отличие от простого (самотождественного) бытия вещи, человек есть несовпадение с самим собой, присутствие с собой и с миром; он - не некая "устойчивая субстанция", а "беспрерывная неустойчивость", "отрыв всем телом от себя", постоянное выступание вовне, в мир. Человек должен постоянно делать себя человеком, его бытие есть постоянная постановка себя под вопрос, и он "должен быть тем, что он есть", а не "просто быть".

Экзистенция определяется как бытие, направленное к ничто и сознающее свою конечность. Структура экзистенции описывается в виде набора модусов человеческого

существования. Такие модусы экзистенции, как забота, страх, решимость, совесть определяются через смерть, как способ соприкосновения с ничто. Поэтому именно в пограничной ситуации человек прозревает экзистенцию как глубочайший корень своего существа. Важнейшим свойством экзистенции является выхождение за свои пределы, или трансцендирование.

С одной стороны трансцендентное - это Бог, и хотя он не познаваем, но все духовное творчество есть выражение стремления к Богу, попытка выразить его, хотя и терпящее крушение из-за невозможности адекватного постижения бога. А продукты этого творчества есть ни что иное, как шифры трансценденции.

С другой стороны трансценденция это ничто, глубочайшая тайна экзистенции.

Личность, является самоцелью, а коллектив при этом выступает лишь как средство, обеспечивающее возможность материального существования составляющих его индивидов. А общество в целом призвано обеспечивать возможность свободного духовного развития каждой личности, гарантируя ей правовой порядок, ограждающий личность от посягательств на ее свободу. Но роль общества, остается, в сущности, отрицательной: свобода, которую оно может предоставить индивиду, является лишь частным ее проявлением - свобода экономическая, политическая и т.д. Подлинная же свобода начинается по ту сторону социальной сферы, в мире духовной жизни личности, где индивиды сталкиваются не как производители материальных благ и не как субъекты правовых отношений, а как экзистенции. Общество, таким образом, лишь ограничивает личность.

По словам Бердяева "личность предполагает существование сверхличного, того, что ее превосходит и к чему она поднимается в своей реализации. Личности нет, если нет бытия выше ее стоящего. Тогда есть лишь индивидуум, подчиняемый роду и обществу, тогда природа стоит выше человека и он лишь часть ее".

Экзистенция есть то, что всегда ускользает от понимания посредством абстракций

Экзистенция есть «внутреннее», которое постоянно переходит во внешнее, предметное бытие. Поскольку предметное бытие выражает собой «неподлинное существование» человека, обретение экзистенции предполагает решающий выбор, посредством которого человек переходит от созерцательно-чувственного способа бытия, детерминированного внешними факторами среды, к «самому себе», единственному и неповторимому.

Экзистенция - это бытийственная характеристика человеческой реальности, поэтому даже на дне падения человек смутно чувствует свою причастность к высшему, как бы ни был он принижен в социальной жизни.

Неподлинное существование стремится к «позитивности», к безграничному самоутверждению за чужой счет.

Подлинное же существование, в противоположность безумной жажде власти, есть признание неотчуждаемой свободы другого наряду с моей собственной свободой - так, чтобы всякий акт моего выбора стал выбором на всех и во имя всех.

Определяя экзистенцию через её конечность, последняя есть временность, точкой отсчёта которой является смерть. В отличие от физического времени — чистого количества, бесконечного ряда протекающих моментов, экзистенциальное время качественно, конечно и неповторимо; оно выступает как судьба и неразрывно с тем, что составляет существо экзистенции: рождение, любовь, раскаяние, смерть и т.д. Экзистенциалисты подчёркивают в феномене времени определяющее значение будущего и рассматривают его в связи с такими экзистенциалами, как «решимость», «проект», «надежда», отмечая тем самым личностно-исторический (а не безлично-космический) характер времени и утверждая его связь с человеческой деятельностью, исканием, напряжением, ожиданием. Историчность человеческого существования

выражается, согласно Э., в том, что оно всегда находит себя в определённой ситуации, в которую оно «заброшено» и с которой вынуждено считаться. Принадлежность к определённому народу, сословию, наличие у индивида тех или иных биологических, психологических и других качеств, всё это — эмпирическое выражение изначально ситуационного характера экзистенции, того, что она есть «бытие-в-мире». Временность, историчность и ситуационность экзистенции — модусы её конечности.

Предметом философии должно стать "бытие", в то время как предмет науки — "сущее". Под "сущим" подразумевается все относящееся к эмпирическому миру, от которого необходимо отличать само бытие. Последнее постигается не опосредствованно (через рассудочное мышление), а лишь непосредственно, открываясь человеку через его бытие, его личное существование, т. е. через *экзистенцию*. В экзистенции как раз и заключена нерасчлененная целостность субъекта и объекта, недоступная ни рассудочно-научному, ни спекулятивному мышлению. В обыденной жизни человек не всегда осознает себя как экзистенцию; для этого необходимо, чтобы он оказался в пограничной ситуации, т. е. перед лицом смерти. Обретая себя как экзистенцию, человек впервые обретает и свою свободу. Свобода состоит в том, чтобы человек не выступал как вещь, формирующаяся под влиянием естественной или социальной необходимости, а "выбирал" самого себя, формировал себя каждым своим действием и поступком. Тем самым свободный человек несет ответственность за все совершенное им, а не оправдывает себя "обстоятельствами". Чувство вины, за все совершающееся вокруг него — это чувство свободного человека (Бердяев).

Свобода - это сама экзистенция, экзистенция и есть свобода.

Свобода это тяжёлое бремя, которое должен нести человек, поскольку он личность. Он может отказаться от своей свободы, перестать быть самим собой, стать «как все», но только ценой отказа от себя как личности. Мир, в который при

этом погружается человек, носит у Хайдеггера название «тап»: это безличный мир, в котором всё анонимно, в котором нет субъектов действия, а есть лишь объекты действия, в котором все «другие» и человек даже по отношению к самому себе является «другим»; это мир, в котором никто ничего не решает, а потому и не несёт ни за что ответственности.

Общение индивидов, осуществляемое в сфере объективации, не является подлинным, оно лишь подчёркивает одиночество каждого перед лицом ничто, которое делает бессмысленной, абсурдной человеческую жизнь, прорыв одного индивида к другому, подлинное общение между ними невозможно.

Единственный способ подлинного общения, который признаёт Камю, — это единение индивидов в бунте против «абсурдного», мира, против конечности, смертности, несовершенства, бессмысленности человеческого бытия. Экстаз может объединить человека с другим, но это, в сущности, экстаз разрушения, мятежа, рожденного отчаянием «абсурдного» человека.

Основное назначение экзистенциализма состоит в том, чтобы в пространстве современной философской мысли, изрезанном сциентизмом и различными формами детерминистского редуционизма, сохранить, заново определить и утвердить специфику человеческого существования (творчество, свободу и личную ответственность).

Всё в мире, в конечном счёте, терпит крушение уже в силу самой конечности экзистенции, и потому человек должен научиться жить и любить с постоянным сознанием хрупкости и конечности всего, что он любит, незащищенности самой любви. Но глубоко скрытая боль, причиняемая этим сознанием, придаёт его привязанности особую чистоту и одухотворённость.

ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ В ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕННЯХ

Доп. – Чабада В., ЕФ-63

Наук.кер. – канд. філос. наук, доц. Кочубей Н.В.

У житті сучасної людини поліфонічне поєднані сенси багатьох культур, що генерують смислову перспективу персонального, особистісного ставлення до життя, що досягається. Можливість і здатність осмислити навколишнє і своє життя з'являється у взаємодії індивіда із зовнішнім світом, у спілкуванні з іншими людьми і самим собою.

Людина осмислює (наділяє сенсами) все, що її оточує, а також власні дії, вчинки, моральне значення своєї діяльності — для самоствердження. На певному рівні оціально-психологічної зрілості особистості в структурі самосвідомості виникає потреба, задовільнення якої являє собою складне і необхідне завдання: осмислення буття людини і визначення сенсу власного життя, свого призначення, покликання.

Якщо звернутися до історії філософсько-етичного обґрунтування сенсу людського життя, то виявляється, що багато сучасних уявлень, теоретичних досліджень з цього питання в своїх обґрунтуваннях сходять до ідей минулого, наповнюючись конкретним змістом даного історичного часу, його культури.

Античні філософи стверджували, що сенс життя міститься в тих формах і засобах життєздійснення, які облагороджують, підносять людину над її природним існування. Розум, знання, здатність творити добро запобігають стихійній течії життя і упорядковують прагнення і цілі людини. Тому сенс життя вбачається в удосконаленні свого розуму, своїх прагнень і здібностей, як тих, що забезпечують вище благо.

Філософсько-релігійне розуміння сенсу життя в середні віки, яке потіснило антропоцентричні погляди античних філософів, зв'язало цінності життя людини з потойбічним, божественним світом і підкорило сенсожиттєвий вибір людини

волі Бога. Тепер сенс життя вбачався у служінні Всевишньому, подоланні в собі гріховності, моральному бутті заради досягнення Божої благодаті.

Епоха Відродження з новою енергією активізувала проблему обґрунтування сенсу життя реальної людини як творчої індивідуальності, яка здатна бути тим, ким бажає.

Питання про призначення людини, значимість її життя, сенс її діяльності незмінно ставить філософсько-етична думка Нового часу. Так, наприклад, І. Кант стверджує, що людина належить, перш за все, до світу умодосяжного, у зв'язку з чим добро, воля і обов'язок, пробуджені власним розумом, визначають, спрямовують і надають цінності людському життю.

Г. Гегель вважав призначення людини в тому, щоб підняти своє окреме існування до загальної природи, що, в свою чергу, пов'язано з опануванням досвіду роду людського, його культури, з прилученням до загальних духовних цінностей і суспільне значимої діяльності.

Отже, *сенс життя* можна визначити як стійку, домінуючу спрямованість моральної свідомості, що безпосередньо виявляється у соціальній діяльності особистості чи суспільної групи і має соціальну цінність. Сенс життя зумовлює провідні ціннісні орієнтації і стратегічні цілі як граничні підвалини вибору способу життя. Базою індивідуального вибору сенсу життя є відображення у свідомості людини об'єктивних основ людського буття, подолання суперечностей між вимогами суспільного ідеалу і змістом власної діяльності, суб'єктивними задумами і об'єктивними результатами і, нарешті, рівень розуміння і обґрунтування свого призначення і покликання.

Щастя — це вищий прояв реалізації сенсу життя особистості. Без усвідомлення сенсу людського буття неможливо зрозуміти, яким чином людина може бути щасливою.

В уявленнях про щастя перевагу має емоційний, почуттєвий бік моральної свідомості, що відбиває високий ступінь внутрішньої задоволеності людини всією своєю

життєдіяльністю чи окремими її моментами на основі самореалізації особистих потреб і здібностей, інтересів і цілей, бажань та ідеалів. Сократ говорив, що щастя — зовсім не радість, задоволення, воно — в іншому: у внутрішньому стані душі, у володінні чеснотами, головна з яких — справедливість. Мислитель був переконаний, що щасливим може бути тільки людина прекрасна душею, справедлива, та, чия душа не зачеплена злом, або, поступившись, прагне звільнитись від зла. Справжнє, істинне щастя — це турбота про свою душу, орієнтація на розум, істину і доброзичливість, прагнення завжди залишатися людиною, зберігати свою внутрішню гідність.

Платон також вважав, що щастя — добродійність, а найвища чеснота — справедливість. Саме вона — справедливість, є ключем до щастя, філософ знаходить справедливість у державі що об'єднує усіх індивідів у єдине ціле, що приборкує індивідуалізм у різних його проявах і здатна, за Платаном, забезпечити щастя. Але у Платона це щастя не особисте, а щастя цілого, держави.

Інших поглядів дотримувався Епікур: краса почуттєвої насолоди, захоплення життям — ось цінності людської душі, яка не вічна, вона розпадається, зникає у вічності, а щастя — явище земне, прижиттєве. Проте, наполягаючи на насолоді, Епікур на живу, яскраву стихію почуттів накладає заборони і норми розумного, стверджуючи, що, якщо жити розумно і морально, можна жити приємно. І йде далі. Блаженство і щастя — це шлях до свободи, звільнення від страхів, журби, страждань. Епікур виступив проти святого: він прагнув звільнити людину від страхів перед невідомим — волею Богів, Рокком, Долею — і відкрити шлях до віри в себе. Саме власна свобода від страхів, заборон робить людину щасливою. А щаслива людина не буде вершити зло.

Християнська релігія забороняла людині любов до самої себе, почуттєві радощі та задоволення. Земне життя короткочасне і завдання в нього інші: підготовка собі раю в іншому, тотойбічному світі, де і очікує щастя. Гуманісти Відродження, а слідом за ними — французькі матеріалісти повстали проти цієї

догми. Вони були свого роду продовжувачами ідей Епіку-ра, але їх світогляд був дітищем свого часу, де вихідною проблемою був пошук можливості сполучення особистих і суспільних інтересів, особистого і суспільного щастя. Вони вважали, що справа держави розсіяти ілюзії, створити ідеальні закони і досконале виховання, що спонукає до дійсного щастя.

Канта хвилювала антитеза: обов'язок — особисте щастя. Він розводить ці поняття, вважаючи, що щастя абсолютно вклоняється вигоді, користі, зраджує добро, тобто суперечить моральності. Найпрекрасніше в людині — служіння обов'язку, вірність йому всупереч пристрасті, успіху. За Кантом, щастя — це моральне щастя, воно дається людині за морально гідне життя.

Гегель зв'язує цю проблему з призначенням людини. Призначення людини як розумної, духовної істоти Гегель бачить у її здатності активно втручатися у зовнішні обставини, підкоряти їх собі, вільно обирати долю, прилучатись до світу людської культури. На цьому шляху людина стикається з безліччю суперечностей, але розум дозволяє не ховатись від них, а переборювати. Щастя пробивається крізь муки і страждання, воно активно, діяльно працює для свого здійснення.

Виведення формули щастя — класична філософська проблема. Множинні спроби реалізації теоретичних схем загального щастя не завершувались успіхом. Нові теоретичні схеми не відповідали потребам більшості. Філософська формула щастя передбачає щастя нелегке, важке, можливість бути щасливим за будь-яких умов життя і приписує тому, хто бажає щастя, остерігатися зовнішніх благ, обмежувати свої потреби, уникати задоволень. Повсякденні ж уявлення про щастя, навпаки, сподіваються на вдачу, щасливий збіг обставин, на досягнення всього, до чого притягує і чого хотілося б мати. Розуміння щастя одного індивіда не співпадає із розумінням іншого.

Безперечно, щастя — це стан душі. Л. М. Толстой чудово зазначив, що щастя не в тому, щоб робити завжди, що хочеш, а

в тому, щоб хотіти того, що робиш. Очевидно, перше, що обумовлює щастя, це здатність до його відчуття. Бути щасливим — означає бути самим собою, усвідомлювати себе у стані задоволеності життям, окремими його актами, досягненням поставленої мети тощо, що, у свою чергу, є ознакою глибини і талановитості особистості, тобто здатності бути щасливим. Сене життя, щастя, обов'язок — це результати ціннісного засвоєння складних зв'язків, суперечностей, сутностей соціокультурних реалій, в яких відбивається моральне ставлення до людини. Відображуючи специфіку буття, творчості і стосунків суспільної людини, вони несуть у собі інформаційне і спонукаюче навантаження, яке орієнтує людську свідомість на вироблення моральних форм життя.

ПРОБЛЕМА ЖИЗНИ ПОСЛЕ СМЕРТИ

Докл. — Шевченко А., ЕФ-63

Науч.рук. — канд. філос. наук, доц. Кочубей Н.В.

Из вопросов одинаково интересных для науки, философии, религии, литературы, самый, быть может, важный и безнадежный, что такое жизнь? На эту тему написано множество работ, трудов, исследований, произведений. Каждая наука, и тем более каждое философское, литературное или религиозное учение предлагает свои варианты объяснений. Складывается впечатление, что ни одно из толкований сути жизни не будет убедительным до тех пор, пока не удастся постичь смысл смерти.

По статистике средний возраст жизни людей 70 лет. И то не все доживают до этого возраста. Да и не все время мы отдаем самой жизни — **23 года** проводим во сне, **10 лет** — безрассудное и безмятежное детство, **10 лет** — учеба. $70 - (23 + 10 + 10) = 27$. **27 лет** нам отдается на жизнь. Мало? Я так тоже считаю. Но, и те самые 27 лет жизни мы зачастую проводим впустую — так, словно смерти никогда не будет. Но она неизбежно приходит и попирает все, чему мы поклонялись в этом мире — красоту,

гений, богатство, власть.. Она все уравнивает. Человек рождается и умирает с пустыми руками.

Надо сказать, что человек греховен изначально, и здесь главное не стать безгрешным, кристально чистым человеком (потому что это невозможно, ибо став совершенным, человек пытается поставить себя наравне с Богом, а это уже само по себе грех, гордость - один из главных пороков человека, ибо за это падший ангел был изгнан из рая), а как бы научиться жить с этой греховностью, понимать свою слабость, научиться искреннему раскаянию. Потому что сам грех он не так страшен, когда человек осознает это и пытается измениться, борется со своими страстями; страшно то, когда человек перестает понимать, что он совершил какую-то ошибку, подлость, относится к этому как к должному, когда стирается та грань, которая как бы отделяет добро и зло, праведные поступки и порок.

Главная идея в Библии, цель жизни человека - это раскаяние и покаяние. И в своих молитвах, хороших, благих делах человек приближается к Богу.

В Библии сказано: "Человекам положено однажды умереть, а потом суд..." Человеческая жизнь это единственный определенный период испытания, после которого нет "второго шанса", но только Божий суд, правильный и милосердный над человеком в соответствии с состоянием его души при конце жизни может вынести конечный приговор.

В Древней Греции у людей бродили самые противоречивые взгляды на жизнь после смерти.

Согласно одной точки зрения тени живут в могилах, подземных пещерах или глубоких разломах, где они могут принимать вид змей, мышей, летучих мышей, но никогда не могут превращаться вновь в людей.

По другой версии души царей-жрецов обитали в определённой зримой форме на острове мёртвых.

Третья точка зрения была такова: тени мёртвых снова могут стать людьми, если они войдут в бобы, орехи или рыбу, которые будут съедены их будущими матерями.

По четвертому поверью тени умерших уходят далеко на север, где никогда не светит солнце, и иногда возвращаются в виде оплодотворяющих дождей.

По пятой версии тени мёртвых уходят далеко на запад, где солнце садится в океан и существует мир духов, похожий на обычный мир.

Шестая точка зрения гласит, что мёртвые получают наказание в зависимости от того, как они прожили свою жизнь. К этому варианту орфики в своё время добавили теорию переселения душ, причём сам процесс можно контролировать, используя соответствующие магические формулы и заклинания.

Надо сказать, что мифы небольшого греческого народа, который пытался осмыслить всё происходящее вокруг него, легли в основу общечеловеческой культуры, и обладают столь притягательной силой и так глубоко проникли в представление и образ мыслей современного человека, что он, часто, не отдавая себе в этом отчёта, в самой обыденной речи говорит о “паническом страхе” (а это проделки бога Трояна, любившего наводить безотчётный ужас на людей), об “олимпийском спокойствии” (которым обладали боги, обитающие в священной горе Олимп), о “титаническом усилии” и “гигантских размерах” (а ведь титаны и гиганты - порождения богини Земли).

Греко - римская мифология настолько глубоко проникла в русскую и зарубежную литературу, что человеку, читающему стихотворения А.С.Пушкина, не всегда будет ясен лирический смысл, если он не знает о мифологических персонажах.

А в “Божественной комедии” Данте, путешествуя по загробному миру, мы видим его таким, каким он представлялся писателю. “Комедия” изумительна и неповторима тем, что в ней неожиданно встречается слияние христианской мифологии и греческой. По пути духовного очищения мы встречаем Лючию, христианскую святую, просвещающую благодать и Афродиту, греческую богиню любви. Одновременно Пресвятую Деву Марию и Артемиду, богиню охоты, Моисея и Харона, чертей и циклопов и так далее.

В “Комедии” присутствует идея Возмездия, но этой темы лучше коснуться в произведении М.А.Булгакова “Мастер и Маргарита”.

А в “Божественной комедии” Данте, путешествуя по загробному миру, мы видим его таким, каким он представлялся писателю. “Комедия” изумительна и неповторима тем, что в ней неожиданно встречается слияние христианской мифологии и греческой. По пути духовного очищения мы встречаем Лючию, христианскую святую, просвещающую благодать и Афродиту, греческую богиню любви. Одновременно Пресвятую Деву Марию и Артемиду, богиню охоты, Моисея и Харона, чертей и циклопов и так далее.

В “Комедии” присутствует идея Возмездия, но этой темы лучше коснуться в произведении М.А.Булгакова “Мастер и Маргарита”.

Идея Возмездия является главной идеей произведения.

У Булгакова присутствует своя собственная теория о жизни после смерти. И эта теория, которую писатель считает самой верной и справедливой, вложена в уста Воланда: “Каждому будет дано по его вере”. Несколько странно, что автор вкладывает это изречение в уста сатаны. Булгаков и сам не раз говорил в кругу друзей: “Судимы сообразно с делами своими” и в своём романе он в полной мере выразил все свои убеждения и представления о загробной жизни.

Борьба добра и зла. Мир зиждется на борьбе противоположностей. Булгаков М.А. провозглашает идею единства добра и зла. “Свет не может существовать без тени”.

По этому писатель берёт в эпиграф слова Гёте из “Фауста”:

“Я - часть той силы,
что вечно хочет зла
и вечно совершает благо”.

Среди всех вещей, которыми гордится человек, непревзойденное значение занимает его ум. Именно он позволяет ему знать, что существует такое явление, как смерть, и размышлять о его значении. Животные не могут делать этого; они не осознают и не предвидят, что придет день и они

погибнут. Перед животними не стоить проблема смерті или трагедії смерті. Вони не спорять о воскресенні и вечной жизни. Лишь люди могут спорить об этом, что они и делают. Вывод из такого спора чаще всего заключається в том, что эта жизнь єсть всё.

ПРИНЦИПИ ТА ОБРЯДИ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Доп. - Ігнат'єва О.І., ПР-51

Наук. кер. – ст. викл. Опанасюк В.В.

Протестанти – загальна назва християнських громад, що утворилися в XVI ст. Лютеранство, як один з найпоширеніших напрямків протестантизму, опирається на вчення Мартіна Лютера (1483-1546), діяча Реформації в Німеччині.

Провідний дослідник принципів протестантизму Макс Вебер вказує на конкретний набір соціальних переконань, який включає в себе протестантська етика:

- доктрину зумовленості (світ ділиться на тих, хто одержав Божу благодать, і на тих, хто проклятий; перехід видається неможливим);
- мирський аскетизм як форму здійснення служіння Богу й одержання доказу своєї обраності (успіх у мирських справах побічно вказує на обраного для Порятунку);
- раціоналізацію життя, заперечення містицизму й магії, трансцендентальність, незбагненність Бога, виконання мирських обов'язків (покликання) як єдину бажану форма релігійної (етичної) поведінки. Модель М. Вебера схематично можна зобразити таким чином: переконання $\implies$ поведінка $\implies$ форми поведінки. Ця ж модель впливає із трактування Біблії М. Лютером.

Розмірковуючи над сенсом і значенням релігійної віри, засновник лютеранства визнає Священне Писання єдиним джерелом віри. Людину виправдує перед Богом тільки віра, а не добрі справи. Пости, аскетичні подвиги, чернецтво не мають значення для порятунку. Богослужіння в лютеран спрощене й складається з читання молитов, проповіді, співу під орган.

Практикуються спільні недільні богослужіння.

Мартін Лютер заперечує установлену Богом ієрархію. Таїнства не є провідниками Божественної благодаті, а існують тільки для зміцнення віри. Лютерани визнають тільки два таїнства – Водохрещення та Євхаристію, відмовляються від молитви за померлих, шанування ікон, поклоніння святим та їх мощам. Лютерани розуміють таїнства як спасіння людини лише вірою. Таїнства необхідні для посилення згаслої віри, й сприймаються як зовнішній знак. Обряд хрещення в лютеран здійснюється шляхом триразового занурення у воду. Лютеранське вчення про хрещення ближче до істини, аніж саме таїнство. Лютерани визнають хрещення немовлят, в цьому вони зберігають основи церковної віри.

Лютерани відхиляють молитовне спілкування Церкви земної і Небесної, закликання святих. Для лютеран святі - це визначні історичні особи, про які варто згадувати з повагою. Проте звернення до них применшує заслуги Ісуса Христа як єдиного посередника між Богом і людьми. Христос – посередник, проте справа спасіння покладається на саму людину. Вірити в Христа – означає вірити в усі його діяння та створену ним Церкву.

Єдиним джерелом віровчення лютерани визнають Священне Писання, а Священний Передання відкидають. Опираючись формально на Священне Писання, проте без критерію Передання, у самому Писанні почали виділяти різні ступені богонатхнення. Вищий ступінь богонатхнення має Євангеліє від Іоанна, а також більшість Послань апостола Павла. Друге місце посідають інші синоптичні Євангелії. На третьому місці – значно перекручені, на думку лютеран, Послання апостолів Іакова та Іуди, Послання апостола Павла до євреїв і Апокаліпсис.

Оскільки немає ніякого церковного авторитету, Священне Писання для протестанта – єдине джерело віри, і кожний може тлумачити його на власний розсуд. Добрі справи необхідні не для виправдання, а як результат виправдання. Лютерани відхиляють думку про те, що благі справи необхідні віруючим

для порятунку, й без них не можна стати блаженним. Вчення про порятунок вірою спрощує протестантську догматику. Врятована людина може молитися, прагнути жити праведно, але не обов'язково дотримуватися аскези.

Таким чином, лютерани вчать, що Церква є співтовариством святих, розуміючи слова апостола Павла опосередковано, а саме як життя в християнській громаді, яка об'єднує всіх віруючих.

ФІЛОСОФІЯ І ТРІАДОЛОГІЯ: МЕТАФІЗИЧНЕ ТЛО ТРИНІТАРНИХ СПОРІВ ІV СТОЛІТТЯ

Доп. – доц. Кобяков О.М.

З початку ІV століття, коли християнська Церква нарешті звільнилася від гонінь з боку язичницької держави, коли християнство нарешті було визнане імператорською владою, для віри настали нові, ще серйозніші випробування. Аріянська ересь, а згодом її численні рецидиви – аномейство, духоборство, олідіанство – загрожували самому існуванню віри Христової. Вчення про Слово як про перше створіння, посередника між Богом і світом, зовсім іншоприродного Отцю, руйнувало вчення про Святу Трійцю, справу ікономії спасіння: адже створіння не може принести спасіння створінню. Всі названі антиринітарні ересі ґрунтувались – звичайно опосередковано, через антиохійську богословську традицію – на метафізиці і теології Арістотеля, і їх спростування вимагало арістотелівської ж метафізичної зброї. Причинами цього були наступні:

1. Християнство було молодим, суспільство – напівязичницьким. В боротьбі нікейської ортодоксії і аріянства суспільна симпатія належала наразі аріянам. Це відповідало духові часу: основна аріянська ідея єдиної вищої істоти зближувала ересь з язичницьким неоплатонізмом, а вчення про Сина Божого як напівбога споріднювало її з уявленнями про богів «народної релігії».

2. Термін нікейського символу віри «єдиносутній» став серйозним каменем спотикання і в ортодоксальному таборі, бо його можна було розуміти:

А) У монархіанському, а саме савеліянському сенсі єдиногобожжя, при котрому Отець і Син розрізняються лише за іменами, як «личини» одного і того ж лиця;

Б) У сенсі «розподілу» єдиної божественної сутності між Отцем і Сином як «співнащадками», як двома світильниками від одного світила;

В) У сенсі неоплатонічної еманациї, уявлення про Сина як про частину субстанції Отця, так, що єдина «річ» розділяється між двома.

3. Термін «сутність» також мав у богословів IV століття неоднозначне тлумачення. Сутність розумілась в значенні індивідуального буття (як у Арістотеля), і в значенні істоти. Нерідко старонікейці змішували поняття сутності з поняттям «іпостась», яке також мало арістотелівське походження і широко вживалося в неоплатонізмі, а після запозичення – в олександрійському християнському богослів'ї (у Орігена і Діонісія Олександрійського). Чинником підсилення цієї плутанини став латинський переклад *hypostasis* – *substantia*. Відтак, єдина сутність Отця і Сина сприймалася багатьма (і особливо на Заході) як одна іпостась і, навпаки, три іпостасі в єдиному Бозі могли розумітися як тенденція до введення трьох сутностей, трьох богів – до тритеїзму.

Таким чином, боротьба християнської ортодоксії з антитринітарними ересями набувала філософсько – термінологічного характеру. На часі була метафізико – поняттєва реформа трічного богослів'я, потрібно було стару арістотелівську метафізику з логікою використати як інструмент проти ересей, які також не гребували користуватися Стагіритом. Біблійські аргументи православних проти аріян не діяли, адже започаткована ще Філоном традиція тлумачення Святого Письма була настільки алегорично – широкою, що на певній

стадії полеміки не могла задовольнити надто суворим вимогам до точності догматичних формулювань, які ставила ця полеміка. Необхідний був творчий розвиток аристотелізму, його «оцерковлення» в троїчному богослів'ї. Він був здійснений, і цей богословсько – філософський акт називається «кападокійським синтезом».

ЛЮДИНА І НООСФЕРА

Доп. – Харченко В.С., ЕС-52
Наук. кер. – доц. Кобяков О.М.

Ідеї В.І. Вернадського (1863-1945) набагато випередили той час, у якому він жив і творив. В повній мірі це стосується вчення про біосферу і її перехід у ноосферу. Тільки сьогодні, за умов незвичного загострення глобальних проблем стають зрозумілими пророчі слова мислителя про необхідність думати і діяти в планетарно-біосферному аспекті. Лише сьогодні руйнуються ілюзії технократизму, підкорення природи і виявляється єдність біосфери і людства. Доля нашої планети і доля людства – єдині.

Вчення про ноосферу пов'язане з людиною не випадково. Його не можна охарактеризувати набором об'єктивних ознак, що притаманні природі на певному етапі. Головне і найсуттєвіше для ноосфери – принципово новий тип зв'язку природи й людини. Тому можна сказати, що її формування передбачає глибокі перетворення в самій людині і насамперед у сфері її свідомості.

З іншого боку, поняття ноосфери набуває свого особливого сенсу лише у співвідношенні з аналогічними поняттями біосфери і техносфери. Ці поняття не означають найменування періодів в історії планети, що змінюють одне одного. Звичайно, певні хронологічні періоди відділяють виникнення від часу становлення техносфери, але суть їх відношення до часової послідовності не зводиться. Але сучасна людина втягнена в усі типи зв'язків з природою, що стоять за

цими назвами, відтак і біосфера, і техносфера, і ноосфера разом є умовами існування людини.

Становлення етапу ноосфери В.І. Вернадський пов'язує з дією багатьох чинників: єдністю біосфери і людства, єдністю людського роду, планетарним характером людської діяльності та її співрозмірністю з геологічними процесами, розвитком демократичних форм людського співіснування і прагненням народів до миру, небувалим розквітом («вибухом») науки і техніки. Саме узагальнюючи ці явища, ставлячи у нерозривний зв'язок подальшу еволюцію біосфери з розвитком людства, Вернадський впроваджує поняття ноосфери. Спрямованість у майбуття – це характерна риса вчення про ноосферу.

Мислителі першої половини ХХ століття в пророчий спосіб встановили взаємозв'язок усіх процесів на Землі. За словами Вернадського, ніколи в історії в історії людської думки ідея і почуття єдиного цілого, причинного зв'язку усіх явищ, що спостерігаються в науковий спосіб, не мали такої глибини, гостроти і ясності, якої вони досягли сьогодні. У другій половині ХХ століття з'явилася фізико-філософська теорія, що довела істинність цього передбачення. Назва цієї науки – синергетика. Їй вдалося відповісти на два кардинальні філософські питання: як пояснити появу нового у світі, керованому детерміністичними законами, і в чому причина незворотності усього, що відбувається?

Ноосфера – це сфера взаємодії природи і суспільства, в рамках котрої розумна людська діяльність стає головним визначальним чинником розвитку – цей висновок видатного українського мислителя В.І. Вернадського підтверджується усім ходом історичного розвитку на початок нового, третього тисячоліття.

«РОСІЙСЬКА ІДЕЯ» У ФІЛОСОФІЇ М.О.БЕРДЯЄВА

Доп. - Ладна Ю.А., ЕС-52

Наук. кер. – доц. Кобяков О.М.

М.О.Бердяєв належить до «пророчого» типу філософів. У нього немає системи, його інтуїції завжди парадоксальні, він їх

не доводить і не робить спробу примирити, узгодити. Пафосом його творчості є рішуче і безумовне неприйняття будь-якої «об'єктивізації» як такої, що загрожує вільному духу скам'янінням. Реальність для філософа поставала завжди в динаміці, в «творчому акті».

«Російська ідея» - це не лише назва однієї з найвідоміших робіт філософа, це засаднича червона нитка і основний пафос його доробку. В національних глибинах російської душі співіснують два протилежні начала: природна язичницька стихія і аскетично налаштоване православ'я. Величезна територія Російської держави залишили незгладимий слід в російській душі: простір владно тяжіє над росіянином – Західна людина відчуває себе замкнутою малими розмірами простору і на стільки ж малим розмахом душі. Але російська широта і самобутність має, нарешті, проявитись не негативно, а позитивно, в могутності, у творчості, у свободі, у щирості і пристрасті до життя. Для М.О.Бердяєва свобода – це свобода людини перед Богом. Гуманізм і Реформація знищують цю свободу і неодмінно, рано чи пізно, породжують соціальну революцію. Революція не змогла здійснити прав людини і її свободи, вона потерпіла поразку. Адже права людини при забутті прав Бога знищують себе і ще більш поневолюють людину. Контрреволюція і диктатура - це кара і неправда гуманістичної свободи, це кінець тієї інтелігенції, яка так прагнула до революції і готувала її. Російський комунізм, якщо подивитись на нього з точки зору російської історичної долі, є деформація російської ідеї, російського універсалізму і месіанізму, російського пошуку царства правди.

В гострих суперечностях, в питанні про свободу і рабство душі Росії, в її блуканні і її нерухомості ми зіштовхуємося з таємницею співвідношення чоловічого і жіночого. Безмежна свобода обертається не безмежне рабство, вічне блукання - на вічний застій, бо мужньо-чоловіча свобода не оволодіває жіночістю національної стихії всередині Росії. Звідси вічна залежність від іншомовного. Росія завжди відчуває чоловіче начало трансцендентним щодо себе, таким, що приходить

ззовні, а не іманентним. Російська нелюбов до ідей і байдужість до них нерідко переходять у байдужість до істини.

Російська людина не шукає істин, він шукає правди, яку мислить або в релігійний або в моральний або в соціальний спосіб, шукає спасіння. Російський народ, можливо, найбільш духовно багатий народ у світі. Але його духовність занурена в якусь стихійну національну душевність, навіть в тілесність. Дух не оволодіває душевним, і з цього народжується недовіра, байдужість, навіть ворожість до думки, до ідей.

Відродження Росії до нового життя, - робить висновок М.О.Бердяєв, - може бути пов'язане лише з мужніми і активними, творчими силами Духа, з розкриттям Христа в людині і народі, а не з природою – родовою стихією, яка вічно приваблює і поневолює. Це перемога полум'я духу над душевною плоттю.

КАФЕДРА РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ОБУЧЕНИЯ РУССКОЙ ИНТОНАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Докл. – ст.преп. Голованенко Е.А.,
ст.преп. Киселева А.И.

На начальном этапе обучение русской фонетике студентов-иностранцев включает как теоретические сведения, так и практические навыки, без которых невозможно дальнейшее овладение всеми видами иноязычной речевой деятельности.

Традиционно изучение русского языка как иностранного в вузах России, Украины, других стран ближнего зарубежья начинается с вводно-фонетического аспекта. Бесспорно, этот аспект является основой, фундаментом всего учебного курса русского языка. Практика показывает, что корректировочный курс фонетики продвинутого этапа обучения эффективен лишь

тогда, когда студент усвоил базовые фонетические знания, когда практические артикуляционные и интонационные навыки автоматизированы. Таким образом, фонетика – это тот уровень лингвистической и коммуникативной компетенции, который требует постоянного, систематического внимания именно на начальном этапе обучения.

С первого занятия преподаватель-фонетист выполняет множество разнообразных учебных задач. И в первую очередь это выработка навыков правильной артикуляции русских звуков. Сфера языковой фонетической компетенции, которая должна быть сформирована у студента за короткое время, обширна: позиционные звуковые изменения, ударение, его перемещение в парадигмах, членения фраз на синтагмы, интонация и интонационные конструкции.

Лингводидактическая модель описания русской интонации базируется на фундаментальных теоретических понятиях фонологии. По окончании вводно-фонетического курса студенты, в соответствии с программой, должны уметь различать на слух и воспроизводить законченные и незаконченные повествовательные и вопросительные фразы на основе интонации. Из семи интонационных конструкций (ИК), традиционно выделяемых в русском языке, можно считать коммуникативно значимыми четыре. В рамках вводно-фонетического курса целесообразно ограничиться ими. Работу над ИК-5, ИК-6, ИК-7, сопровождающими выражение эмоций говорящего по отношению к объекту речи, безусловно, следует вести во время изучения корректировочного курса практической фонетики.

К основным методическим проблемам обучения русской интонации относятся: понижение тона в постцентральной части ИК (кроме ИК-4); противопоставление сообщения и вопроса; определение центра ИК, т. е. момента коммуникативно значимого изменения тона; взаимозаменяемость ИК в ряде синтаксических конструкций; удлинение гласных для создания правильного интонационного рисунка в коротких фразах.

На начальном этапе обучения описание просодических (суперсегментных) средств языка нельзя признать продуктивным. Основной задачей фонетических занятий должна быть тренировка в употреблении языкового материала, а не сообщение лингвистических знаний. В процессе изучения конкретной интонационной конструкции целесообразно применять конкретные, запоминающиеся схемы, заучивать со студентами коммуникативные фразы-эталоны ИК. Эффективно использование кинестетических приемов, которые успешно активизируют аудиальную модальность обучаемого (например, дирижирование). Все это быстро дает ожидаемый методический результат – интонационные навыки автоматизируются.

Сопряжен с определенными трудностями контроль в сфере интонации. Он не всегда дает объективные результаты. Оценка интонационных навыков зачастую осуществляется преподавателем интуитивно. От студента требуют воспроизведения так называемой «учебной интонации», отличающейся намеренно утрированными изменениями тона. Кроме того, студент часто копирует интонацию преподавателя, которая может отличаться от эталонной. Неадекватность интонационных навыков иностранца сразу же выявляется носителями языка в реальной коммуникации.

На начальном этапе подача учебного материала должна быть строго дозирована, а интонационные навыки нужно доводить до автоматизма на коммуникативно ценном речевом материале. Нарушение принципа коммуникативности, которое выражается во многократном повторении малозначимых фраз, не имеющих выхода в реальную коммуникацию, снижает мотивацию обучения. Значит, овладение артикуляционными и интонационными навыками должно быть напрямую связано с развитием речи.

РЕЧЕВЫЕ ОШИБКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ И ИХ ПРИЧИНЫ

Докл. – ст. преп. Роденко А.В.

Повышение речевой культуры иностранных студентов является одной из важнейших актуальных задач, стоящих перед преподавателем. Большое значение имеет работа над правильностью речи, ее соответствием языковым нормам. Для эффективной работы по развитию грамотной речи необходимо знание речевых нарушений, свойственных иностранным студентам.

Однотипные нарушения, встречающиеся в речи студентов, повторяются систематически, в зависимости от страны студента. Следовательно, их появление связано с объективными закономерностями. Определить эти закономерности, проанализировать лингвистические и психологические причины наиболее распространенных речевых ошибок студентов-иностранцев – необходимое условие их искоренения.

Хорошая речь - это прежде всего речь правильная. Правильность речи оценивается с точки зрения ее соответствия современным языковым нормам. Знакомить студентов с действующими языковыми нормами, воспитывать у них необходимые речевые навыки – одна из насущных задач обучения языку иностранных студентов. При этом важно, чтобы речь студентов в процессе обучения становилась не только правильной, но и умелой.

Правильность речи – обязательный, но не единственный показатель ее культуры. Умелая речь характеризуется такими признаками, как ясность, точность, отсутствие информативно избыточных компонентов и т.п. Конечно, не каждый студент может стать мастером слова, однако владение элементарным уровнем такого мастерства не только доступно каждому, но и необходимо ему для того, чтобы ощущать себя в процессе общения на должном уровне. Этот уровень предполагает способность отбирать речевые средства с учетом ситуации и

обстановки речи, умение учитывать восприятие адресата и избегать двусмысленности, тавтологии, тяжеловесных, с трудом воспринимаемых конструкций и т.п.

Нарушение языковых норм как в той, так и в другой области воспринимается как речевая ошибка. В зависимости от того, какие именно языковые нормы оказываются нарушенными, собственно речевые ошибки делятся на ряд категорий. Можно выделить ошибки: а) словообразовательные – состоящие в неоправданном словосочинительстве или видоизменении нормативного языка; б) морфологические – связанные с ненормативным образованием слов и употреблением частей речи; в) синтаксические – заключающиеся в неверном построении словосочетаний, простых и сложных предложений; г) лексические – представляющие собой употребление слов в ненормативных значениях, нарушение лексической сочетаемости, повторы, тавтологию; д) стилистические – заключающиеся в нарушении единства стиля.

Ошибки могут быть также классифицированы по виду речевой деятельности, с которыми они связаны. Различаются ошибки говорения и ошибки понимания. Связь между ними не подлежит сомнению: синтез речи неотделим от ее анализа. Ошибки говорения более очевидны, так как поддаются непосредственному наблюдению, фиксации. Ошибки понимания выявить труднее, как правило, для этого требуется проведение специальных экспериментов. Многие ошибки говорения прямо обусловлены ошибками понимания: если, например, студент неверно понимает значение того или иного слова нормативного языка, то он может неверно использовать его в своей речи.

Правильная квалификация речевых ошибок – залог успешной работы по их предупреждению и устранению.

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ В НЕВЕРБАЛЬНОМ ПОВЕДЕНИИ ИНОСТРАННЫХ УЧАЩИХСЯ И ЕЁ УЧЁТ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Докл. – ст. преп. Дунь Н.Л.

Разные народы для обозначения одних и тех же понятий пользуются разными кодами, проигрывают разные социальные роли, ведут себя по-разному.

Оказавшись вне привычной социальной и культурной среды, иностранные учащиеся часто испытывают большие трудности. Возможно даже явление «культурного шока». Необходима адаптация, знакомство с нормами невербального поведения людей в стране обучения.

Если представитель одной культуры переносит определенные поведенческие привычки в другую культуру, это может привести к непониманию.

В связи с национальной обусловленностью невербальных средств человеческой коммуникации задача преподавателя русского языка как иностранного состоит в том, чтобы, с одной стороны, учитывать особенности невербального поведения своих студентов, а с другой, самому не допускать поведенческих ошибок. Учёт этих особенностей поможет создать положительный эмоциональный климат в аудитории.

Для студентов из арабских стран, например, характерна экспрессивность. Считается нормой при встрече друзей разговаривать очень громко, целоваться, если долго не виделись. Во время разговора собеседники подходят слишком близко. Невербальное поведение арабских студентов строго подчинено религиозным обычаям. Некоторые студенты, выйдя из-под жесткого контроля этих обычаев и контроля со стороны родителей, стараются подчеркнуть свою самостоятельность, нередко действуют импульсивно, выбирая иной тип невербального поведения.

Студенты из африканских стран привыкли к более раскрепощенному, но в тоже время болес спокойному и

размеренному образу жизни. Танзанийцы отличаются незаурядным трудолюбием и дисциплинированностью. Поскольку эти человеческие качества присущи большинству студентов из Танзании, они ассоциируются с их национальной принадлежностью и положительно отражаются на учебной деятельности. Большую часть свободного времени они тратят на изучение предметов.

Рассматривая поведение камерунцев в стандартных коммуникативных ситуациях, можно отметить, что при встрече улыбка необязательна, можно поприветствовать друг друга и с серьёзным выражением лица. При разговоре ровесников допустимо смотреть в глаза друг другу. Если же есть различия в возрасте, то младший не должен смотреть в глаза старшему. Кроме того, во время разговора соблюдается определенная дистанция. Чем больше дистанция, тем более уважительное отношение демонстрируется к собеседнику. Характерен низкий уровень громкости речи (хотя это и не всегда соблюдается).

Если не учитывать указанные особенности, то можно прийти к неправильному выводу о неискренности студентов, нежелании вступать в контакт.

Обычно негативно воспринимается улыбка вьетнамских студентов, чья привычка улыбаться доведена до автоматизма, независимо от ситуации. Но осознание того, что в некоторых странах Юго-Восточной Азии она является нормой поведения, помогает сгладить первоначальное впечатление.

Учет норм невербального поведения студентов в преподавании русского языка как иностранного помогает интенсифицировать вербальную коммуникацию и преодолеть состояние психологического дискомфорта учащихся, способствует скорейшей аккультурации.

ДИСКУССИЯ КАК АКТИВНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАНЦЕВ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Докл. – доц. Дегтярёва Т.О.

Дискуссия – это устное коммуникативное взаимодействие студентов, своеобразная форма сотрудничества, форма коллективного принятия одного из мнений как истинного.

Дискуссия – это прежде всего метод, с помощью которого усваиваются знания, формируются умения, накапливается речевой опыт студентов-иностранцев.

Дискуссионная форма подачи материала имеет преимущества перед другими формами: позволяет организовать живое общение, вовлечь большинство студентов в обсуждение важного вопроса, стимулирует речевую активность и развивает самостоятельность суждений на неродном (русском) языке.

Учебная дискуссия включает три этапа:

- 1) предварительная подготовка;
- 2) проведение дискуссии;
- 3) подведение итогов.

Предметом дискуссии является фундаментальный вопрос, который затрагивает основы мировоззрения студентов, касается изучаемой дисциплины или разговорной темы.

В зависимости от целей выделяются типы дискуссий: императивный, конфронтационный, информационный.

Организуя дискуссию, преподаватель моделирует поведение студентов как коммуникантов. Участников дискуссии должны отличать:

- 1) компетентность;
- 2) откровенность и искренность;
- 3) владение приемами общения;
- 4) интерес к теме.

Учебная иноязычная дискуссия должна воспроизводить дискуссию, которая функционирует в условиях реального речевого общения и отличаться от нее заданностью опорных моментов, условий, вызывающих проблему, формированием

задачи, прогнозированием преподавателем некоторых путей ее решения. Завершает дискуссию подведение итогов.

ОБУЧЕНИЕ ПРОДУЦИРОВАНИЮ ТЕКСТА

Докл. – ст. преп. Конек О.П.

В процессе обучения русскому языку студентов-иностранцев важное место занимает формирование умений создавать собственный текст на заданную тему, определяя замысел и программу высказывания, соблюдая логическую последовательность, используя адекватные языковые средства.

В современной методике преподавания русского языка как иностранного выделяют два основных способа обучения порождению текста – на основе исходного текста и на основе различных опор (схем, коммуникативных заданий и т.д.).

К основным характеристикам прогнозируемого текста обычно относят стилистическую маркированность, соотнесение с конкретной ситуацией общения, реализацию определенного коммуникативного намерения, выбор наиболее адекватных языковых средств, смысловую и структурную завершенность.

Для порождения текста, соответствующего указанным характеристикам, студенты должны обладать: 1) фактической компетенцией, т.е. достаточным объемом знаний в той области, которая составляет предметное содержание текста; 2) языковой компетенцией – способностью на основе знания законов языка строить правильные цепочки предложений, составляющих текст; 3) коммуникативной компетенцией, под которой понимают соответствие речевого и неречевого поведения ситуации общения.

На наш взгляд, обучение продуцированию текста студентов-иностранцев следует строить на основе исходного текста. При этом он должен отвечать определенным требованиям: быть аутентичным и в то же время максимально дидактизированным в соответствии с целями обучения, содержать необходимую фактическую и лингвистическую

информацию, различные комбинации коммуникативных намерений (сообщение, запрос информации, побуждение к речевым действиям и т.д.), приемы осуществления различных типов коммуникативных намерений и т.п.

Прежде чем требовать от студентов построения собственного текста, необходимо выполнить целый ряд упражнений на базе исходного текста с целью уяснения его основных характеристик, которые должны быть учтены при построении собственного текста. При составлении таких упражнений необходимо учитывать объективно присутствующие в нем сложности и субъективные трудности, зависящие от уровня языковой подготовки отдельных студентов, их способности переносить умственно-речевые операции, сформированные при овладении родным языком, в иностранный, от скорости их выполнения и т.д.

Работу над исходным текстом целесообразнее всего начинать с выполнения рецептивных упражнений, направленных на выявление основных характеристик текста определенного типа. Затем следует перейти к выполнению некоторого количества репродуктивных упражнений в воспроизведении данных характеристик. В дальнейшем обучение строится уже не на текстовой основе, а на ситуативной. Упражнения продуктивного характера направлены на создание обучаемыми собственно звучащего текста, который должен строиться с учетом основных характеристик, выявленных при работе над исходным текстом.

Таким образом, использование текста как основы для стимулирования речевой деятельности имеет ряд преимуществ: исходный текст является источником фактической информации, которая представлена в готовом виде; в тексте представлены различные типы коммуникативных намерений, а также приемы и средства их реализации; умения и навыки, связанные с построением текста, приобретенные при рецептивных и репродуктивных формах работы, обладают способностью к переносу в продуктивные формы; на основе исходного текста

возможна организация работы в нужной последовательности, предусматривающей формирование сначала элементарных, а затем комплексных речевых действий.

Обучение порождению текста на основе различных опор представлено двумя основными вариантами – обучение на основе коммуникативных заданий и обучение на основе структурных схем текста. В иностранной аудитории данный способ может быть использован лишь на завершающем этапе обучения.

При составлении коммуникативных заданий обычно рекомендуется учитывать следующие моменты:

1) моделирование ситуаций общения, которые возможны в реальной коммуникации; 2) адекватность коммуникативных заданий целям обучения; 3) выявление характера речевых действий, необходимых для построения текста; 4) наличие специальных заданий подготовительного плана для усвоения фактической информации и для закрепления и активизации языковых средств.

Различают четыре типа коммуникативных заданий, формирующих основные речевые действия. Первый тип формирует побудительные действия, второй – оценочные действия, третий – действия информирующего характера, четвертый – действия по принятию на себя определенных обязательств. После разработки коммуникативных заданий определяется, как должен выглядеть прогнозируемый текст. Содержательный план (фактическую информацию) при использовании данного способа черпают из ближайшего окружения обучаемых (газет, телевидения, радиопередач), лексический материал – из специально составленного по каждой теме словаря, который предварительно отрабатывается в тренировочных упражнениях вопросно-ответного характера.

Опора на структурную схему текста при порождении высказывания также требует определенного уровня владения необходимой лексикой и грамматическими структурами, знания

логических и композиционных схем текстов различных жанров, типичных фраз-скрепов. Практика преподавания показывает, что структурная схема текста может быть перенесена из родного языка студента-иностранца лишь частично. Причинами этого являются либо недостаточная ее сформированность в родном языке, либо неумение ею пользоваться при порождении текста на иностранном языке. Как видим, указанный способ обучения продуцированию текста также требует определенного уровня подготовленности обучаемых.

Сказанное позволяет сделать вывод о том, что, несмотря на некоторые преимущества разработанных в последнее время способов обучения порождению высказывания, обучение на базе исходного текста остается главным методическим приемом, обеспечивающим формирование умений продуцирования текстов в пределах указанных сфер (учебно-профессиональной, общественно-политической, социально-культурной).

ИНФОРМАТИВНОСТЬ ТЕКСТА И СПОСОБЫ ЕЁ ПОВЫШЕНИЯ

Докл. – преп. Тубол Н.А.

Главная, общая цель создания текста - сообщение информации. Любой текст заключает в себе какую-либо информацию. Общее количество информации, содержащейся в тексте, - это информационная насыщенность.

Однако ценностью обладает прежде всего новая информация, полезная, т.е. прагматическая, именно она является показателем информативности текста. Информационная насыщенность текста – абсолютный показатель качества текста, а информативность – относительный, поскольку степень информативности сообщения зависит от потенциального читателя. Информативность текста – это степень его смысло-содержательной новизны для читателя, которая заключена в теме и авторской концепции, система авторских оценок предмета мысли.

Мера информативных качеств текста может снижаться или возрастать. Так, информативность снижается, если информация повторяется, и, наоборот, она повышается, если текст несет максимально новую информацию.

Информация окажется в меру полезной, хотя частично она может оказаться избыточной за счет «упаковочного материала» (термин Л.В. Щербы). Это различные вводные и вводящие фразы, речевые клише, некоторые повторы, например, итоговое повторение. Полное отсутствие избыточной информации всегда дает отрицательный результат, так как «неразбавленный концентрат» трудно усвоить.

Одну и ту же информацию можно дать в избыточном словесном варианте, развернуто, и более сжато, в логически свернутом варианте.

Словесно избыточные фразы – это грамматически и логически развернутые структуры, претендующие на предельную точность передаваемого смысла. Свернутые структуры могут привести к двусмысленности, неопределенности, нечеткости в выражении мысли, к логическим смещениям. Следовательно, информационная насыщенность текста может быть рассмотрена не только с точки зрения полезности/неполезности информации, но и с точки зрения строения составляющих текст речевых единиц. Эксплицитные и имплицитные формы выражения мысли (содержания) приводят к появлению таких качеств текста, как напряженность и ненапряженность.

Ориентация на определенную меру прагматической (новой, полезной) информации помогает более целесообразно повышать информативность текста. Для этого существуют два пути: интенсивный и экстенсивный. В рамках этих двух путей существуют разные способы повышения информативности текста. Оба пути повышения информативности текста осуществляются при учете таких текстовых категорий, как эксплицитность и имплицитность при передаче смысла; напряженность и ненапряженность структуры; речевая избыточность и недостаточность.

Интенсивный способ повышения информативности текста связан с процессом свертывания информации за счет сокращения объема текстового пространства при сохранении объема самой информации. **Экстенсивный** способ повышает информативность путем увеличения объема самой информации. Применение его приводит к максимальной детализации изложения, что позволяет глубже проникнуть в сущность явления, раскрыть связи и отношения исследуемого объекта с внешним миром. **Экстенсивный** способ повышения информативности текста связан с введением дополнительной информации, которая конкретизирует, поясняет, расширяет знания о предмете сообщения.

Немаловажную роль в деле повышения информационных и информативных качеств текста играют различные сноски, ссылки, выделения курсивом, разрядкой и т.д. По своей сущности они являются также дополнительной информацией, поскольку связаны с введением дополнительных знаков, однако их роль заключается не в пояснение ранее сказанного, а в обеспечении целенаправленного поиска нужной информации.

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ РЕЦЕПТИВНЫМ ВИДАМ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Докл. – доц. Шевцова А.В.

Целью рецептивных видов речевой деятельности является понимание звучащего или письменного текста. О понимании текста говорят тогда, когда происходит уяснение: связей и отношений объектов и явлений, о которых говорится в сообщении, к объектам и явлениям реальной действительности; связей и отношений, которые существуют между объектом и явлениями, о которых говорится в сообщении; тех отношений, которые испытывает к ним говорящее или пишущее лицо; отношение сообщаемого и его автора к реципиенту.

Понимание текста может проходить с различной степенью глубины, полноты, точности. Исследователи выделяют различные уровни понимания текста. Так,

З.И. Клычникова считает эти уровни универсальными и для чтения и для слушания, а Л.П. Смирнова рассматривает их дифференцированно, делая упор на различие между чтением и аудированием как между видами речевой деятельности, относящимися к письменной и устной речи. Н.И. Гез, характеризуя понимание иноязычной речи на слух, выделяет 4 уровня понимания, которые, на наш взгляд, применимы и для характеристики уровней понимания при чтении.

1 Уровень фрагментарного понимания характеризуется пониманием отдельных лексических единиц.

2 Уровень глобального понимания определяется пониманием текста на базе декодированных ключевых слов.

3 Уровень детального понимания, на котором реализуется полное понимание элементов содержания и языковых средств выражения этого содержания.

4 Уровень критического понимания, который характеризуется глубоким и точным пониманием содержания текста, проникновением реципиента в подтекст, распознаванием целей и мотивов, обуславливающих содержание.

Студент-иностранец должен овладеть рецептивными видами речевой деятельности на уровне критического понимания.

Для достижения уровня критического понимания при восприятии речи на слух должны быть сформированы умения смыслового восприятия на слух, умения, связанные с пониманием языкового материала, умения, формирующие сенсорно-перцептивную базу смыслового восприятия на слух.

Для формирования и развития названных умений студентам-иностранцам предлагаются такие виды упражнений, которые направлены на:

- развитие интонационного и фонематического слуха;

- развитие вероятностного прогнозирования;
- расширение объёма памяти;
- выработку механизма эквивалентных замен.

Выполнение данных упражнений научит студентов-иностранцев вычленять из речевого сообщения незнакомые явления и понимать их, пользоваться контекстуальной и словообразовательной догадкой, распознавать синонимические и антонимические явления, разбираться в синтаксических схемах предложений любого типа.

Работа по развитию специфических для аудирования умений и по переносу в процесс обучения аудирования умений, сформированных в других видах речевой деятельности, позволяет студентам-иностранцам в короткий срок достичь в восприятии русской речи на слух уровня понимания, приближённого к уровню понимания при чтении.

ЯЗЫКОВОЙ ПОРТФЕЛЬ КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ

Докл. – преп. Шевченко И.М.

Языковой портфель является новым технологическим средством обучения, обеспечивающим как развитие продуктивной деятельности обучающего, так и его личностное развитие как субъекта образовательного процесса. Языковой портфель представляет собой пакет рабочих материалов, который отражает результаты учебной деятельности учащегося по овладению иностранным языком. Такой набор материалов, находящихся в пакете, дает возможность оценивать достижения учащегося в той или иной области изучаемого языка. Портфель является гибким технологическим средством, которое может быть использовано как инструмент достижений учащегося в процессе овладения языком и уровня владения им. Использование языкового портфеля отражает общую тенденцию переноса акцента в языковом образовании с понятия «обучение

языку» на понятие «овладение языком и культурой», т.е. на непосредственно самостоятельную учебную деятельность учащегося. Языковой портфель при этом рассматривается как своеобразное «зеркало» этого процесса, в котором за счет рефлексивной самооценки учащегося отражаются его достижения в овладении языком.

Языковой портфель позволяет учащемуся и преподавателю проследить динамику владения языком в течение определённого времени. По замечанию разработчиков этого средства обучения, «языковой портфель позволяет учащемуся в процессе самостоятельной работы над языком «заглянуть в себя» и получить отражение своих способностей, умений, прогресса в изучении языка и культуры, раскрыть и показать реальные результаты своей коммуникативной и учебной деятельности».

Наибольшее распространение в условиях высшего образования получили портфели двух типов: Демонстрационный портфель (Show case) и Обучающий портфель (Language Learning Portfolio). Первый содержит образцы лучших самостоятельных работ учащегося в течение определённого периода. Образцы выполнения учебных заданий демонстрируют степень сформированности, умений в различных видах иноязычного общения, а также опыта межкультурного общения. Второй вид портфеля содержит материалы и рекомендации по самостоятельной работе учащихся над различными аспектами изучаемого языка. С помощью таких материалов можно самостоятельно совершенствовать свое владение языком. В структуру портфеля обучающего типа входят средства самостоятельной диагностики и оценки владения языком.

Основная функция языкового портфеля – педагогическая и заключается в развитии у учащегося способности и готовности к самостоятельному изучению языка и иноязычной культуры. Задание для рефлексивной самооценки формулируются в материалах портфеля либо в терминах «Я умею...», «Я знаю...»,

либо в вопросах, требующих ответа: «Чему я научился?», «Как я могу перевести фразу».

Материалы портфеля могут найти широкое применение в качестве средства: а) овладения языком в процессе самостоятельной учебной деятельности и б) средства оценки такого владения.

Названные типы портфелей впервые были разработаны и предложены в рамках проекта Совета Европы (1998-2000гг). Широкое внедрение языкового портфеля в систему образования началось с 2001 года, который был назван Европейским Годом Языков.

АКТУАЛЬНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВНОСТЬ ИССЛЕДОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНОГО ЖАРГОНА

Докл. - ст. преп. Завгородний В.А.

Одним из величайших изобретений XX в. по праву считается компьютер. Естественно, что, как и любое изобретение, компьютер породил новый мощный пласт терминологии, которая развивается по общим семантическим законам и в тоже время обладает рядом специфических черт. Компьютерный жаргон – особый лингвокультурный феномен, который заслуживает пристального внимания и изучения.

В настоящее время словарь компьютерного жаргона насчитывает сравнительно большое количество слов. Поэтому лексика компьютерного жаргона содержит слова с тождественными или предельно близкими значениями – синонимы. Можно даже выделить целые синонимические ряды: computer → *комп – компютер- компухтер - цампутер - банка - тачка – аппарат - машина* (компьютер);
to hack → *хакнуть - хрякнуть - ломануть - грохнуть – проломить* (проникнуть в защищенную базу данных или программу);
hard drive → *винт - хорд - тяжелый драйв – бердан* (винчестер – жёсткий диск, установленный внутри компьютера, где помещены все программы);

повис – упал – рухнул – скорчился – потух (так говорят о компьютере, который отказался работать);

Естественно, что чем употребительнее слово, тем больше синонимов оно имеет. Так больше всего их у слов, которые обозначают части компьютера.

Такое явление, как появление синонимов связано с тем, что в разных регионах России и стран СНГ (а их достаточно много) для одного и того же термина могут появляться разные жаргонные соответствия. Они могут быть образованы разными способами, людьми с разным уровнем владения английским языком. А коммуникация между людьми, пользующимися разными словами, пока не слишком развита. Internet еще не получил повсеместного распространения. Поэтому, когда они все-таки встречаются, они порой даже не понимают друг друга. Для создателей словарей компьютерного жаргона первая проблема - записать как можно больше возможных синонимов каждого термина и выяснить какие-то общеизвестные слова.

В компьютерном жаргоне можно наблюдать и явление омонимии. Например, *тормозить* (плохо, медленно работать – о компьютере) и *тормозить* (убивать время, играя в компьютерные игры). Причем можно найти примеры омонимии как внутренней (между словами самого жаргона), так и внешней (со словами общенародного языка). Сравним, например, такие омонимы, как *кликать* ("звать кого-либо" в русской разговорной речи), с одной стороны, и *кликать* в приведенном выше жаргонном значении – с другой. О самопроизвольно отключившемся компьютере говорят, что он *висит*. Неопытного программиста, чей компьютер часто *зависает* (то есть отказывается работать), называют *висельником*.

В некоторых случаях можно говорить об омонимических отношениях, возникающих между словами из разных жаргонных систем.

Например, в молодежном жаргоне слово *глюк* имеет значение "галлюцинация, мираж, видение". А в компьютерном жаргоне *глюк* – это непреднамеренная ошибка в программе, дающая непредсказуемый результат.

Особое место в компьютерном жаргоне занимают слова, не имеющие семантической мотивировки. От арготизмов их отличает связь с теми общенародными словами и компьютерными терминами, вместо которых они используются в жаргонной системе. Связь эта строится на отношениях частичной омонимии: словам, не имеющим семантической мотивировки, свойственны отдельные морфо-фонетические совпадения с общеупотребительными словами и профессиональными терминами программистов (явление фонетической мимикрии).

Например, программисты называют лазерный принтер (печатающее устройство) *лазарем* вследствие частичных звуковых совпадений в корнях семантически несхожих слов: Лазарь и лазерный. Так, слово, имеющее в общенародном языке значение мужского имени Лазарь, в компьютерном жаргоне приобрело совершенно новое содержание.

К лексике подобного рода можно отнести жаргонизмы: "вакс" (операционная система VAX) и *сивуха* (жаргонное название компьютерной игры "Civilization" – "Цивилизация"), а также *пентюх* – компьютер модификации Pentium (Пентиум).

Компьютерный жаргон не лишен и всевозможных фразеологических оборотов, которыми дополнили язык отечественные программисты и пользователи.

Среди них есть как глагольные, так субстантивные обороты. Эти обороты практически все построены на ассоциативном переводе. Большинство их характеризуется яркой эмоциональной окраской и стилистической сниженностью. Среди глагольных фразеологизмов можно назвать следующие: *топтать кнопки* – работать на клавиатуре компьютера; *жать батоны* – работать с мышью; *глюк полировать* (отлаживать программу), *глюкало полировать* – заниматься излишним украшательством уже написанной компьютерной программы и др. К субстантивным следует отнести фразеологические обороты: *фаза Луны* – популярное объяснение для неожиданного включения компьютера или программы, которая вдруг "оживила" и принялась делать то, что от

нее требуют; *трехпальцевый салют* ("выход тремя пальцами") – выключение компьютера одновременным нажатием клавиш Ctrl-Alt-Del; *мама родная* – основная (или материнская) плата в вычислительной машине, *ветер перемен* – смена операционной системы и т.д.

Интересен своеобразный фольклор программистов, в котором терминологическая лексика употребляется в широком переносном смысле в различных ситуациях, не имеющих непосредственного отношения к профессиональной деятельности специалистов по компьютерной технике. Например, когда программист не хочет выполнять чью-либо просьбу, он может сказать: "Can't open (или "Invalid request") – "Не могу открыть" (или "Необоснованный запрос"). Именно такой англоязычный текст высвечивается на экране компьютера, когда машина не может выполнить поставленную перед ней задачу. "Divide overflow" ("перегрузка"), – говорит компьютерщик, когда он из-за усталости оказывается не в состоянии воспринимать поступающую информацию. В аналогичной ситуации такую фразу выдает вычислительная машина. Засыпающий вечером трудного дня программист напутствует себя на сон грядущий словами: "System halted" ("Система остановлена"). То же самое, отключаясь, "говорит" и компьютер.

В профессиональной речи программистов есть выражение *загружать компьютер*, то есть вводить в машину некую программу. Слово *грузить* сегодня в жаргоне компьютерщиков и молодежном интержаргоне получило новое значение «утомлять кого-либо длинными и "заумными" речами».

В компьютерном жаргоне *сионист* – это программист, пишущий на языке С; *пасквильянт* – на Паскале; *астматик* – на ассемблере; *бетастазы* – ошибки в бета-версиях программ. После появления устройств *Plug and Play* (включи и играй) практически сразу появилось название *Plug and Pray* (включи и молись).

Компьютерный жаргон представляет собой широкий пласт лексики. Развитие этого языкового явления и его распространение среди все большего числа носителей русского языка обуславливается внедрением компьютерной техники в жизнь современного общества. Думается, что компьютерный жаргон должен стать объектом пристального внимания ученых-языковедов, ведь, как показывают примеры других жаргонных систем, специальная лексика иногда проникает в литературный язык и закрепляется там на долгие годы.

ТЕСТЫ КАК НАИБОЛЕЕ ЭФФЕКТИВНЫЙ СПОСОБ ПРОВЕРКИ УРОВНЯ ВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ КАК ИНОСТРАННЫМ

Докл. – ст. преп. Скварча О.Н.

Контроль уровня владения русским языком как иностранным приобретает особую важность в связи с некоторыми инновациями в практике преподавания языка. Проблемы контроля речевых умений в настоящее время не стали в полной мере объектом систематического научного исследования.

Рассмотрим эту проблему, обратив особое внимание на тестирование как наиболее эффективный способ проверки уровня владения языком.

Вопросы использования тестов в обучении иностранному языку изучал А. Дейвис, разработавший типологию тестов. По принципу назначения он различает следующие типы тестов: тесты достижений, тесты владения языком, тесты склонности к языку, диагностические тесты.

Тесты достижений ориентированы исключительно на проверку усвоения пройденного материала и выявляют степень обученности учащихся. По мнению ученых, эти тесты являются более объективным показателем, чем оценка. С их помощью проверяется владение языком на уровне средств общения (лексика, грамматика, фонетика), деятельности общения (аудирование, говорение, чтение, письмо).

Успех (неуспех) процедуры тестирования содержания во многом зависит от формулировки тестового задания и его содержания. В методике для проверки уровня владения языком наибольшее распространение получили следующие типы заданий:

выбор правильного ответа из числа предложенных вариантов; перекрестный выбор (при выполнении задания следует подобрать пару, соотносимую по смыслу со словом или словосочетанием в левой части); выбор из двух возможностей (в тесте даны два утверждения или вопроса, один из которых правильный); тест восстановления (close- test), когда в связном тексте пропущено каждое 7-е - 10-е слово, которое должно быть восстановлено при чтении текста; тест перемешивания (части предложения даны в произвольной последовательности, нужно восстановить правильную последовательность, пользуясь нумерацией абзацев; текст предьявляется в печатном виде).

Следующий тип тестов - тесты владения языком - строится без учета особенностей содержания определенного языкового курса, но с учетом того, что учащиеся обучаются русскому языку не только на уроках. Они смотрят телепрограммы, слушают радиопередачи и песни на русском языке, общаются со сверстниками, которые говорят по-русски, посещают общественные места.

Тесты склонности к языку используются в целях дифференциации обучения учащихся. При помощи диагностических тестов вскрываются проблемы в обучении, на основе чего предлагаются профилактические меры для той или иной группы учащихся.

Рассматривая функции тестов, методист А. Кнапп-Потхофф выделяет следующие виды функций:

- Диагностика. Диагностическая функция состоит в том, что тесты не только показывают, насколько усвоен учебный материал, но и каков характер пробелов в усвоении.

- Прогнозирование. Тесты дают информацию для прогнозирования успешности обучения, которая может служить

основой для распределения учащихся по группам, занимающимся по разным программам.

- Управление учебным процессом. Тесты позволяют осуществлять необходимую для преподавателя и студентов обратную связь, обеспечивающую управление учебным процессом и способствующую эффективности обучения.

- Стимулирование мотивации учения и аттестация. Периодические промежуточные тесты помогают выявлять успешность хода обучения, закономерно обнаруживать склонности учащихся и на основе этого пробуждать у них интерес к изучению РКИ.

По мнению зарубежных методистов, разработка проблем языкового тестирования в 20 веке прошла несколько этапов: от эссе-переводного, или донаучного, до коммуникативного, который основан на последних достижениях лингвистики и методики. Между этими этапами ученые выделяют психометрико-структуралистическую "эру" и психолингвистическую "эру" (В. Spolsky). Им соответствовали так называемый дискретный и интегративный подходы к тестированию (J. V. Heator).

Тесты, предназначенные для контроля дискретных (отдельных) языковых единиц, легко поддаются количественной обработке, что обеспечивает объективность полученных результатов. Однако знание отдельных элементов языка ничего не значит, если учащийся не может соединить их таким образом, чтобы четко реагировать на языковые обстоятельства.

В 70-е годы стали разрабатываться так называемые интегративные тесты. Дж.У. Оллер-мл., например, создал метод *close-test*, который основан на подсознательном закрытии или заполнении пробелов в деформированном тексте. В процессе работы над тестом учащиеся делают приемлемые подстановки, используя все возможные варианты. В практике обучения РКИ используется не только классический клоуз-тест, но и модифицированные варианты: удаляются служебные слова или активный вокабуляр, который изучается на предыдущих

занятиях. Достоинство подобных тестов состоит в том, что они позволяют выявить умение пользоваться языком, исходя из лингвистического и ситуативного контекста. Так как клоуз-тесты могут быть и в письменном, и в устном варианте, их можно использовать при контроле одновременно всех сторон обученности иностранному языку. При наличии языковой среды, возможности реального общения на русском языке, при выполнении клоуз-теста, учащиеся не испытывают больших трудностей в понимании речи на слух. Это свидетельствует о том, что тесты *close* информируют о лингвистической компетенции учащихся и дают представление об их способности к иноязычному общению.

Как же выявить способность учащихся к использованию иностранного языка как средства общения?

Наиболее удачной, на наш взгляд, является модель коммуникативной языковой способности, которая была предложена Л.Ф. Бахманом. Она состоит из языковой компетенции, включающей организационную компетенцию; стратегической компетенции, куда входит оценка, планирование и реализация функций наиболее эффективных средств достижения коммуникативной цели; психофизиологических механизмов, задействованных в использовании языка.

Исходя из краткого анализа исследований по проблеме контроля в обучении РКИ, можно сделать следующие выводы. При проверке коммуникативных умений полезно использовать тесты, а при проверке продуктивных умений - тестовые задания. Весьма полезны в качестве материалов для теста тексты и ситуации из повседневной жизни.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ РЕЧЬ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ (ПРОДВИНУТЫЙ ЭТАП ОБУЧЕНИЯ)

Докл. – преп. Бурнос Е.Ю.

Деятельность преподавателей русского языка на продвинутом этапе обучения направлена на то, чтобы

иностранцы студенты как можно быстрее овладели русским языком как языком обучения и общения в профессиональной сфере. Русский язык для них не является профилирующим предметом и объектом специализации, а является средством ее приобретения. Отсюда следует, что студента можно как можно раньше приобщать к профессиональной коммуникации, знакомить с ее спецификой.

На продвинутом этапе обучение осуществляется по трем направлениям:

- обучение конспектированию и другим видам письменной речи (аннотированию, рецензированию, реферированию);
- научный стиль речи;
- аналитическое чтение научного текста, его аудирование и продуцирование.

Курс русского языка основывается на следующих этапах работы:

- смысловой анализ текста, результатом которого является осмысленное его понимание;
- выделение основной информации из смысловых частей текста и составление всех видов планов – программы будущего конспекта;
- отбор информации, а затем ее переформулировка, компрессия как на смысловом, так и синтаксическом уровнях и письменная её фиксация;
- определение логической связи между фрагментами информации и правильное употребление лексических средств связного текста;
- воспроизведение содержания текста в виде конспекта, аннотации, реферата.

Система учебных действий, формулирующих умения конспектировать состоит из:

- заданий, направленных на снятие языковых трудностей;
- действий, направленных на смысловой анализ текста;
- заданий, направленных на формирование умений оформлять и составлять планы разных типов;

- учебных действий, направленных на перекодирование отобранной информации в более емкую форму и фиксацию информации;
- учебных заданий, направленных на формирование умений пользоваться конспектом в учебной деятельности.

Научный стиль направлен на выделение наиболее употребительных конструкций, характерных для научного стиля речи, обработку этих конструкций на материале специальности.

Все аспекты русского языка, введенные на продвинутом этапе обучения, взаимосвязаны и имеют одну цель – научить студентов пользоваться в полном объеме русским языком как средством профессионального обучения.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ – МЕДИКОВ НА ПРОДВИНУТОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ

Докл.-преп. Пилипенко-Фрицак Н.А.

Медицинская терминология в настоящее время представляет собой одну из самых обширных и сложных в понятийном отношении систем.

В основе русской медицинской терминологии лежит единая международная латинская терминология, имеющая статус межнационального языка врачей. Можно сказать, что по сравнению с терминологией других наук медицинская терминология достигла наивысшей степени интернационализации.

В комплексе вопросов повышения эффективности обучения русскому языку иностранных студентов особое место занимает проблема учета будущей специальности учащихся, ставящая своей задачей развитие определенных навыков в рамках последующих потребностей, адаптацию студентов и формирование на русском языке представлений по специальности в непосредственной врачебной русскоязычной среде.

Основы знаний терминологической системы необходимо закладывать на занятиях по русскому языку на первом курсе обучения. Методической целью работы должно быть обучение иностранных студентов владению продуктивными моделями словообразования.

Зависимость между значением термина и его морфемным составом неоднократно подвергалась исследованию. Стремление к конструированию таких наименований, в которых значение составляется из фиксированных значений его компонентов, является характерной чертой медицинской терминосистемы.

В медицинской терминологии наряду с использованием основных средств общелитературного языка прослеживается тенденция к избирательности и регулярности функционирования определенных словообразовательных типов, к созданию специфического для медицинских терминов словообразовательного фонда. Эта тенденция реализуется через специализацию словообразовательных аффиксов для выражения конкретного значения, соответствующего специальному терминологическому понятию.

Суффиксация является ведущим способом в морфологическом словообразовании номинаций в медицинской терминологии.

В медицинской терминологии суффиксы играют самостоятельную семантическую роль не только в терминах – производных словах, но и в терминах, которые образованы путем сложения с одновременной суффиксацией. Словообразовательное значение у суффиксальных терминов формально выражается в суффиксе. Помимо словообразующей, суффиксы выполняют еще и классифицирующую функцию. Образование нового слова при помощи суффикса означает одновременное отнесение этого слова к определенной лексико-грамматической категории.

Суффиксальные образования в медицинских терминах составляют три структурно-семантические группировки,

содержащие определенный набор словообразовательных типов терминов.

Первая группа объединяет термины, служащие названиями заболеваний. Эта группа терминов является наибольшей в количественном отношении.

Во вторую группу входят термины, называющие болезненные состояния, симптомы и синдромы.

Третья группа включает в свой состав наименования лиц – носителей заболеваний.

Каждая из этих групп располагает своим набором суффиксов.

Первая группа терминов, являющихся названиями болезней, используют суффиксы – иј(я), -изм, -оз, -ома, --ит.

Суффикс –оз по происхождению является греческим. В медицинской терминологии термины с этим суффиксом называют заболевания невоспалительного характера: невроз, остеохондроз, склероз.

Суффикс –ома греческого происхождения. В медицинской терминологии термины с этим суффиксом имеют значение «опухоль»: саркома, фиброма.

Суффикс –ит также греческого происхождения. Этот суффикс имеет значение «относящийся к чему-либо». В медицинской терминосистеме он используется в специализированном значении, образуя названия заболевания воспалительного характера, где в качестве основы существительного выступают анатомические названия органов: гастрит, бронхит, гепатит.

Вторую группу образуют термины, называющие симптомы заболеваний. Поскольку симптоматика болезней носит весьма разнообразный характер, можно выделить в этой группе несколько специфических подгрупп: патологические состояния, патологические действия, патологические склонности, извращенные ощущения, чувства.

При образовании терминов этой группы используются суффиксы –ациј(а), -иј(а), -изм, -ость. В терминах этой группы

прослеживается способность сочетания вышеперечисленных суффиксов с основами различных частей речи.

Третья группа объединяет термины, называющие лицо – носителя заболевания. При образовании терминов этой группы используются суффиксы –ик, -тор, -ант, -ист, -ит.

Выделение данных структурно-семантических группировок, объединяемых общностью форманта или типа сложения, является целесообразным при обучении основам медицинской терминологии студентов – иностранцев на продвинутом этапе обучения.

ЗМІСТ

Курдес О.Л. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ..... ^{376.1}	3
Сінченко Ю.П. РОЗВИТОК ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ..... ³⁷	12
Горевий В.І. ЮРИСКОНСУЛЬТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ..... ³⁷	19
Чередниченко Н.В. ПРО ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	25
Кононенко О.Я. ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРАВОВИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ..... ^{376.035}	30
Сайко Л.Ю. ФІНАНСОВО – ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	34
Ковальчук Є.Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ..... ^{379.2}	39
Яцина О.М. ВИЯВЛЕННЯ І АНАЛІЗ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ТА НЕУЗГОДЖЕНОСТЕЙ МІЖ ЦИВІЛЬНИМ ТА ГОСПОДАРСЬКИМ КОДЕКСАМИ УКРАЇНИ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ..... ^{376.1}	44
Сергієнко А. ОСОБЛИВОСТІ СТАДІЇ ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ..... ³⁷⁷	48
Чучук О. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ПІДПРИЄМЦІВ, ФІЗИЧНИХ ОСІБ З НАЙМАНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ З ЦЬОГО ПИТАННЯ.....	53
Шугалій Д. ПРОТИДІЯ ПОШИРЕННЮ НЕЗАКОННОЇ ТА ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ, ЯКА НЕГАТИВНО ВПЛИВАЄ НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ.....	58
Стрельченко І. МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ І ЙОГО ВПЛИВ НА ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	63

Мірошніченко В. ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ В ПІСЛЯРЕОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПЕРІОД.....	71
Кіяшко М., Божкова Ю. ТРУДОВІЙ ДОГОВІР: ОBOB'ЯЗКОВИЙ ЧИ БАЖАНИЙ?.....	78
Хамуленко О. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ, ПРИЧИНИ, СТАН ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ.....	81
Яковенко Р. УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	85
Капуш Н.М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	89
Кириленко Т., Кушим О. ДЗВОНИ БЕЗРОБІТТЯ.....	95
Смолінова О. НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ.....	98
Лобода О. ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА ТА МАТЕРИНСТВА.....	100
Грицаєнко Ю.М. ПРОБЛЕМА УСИНОВЛЕННЯ В СПРАВАХ ПРО УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ) ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	104
Нюкіна Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	110
Тарасенко М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2006 РОКУ В УКРАЇНІ.....	114
Клюєва А. ДОСУДОВЕ СЛІДСТВО: СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	121
Півень Л., Варламова Л. ТРУДОВИЙ ДОГОВІР ТА ДОГОВІР ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПРАЦЕЮ.....	127
Устименко Ю. ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА СТВОРЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНІВ.....	132
Карпуша К. ПОРІВНЯННЯ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ.....	137

Вандышев В.Н. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ПУТЬ К КОМПРОМИССАМ В УКРАЇНІ.....	144
Корчан І.М. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ. МИЛОСЕРДЯ.....	147
Лебедь А.Е. НАУКОЇМКОЕ БУДУЩЕ: СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ.....	153
Ніколенко І.С. СВОБОДА СЛОВА-ОСНОВА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	156
Опанасюк В.В. КАТЕГОРІЯ «СВОБОДА СОВІСТІ»: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ.....	158
Провозін М.В. ПРИНЦИП «ПІЗНАЙ САМОГО СЕБЕ» В РОЗУМІННІ СОКРАТА І СКОВОРОДИ.....	160
Романенко К. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАЦІОНАЛЬНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА.....	165
Сафронів І.Г. ПОСТПОСТМОДЕРН І ДЕКАДАНС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ.....	168
Філіпенко А. ОСОБЛИВОСТІ ВІРВЧЕННЯ ТА ДОГМАТИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ.....	170
Швырков А.И. АБСТРАКТНОЕ И ЕГО РОЛЬ В НАШЕЙ ЖИЗНИ.....	172
Артюх В.О. ІДЕЯ ПОСТУПУ В ІСТОРІОСОФІЇ «РАНЬОГО» ФРАНКА.....	173
Попова К. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯРНОЇ МУЗИКИ.....	179
Пікін С.Г. ІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ВЛАДИ.....	182
Деркач Ж. ЭКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ – ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕКА.....	185
Чабада В. ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ В ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕННЯХ.....	191
Шевченко О. ПРОБЛЕМА ЖИЗНИ ПОСЛЕ СМЕРТИ.....	195
Ігнат'єва О.І. ПРИНЦИПИ ТА ОБРЯДИ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.....	199

SUMY STATE UNIVERSITY

0 046896 1 1

✓ Кобяков О.М. ФІЛОСОФІЯ І ТРІАДОЛОГІЯ: МЕТАФІЗИЧНЕ ТЛО ТРИНІТАРНИХ СПОРІВ ІV СТОЛІТТЯ.....	201
Харченко В.С. ЛЮДИНА І НООСФЕРА.....	203
Ладна Ю.А. «РОСІЙСЬКА ІДЕЯ» У ФІЛОСОФІЇ М.О.БЕРДЯЄВА.....	204
✓ Голованенко Е.А., Киселева А.И. О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ОБУЧЕНИЯ РУССКОЙ ИНТОНАЦИИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ...206	206
✓ Роденко А.В. РЕЧЕВЫЕ ОШИБКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ И ИХ ПРИЧИНЫ.....	209
✓ Дунь Н.Л. СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ В НЕВЕРБАЛЬНОМ ПОВЕДЕНИИ ИНОСТРАННЫХ УЧАЩИХСЯ И ЕЁ УЧЁТ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ.....	211
✓ Дегтярёва Т.О. ДИСКУССИЯ КАК АКТИВНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАНЦЕВ РУССКОМУ ЯЗЫКУ.....	213
✓ Конек О.П. ОБУЧЕНИЕ ПРОДУЦИРОВАНИЮ ТЕКСТА.....	214
✓ Тубол Н.А. ИНФОРМАТИВНОСТЬ ТЕКСТА И СПОСОБЫ ЕЁ ПОВЫШЕНИЯ.....	217
✓ Шевцова А.В. ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ РЕЦЕПТИВНЫМ ВИДАМ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ.....	219
✓ Шевченко И.М. ЯЗЫКОВОЙ ПОРТФЕЛЬ КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ.....	221
✓ Завгородний В.А. АКТУАЛЬНОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВНОСТЬ ИССЛЕДОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНОГО ЖАРГОНА.....	223
✓ Скварча О.Н. ТЕСТЫ КАК НАИБОЛЕЕ ЭФФЕКТИВНЫЙ СПОСОБ ПРОВЕРКИ УРОВНЯ ВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ КАК ИНОСТРАННЫМ.....	227
✓ Бурнос Е.Ю. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ РЕЧЬ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ (ПРОДВИНУТЫЙ ЭТАП ОБУЧЕНИЯ).....	230
✓ Пилипенко-Фрицак Н.А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ – МЕДИКОВ НА ПРОДВИНУТОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ.....	232